

HÜCREDE ZAMAN VE MEKAN

TOPLUMSAL KURTULUŞ

AYLIK

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

ÜÇÜNCÜ YIL • SAYI 27 • KASIM 1989 • 3.500,- TL (KDV'LI)

MUSTAFA

Evren'den Özal'a Eylülizm

4

I. Basın Devletin Parçası Haline Geldi

Sahibi: Dönem Yayıncılık
Adına Yalçın Küçük Genel
Yayın. Yönetmeni: Onur
Erk Yazı İşleri Müdürü:
Metin Ağaçoğuz Merkez:
Cemal Nadir Sokak Hacı Faz-
lıoğlu İşhanı 17/6 Cağaloğlu/
İstanbul Ankara Bürosu:
Konur Sokak, 73/9 Ankara
Telefon: 1259378 İzmir Bü-
rosu: Salihağa İşhanı Kat 6/
615 Konak/İzmir Telefon:
144685 Abone Koşulları:
Yurtiçi Yıllık 35 bin TL Posta
Çeki Numarası: 28155.7
Yurtdışı: Yıllık 60 DM
Dönem Yayıncılık Döviz
Tevdiat Hesap Num-
arası: 1380 İş Bankası Akay
Şubesi Frankfurt Temsil-
cisi: Mustafa S. Silar
Schichau Str. 7-9, 6000 Fran-
kfurt 1 Tel: 069/495743
Hamburg Temsilcisi:
Yüksel Er Bilser Str. 24 a
2000 Hamburg 60 Tel: 040/
5117632 Danimarka Tem-
silcisi: Fadil Ölmez Bel-
lingevej 128/B 5250 Odense
SV - Telefon: 65 961562
Stuttgart Temsilcisi:
Kamber Resuloğlu Post-
fach 400226 7000 Stuttgart
40 Paris Temsilcisi: A.
Yalman Paris, Bonne-
Mouvelle 75010 Paris Köln
Temsilcisi: A. Araç c/o
Beratung stelle Mansfelder
Str. 30/32 5000 Köln 51
İsviçre Temsilcisi Ba-
ran Fırat Postfach 87, CH-
4123 Allschwil 2-6 Dort-
mund Temsilcisi: K.
Atış Postfach 100226 4600
Dortmund1
Baskı: Bizim Ofset

5

II. Halk Kampanyalarla Şaşkına Çevriliyor

7

III. Tekeller Devletin Kendisi Oluyor

8

IV. Türkiye Azınlık Yönetimine Giriyor

9

V. Resmi Komünist Partisi Gündemde

10

Strausz Hupe'nin "Turkish Paşaları"

12

Step by Step

14

Çok Aydın Gördük Kenan Evren

Herald INTERNATIONAL Tribune.

16

International Herald Tribune ve Prestoyka

19

Beni Cezalandırabilmek İçin Özel Bir Ceza Yasası Gerekliyor Yalçın Küçük

34

Kurtuluş'a Baskı Tepki
Doğuruyor

35

Kürt Sorunu Avukatsız
Bir Halkın Sorunudur
İbrahim Aksoy'la Söyleşi

39

TBKP'li Avukatlar
ve Baro

40

Düğün Değil
Bayram Değil

41

Avrupa'da Solcular
Toplanarak Eğleniyor

42

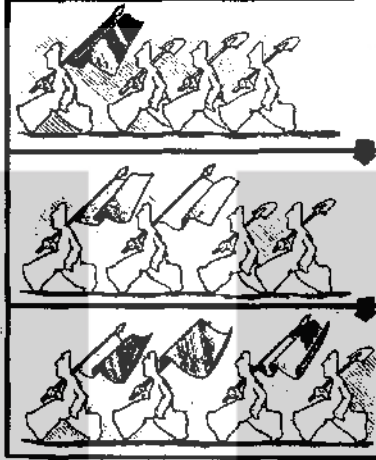
Ergun Balcı'nın
Mücahitleri

45

Solda Durum Saptaması
ve Sorumluluğa Çağrı
Haluk Yurtsever

48

"Demokrasi" Bir
İç Savaş Durumudur
Ahmet Zengin

51

Hücrede Zaman ve
Mekân
Yalçın Küçük

56

'Babamın Ölüm Nedeni
Evren'dir'
Serpil Köksal'la
Babası Osman Köksal
Üzerine Söyleşi

60

Dünya Sosyalizmi ve
Gerçekler
İ. Zeynel Aslan

62

Adressiz Sorgular
Metin Sönmez

64

Dağ Dili'nin Korkak
ve Cahilleri

Desen: Emre Onur
Kapak: Pyotr Krivonogov,
Zafer, Raystag'ın Düşüşü'
nden detay, yağlıboya, 1948

BU SAYIMIZ

Dergimizin 26. sayısı da toplandı. İstanbul DGM toplantı gerekçesi olarak 25. sayıda yayımlanan ve hakkında kovuşturma açılmayan Yalçın Küçük-Abdullah Öcalan söyleşisinin ikinci kez yayımlanmasını gösteriyor. Yalçın Küçük'ün izlenimlerinden oluşan "Bekaa Vadisi'nde söyleşi" yazısından dolayı 25. sayı toplatılmıştı, ancak DGM yasağının toplatılmaya neden olan yazıyla sınırlı olmadığı anlaşılıyor.

Genelde devrimci "basına", özelde dergimize uygulanan ağır baskılar direngenliğimizi artırıyor. Her soruşturmada biraz daha çoğalıyor, her toplatılmada biraz daha artıyoruz. Kazanımlarımız kayıplarımızdan çok daha fazla oluyor.

Yurtdışı temsilciliklerimizin sayısı artıyor. Arkadaşımız K. Atış Toplumsal Kurtuluş'un Dortmund temsilciliğini üstleniyor. İstanbul ve İzmir bürolarımızı daha sağlıklı ve geniş bürolara taşımayı düşünüyoruz.

Dergimizin eski sayıları özgürleşiyor. 25 Ekim'de Ankara DGM'de görülen davada yazarlarımızla 17-18. sayımız da aklandı.

Bu sayımızda Yorumlarıyla Olayların ağırlığı Evren, Özal ve denilebilirse muhalefet üstüne. Burjuvazi için SHP ya da DYP sistemi ayakta tutan dayanaklardır. Tüm hırçınlığına rağmen Demirel ve uysal İnönü 12 Eylül'ün ANAP'la birlikte sürdürücüleri olduklarını gösteriyorlar.

Yalçın Küçük'ün 20 Eylül '89 günü Ankara DGM'de yaptığı savunmayı yayımlıyoruz. Bilim adamı titizliğiyle hazırlanan savunma, Kürtlerin tarihinden kesitleri içeriyor. Kürt tarihinin "ihamet" ve "kahramanlık" dolu sayfalarına ışık tutuyor. Aynı gün duruşmadan hemen sonra götürüldüğü DAL'ı anlatıyor; "Hücrede Zaman ve Mekan" yazısında. İlgili okuyacağınızı umuyoruz.

SHP'den ihraç edilen Malatya Milletvekili İbrahim Aksoy ve 60 darbesinin subaylarından Osman Köksal'ın kızı Serpil Köksal'la yapılan iki söyleşi var bu sayımızda. Aksoy'la, Kürt halkının sorunları ve SHP, Serpil Köksal'la da babası Osman Köksal hakkında konuştuk.

Haluk Yurtsever ve Ahmet Zengin'in yazıları güncellenen "birlik" tartışmalarını içeriyor.

Metin Sönmez, Eylül karantınlığının "Adressiz Sorgular"ını inceliyor. Çağdaş Prometheus'un, direnen insanın maruz kaldığı vahşeti anlatıyor.

Bonn'dan arkadaşımız İ. Zeynel Aslan dünyadaki, özellikle Sovyetler Birliği'ndeki son gelişmelerle bağlantılı olarak sosyalistlerin durumunu ele alıyor.

26. sayımızda sahife 53'teki notlardan 2'ncisi, "...Devrimi ve Sosyalizmi amaçlamayanlar..." olması gerekirken "... amaçlayanlar..." olarak, 54. sahifede, "... fasit bir dairede..." olması gerekirken, fasit kelimesi "faşist" şeklinde dizilmiştir, düzeltiyoruz.

Aralık sayısında buluşmak üzere.

Onur Erk

EVREN'DEN ÖZAL'A EYLÜLİZM

I

DEVLET GENİŞLEDİ BASIN DEVLETİN PARÇASI HALİNE GELDİ

Evren'in liderliğinden Özal'ın yönetimine geçerken Eylülizmin getirip götürdüklerinin bilançosu gerekiyor.

Eylülizm, tek sözcükle devletin büyümesidir. Marx'ın her darbenin devleti daha da güçlendirdiği görüşü Türkiye'de bir kez daha doğrulanıyor.

Basın, artık fümüyle devletin bir parçası olmuştur.

Kenan Evren dönemi sona erer ve Turgut Özal, cumhurbaşkanlığı makamından tek başına Türkiye'yi yönetmeye hazırlanırken Eylülizmin bir bilançosu gerekiyor. Eylülizm, tek sözcükle devletin daha da büyümesi anlamına geliyor. Evren'in liderliğindeki darbe ile Türkiye, şimdiye kadar görülmemiş bir biçimde, bütün özerk kurumlarını devlet zorunun pençesi içine alabilirdi ve zorun uygulayıcıları haline getirdi. Bunun en göze çarpan örneklerinden birisi basında ortaya çıktı. Türk basını, tümüyle bürokratlaştı ve devlet politikasının zaman zaman hükümetlerden de militan ajanı haline geldi.

MUHALİF BASIN KALMADI

Eylülist darbe ile birlikte Türki-

Mehmet Bartas, Nazlı Ilıcak

ye'de muhalif basın kalmadı ve basın eleştiri hakkından tümüyle vazgeçti. Türk basını şimdiye kadar başyazar veya fikra yazarları kanahıyla hükümet politikasına katılma dönemini de geride bırakarak doğrudan doğruya sayfa düzenleyicileri ve haberlerle devlet politikasını sürdürme aracı oldular. Eylülist darbeye kadar bir genel eğilim olarak Türk basını, başyazarları ve fikra yazarları dışında yorum

Nezih Demirkent, Oktay Ekşi

yapmaktan çekiniyordu. Şimdi gazeteciliğe yeni başlayan bir stajyer muhabir bile haberdan daha çok yorum yazmayı tercih ediyor ve gazete başlıklarını tümüyle devlet politikasının habercisi veya kampanyası olarak düzenleniyor.

Darbeden sonra basındaki renk ayrımı da ortadan kalkıyor. Çok za-

man Hürriyet ile Cumhuriyet ve Tercüman ile Milliyet arasında haber değerlendirme bakımından bir farklılık görülmez oluyor. Aynı farksızlık, gazetecilerin yer değiştirmelerinde de gözleniyor. Cumhuriyet gazetesinden ayrılan bir gazeteci, rahatlıkla Hürriyet'e geçebiliyor ve aynı rahatlıkla Hürriyet'te çalışıyor.

BASINDA ÇİZGİ FARKI KALMIYOR

Darbe ile birlikte basında çizgi farkı da kalmıyor. Türkiye'nin en dinci muhabiri olan Cengiz Çandar uzun yıllar Cumhuriyet'te çalıştıktan sonra Hürriyet'e geçebiliyor ve Hürriyet muhabiri olarak "dış

M. Ali Birad, Coşkun Kırca

Türkler" üzerine en ırkçı toplanmaların konuşmacılığını yapabiliyor. Aynı şekilde uzun yıllar Hürriyet'in yıldızı olan ve MIT ve benzeri istihbarat örgütleriyle içli dışlığı hep yazılan Cüneyt Arcayürek, Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasına oturabiliyor ve belki de Hürriyet'ten daha rahat sütun harcayabiliyor. Buna ek olarak Cumhuriyet'in dürüst dış politika kalemi Sedat Ergin, Hürriyet'e geçip dürüstlüğünü koruyabilirken, Cumhuriyet'te çalışanların bile Amerikancılığından yakındıkları Ufuk Güldemir, Cumhuriyet'e sürekli olarak Amerikan çıkar ve görüşlerini savunan malzemeleri haber olarak gönderebiliyor.

CAHİLLERİN MESLEĞİ GAZETECİLİK

Basın devletin bir parçası ve devlet ise tekelciliğin aracı haline gelince, tekelsi dönemde yeteneklerin emesi yasasına paralel olarak basın en itibarsız bir meslek ve gazetecilik de en büyük cehalet ocağı oluyor. Türkiye'nin iki büyük merkezinden birisinde, Ankara'da Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Beyhan Cenkçi, darbelerle alkış tutarak ve hükümet politikasına uygun bir biçimde dış dünyaya telgraflar çekerek yerinde kalıyor ve on yıllardır kimse yerinden oynatamıyor. Ankara'da Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Cenkçi'nin çalıştığı veya yazdığı gazete bilinmiyor.

Ismail Cem, Rauf Tamer

Türkiye'nin bir numaralı basın merkezi İstanbul'da Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent, Türk basınında tekelleşmenin ajanlığını yapıyor ve mali kaynakları hakkında her türlü tahmine açık bir yabancı şirket adına gazete satın almalarına aracılık yapıyor. Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi de istihbarat örgütleri ile içli dışlı olduğu izlenimini vererek Türkiye'de temel özgürlüklerin başlıca düşmanlarından birisi kimliğine bürünüyor.

KİM KORKAR BASINDAN?

Basın, basından korkmuyor. Basın basını eleştirmiyor. Arada sırada Turgut Özal, kendisiyle ilgili eleştirilere fazla yer veren basının PKK eylemlerini küçülttüğünü söylediği zaman, Türkiye'de Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi, hiç sıklımadan, üstünü örtmeden, altını çizerek bunu hükümet istediği için öyle yaptıklarını yazabiliyor.

Hükümet ise zaman zaman önemli politikalar için önlemler

aldığını ve basınla işbirliği yaptıklarını açıklayabiliyor. Basın, hükümetin istediği zaman PKK eylemlerini büyütüp yine hükümetin istediği zaman küçültebiliyor.

Türkiye'nin Bulgaristan, Yunanistan, Fransa ve Sovyetler Birliği politikalarında basın tümüyle ortak ve dış işleri bakanlığının istekleri yönünde hareket ediyor. Kürt poli-

Teoman Erel, Nadir Nadi

Adalet Ağaoğlu, Latife Tekin

tikasında da basın, hiçbir istisna göstermeden, hükümet politikasını yansıtır.

Basın sadece iç politikada ve zaman zaman hükümet politikasından ayrılıyor. Burada ise tutarlı olmamaya özen gösteriyor. Eylülün döneminde basın tutarlılıktan ve ilkelilikten vebadan kaçarcasına kaçıyor. ■

II

HALK KAMPANYALARLA ŞAŞKINA ÇEVİRİLİYOR

Basının devletin parçası haline gelmesi Türkiye'nin kampanyalarla yönetilmesi dönemini açtı.

Günübirlik yaşayan, ilkesiz, ideolojiden kaçan bir halk yaratmada kampanyalar devlet politikası haline geliyor.

Darbe ile birlikte Türkiye kampanyalar ülkesi haline getirildi.

Bir kampanya diğerini izliyor ve geniş yığınlar sık sık değişen kampanyalarla kendi dertlerini unutuyorlar. Kampanyalar, Bizans İmparatorluğu dönemindeki yeşiller ve maviler arasındaki yarış ve kavgaların yerini alıyor.

AYSEL GELİYOR NAİM KALDIRIYOR

Bulgaristan'daki Türk kızı Aysel'in bir yılbaşı tatilinde Türkiye'ye gelmesi, basın, televizyon ve hükümet işbirliği ile Türkiye'deki bütün insanların sevinci olabiliyor. Türkiye'de geniş yığınlar, Aysel Türkiye'ye gelince uzun süre işsizliği, hayat pahalılığını unutuyorlar ve

Aysel'in anne ve babasına kavuşmasını gözyaşlarıyla kutluyorlar.

Naim'in Türkiye'ye gelişi bir zaman ayrı bir mutluluk kaynağı oluyor. Aylar boyu insanlar Naim'e kat ve araba almak için yarış ediyorlar. İyi beslenen ve iyi çalışan Naim halterde bir şampiyonluk alınca sokaklar insan kalabağıyla taşıyor ve ana muhalefet partisi, Naim'in aynı zamanda kendilerinin olduğunu söyleyerek hükümeti, bir milli davaya partililik çıkarı için kullanmakla suçluyor.

YUNANİSTAN İLE DOSTLUK BULGARİSTAN'A KÜFÜR

Hükümet, Yunanistan ile ilişkileri yumuşatmak ve Turgut Özal, Davos'ta Papandreu ile buluşmak

istediği zamanda Türk-Yunan dostluğu bir yeni kampanya haline geliyor. Türkiye'nin ünlü yazar ve sanatçıları, eski solcular, Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti kurmak için birbirlerini kırıyorlar ve daha sonra günlerce Yunanistan'dan Türkiye'ye turist akını ve Türkiye'den Yunanistan'a turist yazar akını başlıyor.

Yunanlı besteci Mikis Theodorakis, Türkiye'nin gedikli ziyaretçisi oluyor. Theodorakis, Yunan başbakanından aldığı mesajları Türk başbakanına getirirken misyonuna bir anlam verebilmek için Ankara Merkez Cezaevi'ne giren Nihat Sargın ve Nabi Yağcı taraftarlarıyla bir de yemek yemekten geri kalmıyor. Theodorakis, eski toprakları özlemiş İstanbul'u Greklere İstanbul'a turistik olarak gelme kapılarını açtıktan sonra Sargın ve Yağcı'yı Ankara hapisanelerinde unutturuyor. Türk yazarları da Atina pazarını kısa bir sürede tükettikten sonra Türk-Yunan dostluğunu hatırlamaz oluyorlar.

BULGAR MEZALİMİ KAMPANYASI

Bizanslılar örneği geniş halk kütlelerini sürü haline getirebilmek için bir kampanya diğeri izliyor. Türk-Yunan Dostluğu alevlenip sönmüce yerine Bulgarların müslüman Türklere yaptıkları mezalimden duyulan acılar kalıyor. Gazeteler bilgi vermeden Bulgaristan'a küfür yarışına başlıyorlar. Türk-Yunan dostluğunu çok seven eski solcu ve çoğu yaşlı yazarlar, Bulgarların mezalimi karşısında gözyaşlarını tutamıyorlar. Eski solcu yazarlar, kampanyalarla halkın sürüye çevrilmesinde kıraldan fazla kıralcı davranıyorlar ve hükümet

met nezdinde ne kadar sağduyu sahibi olduklarını da kanıtlamış oluyorlar.

Bulgar mezalimine duyulan üzüntü içinde hükümetin sınırı kapatarak geriye kalan müslümanların acıları karşısında taş yürekli davranması da üzerinde pek durulmadan geçiştiriliyor. Türkiye'ye gelip de geri dönen müslümanların sayısının elli bini aşması karşısında da bu elli bin insanığın neden yeniden mezalimi seçtikleri de araştırılmıyor. Sadece Bulgar mezaliminden duyulan üzüntüler dile getiriliyor ve bu üzüntüler diğeri bütün üzüntülerin yerine geçiyor.

EVİTA YÜZÜMÜZÜ GÜLDÜRÜYOR

Mezalimden duyulan acıları dindirmeye Evita yetişiyor. Bir yabancı rejisör, bir yabancı sermaye anlaşması yaparcasına, bütün şartlarını dikte ederek, Evita Peron'u Türk sahnelerine getiriyor. Türkiye'nin ünlü yıldızlarını yıldız adayları gibi öntünden geçiriyor ve şarkıcı Neco'ya da Che Guevera rolü vererek başta İstanbul'un en zenginleri olmak üzere tüm İstanbulluları eğlendiriyor ve ayağa kaldırıyor.

İstanbul günlerce Evita bayramı yapıyor. Zenginlerle fakirler sahenin önünde yerlerde yanyana oturarak Evita'yı seyrediyorlar ve Evita'yı Türklere kazandıran İstanbul SHP'li belediye başkanı ve Şehir Tiyatrolarının yöneticilerini kutluyorlar. Ancak Evita'da başrol verilmeyen ve bir zamanların basın yıldızı "süper star" Ajda Pekkan bu sevinci bulandırmaya çalışıyorsa da, Bulgar mezaliminden dolayı sevinmeyi hak etmiş yığınlar karşısında fazla etkili olamıyor.

ERKEN SEÇİM VE EVREN

Bu kampanyalar içinde basın, biraz da politik olabilmek için halkı erken seçim olacağına ve Özal'ın cumhurbaşkanlığı adaylığının önlenebileceğine inandırmaya çalışıyor. Erken seçim ayı bir kampanya olarak sürdürülürken, bir zamanların adı solcu fikra yazarları bile utangaç bir biçimde Kenan Evren'i cumhurbaşkanı olarak görme dileklerini belli ediyor. Evren'in Özal'dan iyi olduğu üzerine yoğun bir propaganda ile Eylülizm, bütün günahlarından arındırılmak isteniyor. ■

İŞÇİLERİMİZE ÇAĞRI

Milli Güvenlik Konseyi'nin 15 Sayılı tebliğine göre grev ve lokavtlar ertelenmiş olup, işçilerin 15. 9. 1980 tarihinde işbaşı yapmaları gerekmektedir.

Bu tebliğe rağmen, mazeretsiz iki gün içerisinde işe başlama-yanların iş akülerinin feshine zorunlu olacağımızı duyuruyoruz.

TEZSAN

Teknik Tezgâhlar Sanayi ve Ticaret A.Ş.

BİMAK

Birleşik Makine Sanayi ve Ticaret A. Ş.

III

TEKELLER DEVLETİN DAYANAĞI DEĞİL KENDİSİ OLUYOR

Darbeden bu yana tekeller Türkiye yönetiminin doğrudan bir parçası haline geldiler ve iş bölümü ile üzerlerine aldıkları devlet görevlerini meşrulaştırdılar.

ECZACIBAŞI DEVLETİN SANAT KOLU

Devletin sanat faaliyetlerinin önemli bir bölümünü ve festivaller düzenleme işlerini oligark Nejat Eczacıbaşı üstlenmiş görünüyor. Eczacıbaşı, hem İstanbul festivalleri ile hem de diğer gösterilere katkıda bulunarak tekelciliğin vitrinini parlatıyor ve ayrıca eski solcuları devlet örgütlerine yerleştirme fonksiyonunu yerine getiriyor.

SABANCI: DIŞ AĞIRLAMA

Sakıp Sabancı, komik halleri ve

taklit yapıyormuş görüntüsü ile sunduğu az akıllı insan rollerinin yanında devletin dış ağırlama işlerinin bir bölümünü üzerine alıyor ve dış politika alanına giriyor. NATO genel sekreterini, Sovyetler Birliği'nin Ankara büyükelçisini evinde ağırlıyor ve bunları basın kampanyaları halinde halka sunuyor.

TARA ÖDÜL DAĞITIYOR

Eczacıbaşı, tek parti döneminin, Sabancı, Demokrat Parti yıllarının ürünü iken, Eylülüzmin Türkiye'ye miraslarından birisi Şarkı Tara'nın ENKA Holdingidir. Turgut Özal'ın en büyük destekleyicilerinden biri olan Tara, bunun karşılığında, Sovyetler Birliği ile ilişkileri ve ticareti eline alıyor. Zaman zaman dış işleri bakanı bile tayin eden Şarkı Tara,

Sovyetler Birliği ile ilişkileri tekeline almasının yanında, sanatçı ve yazarlara ödülleri vermesiyle de tanınıyor.

KAVALA VE ALARKO: SHP

Türkiye'nin yönetimine sonradan aday olan Kavala Holding ile Alarko'nun başında bulunan İsak Alaton ile Üzeyir Garih'e SHP'yi yönetme düşünüyor. Yahudi kökenli oldukları için uzun yıllar vitrinlerden uzak kalmaya özen gösteren Alarkocularla, solculuktan yetişen genç Osman Kavala'nın başında bulunduğu Kavala Holding, bir yandan Murat Belge'yi ve diğer yandan da Sosyal Demokrat Halkçı Parti'yi yönetme fonksiyonlarını üzerlerine almış görünüyorlar. Alarko ve Kavala, çok sayıda solcu aydını bünyesinde çalıştırmaya özen gösteriyorlar.

VAKIFLAR YÖNETİMİNDE TEKELLER

Darbe ile birlikte vakıf kuruluşları arttı ve önplana çıktı. Vakıflar, pek çok eğitim kurumunun yönetimini de üzerlerine almış görünüyorlar. Pek çok vakfın yönetimini ise çeşitli tekellerin yönetti-

cileri paylaşıyorlar.

Tekeller vakıflar, basınla yakın ilişkiler, festivaller ve ödülleriyle halkı sürüleştirmede açık ve doğrudan bir görev yapıyorlar. Bugün

Türkiye'de oligarkların siyasi partilerle, derneklerle, basınla, hükümetle, genarallerle yakın ilişkiler içine girmeleri yadırganmıyor ve meşru kabul ediliyor. ■

daha fazla barış içinde yaşayabiliyor.

SHP'NİN ANAP'TAN NE FARKI VAR?

Dış politikada SHP, ANAP'tan en küçük bir ayrılık göstermiyor. SHP lideri sık sık dış politika alanında hükümeti destekleme demecleri veriyor ve Türkiye'nin en önemli dış politika alanlarından birisi olan Kıbrıs'ta hükümetten daha fazla Rauf Denktaş destekçisi olarak ortaya çıkıyor.

SHP ekonomi alanında en küçük bir sıkılma göstermeden piyasa mekanizmasından yana olduğunu açıklıyor ve tekellerle içli dışlı görünmekten çekinmiyor. Aynı SHP, Paris'teki Kürt Konferansı'na izleyici olarak katılan yedi milletvekilini de, hükümetten en küçük bir eleştiri bile gelmeden kesin ihraç isteğiyle Disiplin Kuruluna veriyor.

Hem ANAP ve hem de SHP, heterojen yapıları ve birbirine benzer görüşleriyle partiden daha çok birer şirkete ya da klübe benziyorlar. Eylül darbesinin özel propaganda bombardımanı etkisini yitirmeye başlayınca oy tabanlarını da eşitleyen bir eğilime giriyorlar. Bu durumda SHP ve ANAP, üçte birin bile altına yaklaşıyorlar ve bunlar partiye benzemeyen bu iki oluşumun oy tabanını oluşturuyor. Geriye kalan marjları sağlamak, seçimlerden hemen önceki kampanyalara bırakılıyor. Tekellerin toplu yaşamında elde ettikleri ve "meşru" sayılan etki alanları, devletin bir parçası olan basın, kamuoyu firmaları ile her seçimden önce düzenlenecek kampanyalarla özünde aynı, ancak görüntüleri ayrılan iki partiden birisini hükümet yapmak son derece kolaylaşıyor.

Türkiye'deki politik yaşam, Amerika'daki Demokrat-Cumhuriyetçi, Batı Almanya'daki Sosyal-Hristiyan Demokrat ve Büyük Britanya'daki Emek-Muhafazakar Partiler arasındaki kaykçı düşüme indirgenmiş oluyor. Bu indirgemenin sonucu politika, hiçbir misyonu ve parlıtı olmayan ve politika bürokratu denebilecek politikacıların ellerine bırakılıyor. ■

IV

TÜRKİYE ŞEKLEN AZINLIK YÖNETİMİNE GİRİYOR

Seçim Yasası net bir biçimde azınlığın yönetime gelmesine imkan veriyor. Yönetim, çoğunluğa dayanamayacağını Seçim Yasası ile belgeliyor.

Darbe, Türkiye'nin çoğunlukla yönetilememesinin de bir ürünü olarak ortaya çıktı. Darbeden önce Türkiye'de çoğunluğa dayalı hükümetler kurulamıyordu. Darbenin akılları durduran kaba etkileri ortadan kalkınca Türkiye'nin yine çoğunlukla yönetilemeyeceği belli oldu. Seçim Yasasında yapılan ardarda değişikliklerle oyların üçte birini alan partiye hükümet etme yolu açıldı.

ÜÇTE BİRİ ALAN HÜKÜMET

Bugünkü Seçim Yasasında üçte bir oy toplayan bir parti parlamentoda hükümet olabilecek bir çoğunluk sağlayabiliyor. Diğer taraftan sistem, politikayı, birbirine çok yakın görüşlere sahip iki parti üzerine oturtmayı amaçlıyor. Partiler arasında politika ayrılıklarını minimize eden ve bunun için de siyasal yaşamı partisizleştiren bir eğilim önplana çıkıyor.

Gerçekten de Eylülüst darbeden sonra Türkiye, birbirine çok yakın iki partili ya da partisiz bir politik yapıya kavuşturuluyor. Türkiye'nin partisizleştirilmesinde bu dönemde önemli adımlar atıldığı, iktidardaki partinin aydın politikasında ve her iki partiden milletvekil-

rinin Kürt sorunu üzerine zaman zaman verdikleri demeclerde net bir biçimde ortaya çıkıyor. İktidardaki parti, bir zamanlar solcu sayılan aydınlara zaman zaman muhalefetten daha yakın işbirliğine giriyor ve kontrolündeki televizyon ile devletin çeşitli imkanlarını eski solcu yazar ve aydınlara cömertçe açıyor. Kürt politikasında iktidar ve muhalefetten milletvekilleri zaman zaman ortak açıklamalar yapabiliyorlar ve sözde Sosyal Demokrat Parti'nin veto ettiği bir kimse iktidardaki partiden aday olup meclise giriyor. Nurettin Yılmaz, iktidar sıralarında, bir Mehmet Ali Eren'in muhalefetteki durumundan çok

V

RESMİ KOMÜNİST PARTİSİ GÜNDEME ALINIYOR

Sözde komünist tehlikesini ortadan kaldırmak için gerçekleştirilen darbe, sonunda resmi bir komünist parti kuruluşunu gündemine alıyor. Bu, bütün görüntüdeki rahallığa karşın işçi ve halk muhalefelinin derinden derine Türkiye'yi sarstığını ve yönelenlerin temel sorunu olmaya devam ettiğini gösteriyor.

Eylülizm, resmi bir komünist partisi ile sosyalist işçi hareketini ve Kürt devrimci çıkışını kuşatmayı umuyor. Resmi komünist partisinin bir aydın aristokrasisi ile devrimci hareketi etkisiz hale getirmede önemli bir rol oynayabileceğine inanılıyor.

TİP-TKP RESMİ KOMÜNİST PARTİSİ

Devletin böyle hesaplar yaptığı bir sırada TKP, bu kez TİP'i de yanına alarak resmi komünist partisi alanını doldurmaya gönüllü oluyor. TİP ve TKP liderleri bu he-

vesle ve gönüllü olarak Türkiye'ye gelerek hükümete teslim oluyorlar ve Merkez Cezaevine konuyorlar. İki genel sekreter, kısa bir zaman içinde cezaevinden çıkarak resmi komünist partisinin başına geçmeyi umuyorlar.

Ancak dışardaki hesaplar evdeki duruma uymuyor. Hükümet, kısa zamanda, TİP ve TKP'nin Türkiye'deki devrimci hareketi sonsuzlaştırma gücünün sınırlı olduğunu görüyor ve verdiği fiyatı düşürüyor. Bu nedenle iki genel sekreterin Merkez Cezaevindeki süreleri beklediklerinin aksine iki yıla yaklaşıyor.

Türkiye'de uzlaşmacılık yalnızca TİP-TKP için değil geniş kesimler için sözkonusudur. TİP ve TKP'nin uzlaşma çizgisinde birleşmesiyle oluşan TBKP, diğer reformist-uzlaşmacıları da yanlarına alarak tövbekarlığı yaymaya ve Devlet Komünist Partisini kurmaya çalışıyor. Bu konudaki istek ve ısrarlarını da "imza atamazlar" denilen metinlere imza atarak gösteriyorlar. ■

KRALLAR VE SOYTARILAR

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'ndan üç kişilik bir heyet Ankara'ya gelerek DGM Başsavcısı Nusret Demiral'in ifadesini almak istedi.

İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. ve 5. maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle ve Bakanlar Kurulu'nun 25 Eylül 1989 tarihli Avrupa İnsan Hakları Divanı'na zorunlu yargı yetkisi veren kararına dayanılarak ifadesi alınmak istenen Başsavcı Demiral'in "Ben ifade vermem. Gerekirse emekliliğimi isterim. Ben bu görevi kelle koltukta sürdürüyorum" dediği öğrenildi.

Türkiye'de işkencenin bir devlet politikası olduğunu sanırsanız Avrupa İnsan Hakları Komisyonu üyesi yargıçlar da biliyor. Egemen sınıf sıkıştığı zamanlar en sadık memurlarını bile gözden çıkarabiliyor. Dolayısıyla soruşturma için başbakanlığın izin vermesi bu ülkede yaşayan ve yıllardır bu vahşi uygulamalara maruz kalan insanlar için birşey ifade etmiyor.

Türkiye'de işkence "münferit" bir olay değildir. 12 Eylül'ün temel felsefesidir. İşkence soruşturulacaksa 12 Eylül hukuku yargılanmalıdır. Yok eğer kişiler bazında sorgulamalara gidilecekse sanık sandalyesine oturtulması gereken ilk kişi Kenan Evren'dir. Evren yargılanmalıdır. Üstelik bunun "yasal" yolu da açılmıştır. ■

STRAUSZ HUPE'NİN "TURKISH PAŞALARI"

Geçtiğimiz Temmuz ayında emekliye ayrılan ABD'nin Türkiye Büyükelçisi Robert Strausz-Hupe, Ufuk Güldemir'in sorularına Türkiye'de CIA bağlantısının ne denli üst düzeyde olduğunu gösteren cevaplar veriyor.

Hupe'nin 1981-89 yılları gibi önemli bir tarihsel kesitte, 12 Eylül darbesinin yerleşme aşamasında ve yapılanmasında temel uğraşı, parti kurma olasılığı bulunan kişilerle yakın ilişkiler kurmak oldu.

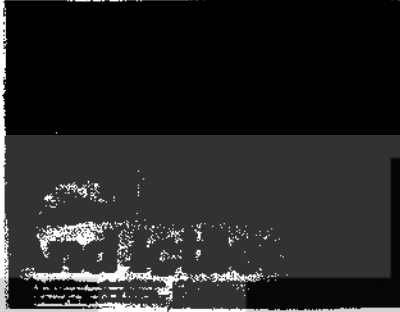
Yazılarını neredeyse Amerikan politikalarına göre yazan ve arkadaşlarınınca 'An Amerikan In Cumhuriyet' olarak nitelenen Ufuk Güldemir, 12 Eylül gecesini bir başka elçi, James Spain yaşamış olsa dahi asıl büyükelçinin Hupe olduğunu belirtiyor. "Çünkü, diyor Güldemir, "Türkiye'ye tek gönderiliş nedeni 12 Eylül'ün olmuş olmasıdır."

"TURKISH PAŞAM"

13 Eylül 1980 günü, 12 Eylül'de kapatılmış olan Esenboğa Havaalanı Hupe'nin özel uçağına açılıyordu. ABD'nin NATO nezdindeki daimi delegesi olarak Türkiye'ye gelen Strausz Hupe'nin ilk işi olağanüstü yetkilerle donanmış Milli Güvenlik Konseyi ve Devlet Başkanı General Evren'le görüşmek oldu.

"Turkish Paşam (Türk Paşam)" dediği darbe generallerine ilk sorusu, "Amerika sizin için ne yapabilir?" oluyor. Türkiye'de soğuk savaş dönemlerinde bile uygulanmadığı kadar Amerikancı, NATO'cu politikalar bu soru ve cevaplarıyla pekişti.

12 Eylül darbesinin gerekliliğini vurgularken, darbe generallerinden daha "inandırıcı" oluyor. "Türkiye'nin NATO ortaklığına bağlılığı malumumuzdu. Türkiye'nin NATO'daki menfaatleri bizim de menfaatimizydi. Türkiye'ye gelirken nere-

deyse tamamen ikna olmuşum ki işler iyi gidecek." Amerika açısından işlerin iyi gittiğinden kimsenin kuşusu yok. Toplu tutuklamalar, sürgünler, idamlar birbirini kovaladı, ülke adeta hapis haneye çevrildi. 24 Ocak Kararları askeri zorla yürürlüğe konduktan sonra yönetime el koymuş askerlerin kışlaya dönüp dönmemesi o kadar da önemli değildi. "Çok nettir ki askerler düzeni sağlamak için müdahale etmişti. Çünkü Türkiye çok acıklı bir durumdaydı. Askerler çok isteksizce geldi ve gelince de yapılması gerekeni yaptı."

EVREN'İ KİM İŞİNLADI?

Hupe, Evren'e din üstü duygularla yaklaşıyor: "Yukarıdan bakan ulu bir güç Türkiye'yi seviyor olmalı ki, General Evren'i oraya ışınladı." Hupe, Evren'i Amerika değil de "yukarıdan bir güç" ışınladı derken Allah, Tanrı ayrımı yapmıyor. Yaşlı demagog bu sözleriyle Amerikan çıkarlarını ve ilişkilerini nasıl da her şeyin üstünde gördüklerini göstermiş oluyor.

"Evren'le Atatürk'ü konuşurduk. Zaman zaman bazı ağır konulara Atatürk'ü konuşarak girerdik. Ortam yumuşardı." Hupe'nin Evren'i çok iyi tanıdığı anlaşılıyor. Aynı dönemde konuşmalarında; "Generaller NATO'ya bağlılık yemini ettiler. Evet, NATO'ya bağlıyız" diyen Evren Türkiye'deki Ameri-

kan üslerine karşı çıkarlarını, dış güçlerle işbirliği içinde olmakla suçlayıp emperyalizmle en kirlili işbirliğini yapıyordu. NATO'cu politikalar uygulamaya konuluyordu.

1987 yılında Ermeni soykırımına ilişkin bir kararın Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilmesine karşılık Evren, NATO ile ilişkileri gözden geçirmekten söz ediyordu. Hupe ise "Ne Evren, ne de Türk ordusu NATO dışında bir Türkiye düşünmez" diyordu.

"Özal, seçimlerden önce Amerika'ya zayıflamaya gitti. Yani zayıflamak için Amerika'ya gidildiği neredeyse görülmüştür. Burada kesersin boğazından ve zayıflarsın. Hikaye bunlar, hikaye..." diyordu, "taş gibi oğlan" Turgut Sunalp.

Yusuf Özal'ın Amerika'da, cumhurbaşkanının ANAP'tan seçileceğini ve onun için bir anayasa değişikliği düşünülmeyeceğini açıklaması Turgut Özal'ın cumhurbaşkanlığı konusunda Washington'un kararını verdiği biçiminde yorumlanmıştı.

ORTADOĞU'NUN AMERİKASI

Strausz Hupe, Özal'ı hep "takdir ve sevgi duygularıyla" hatırlıyor. "Cesur bir bürokrat" olarak nitelendiği Özal'la ABD'nin İstanbul Başkonsolosu Danile Newberry'nin aracılığıyla biraraya geliyor. "Elçilikle ilişkileri çok iyiydi. Ekonomik konular dışında da kendisinden ilgi ve yardım görüyorduk" diyor Hupe, ancak bu "ilgi ve yardımların" hangi konularda olduğunu saklıyor. Özal ise ilk görüşmelerinde serbest piyasayı kuracağına, kapıları sonuna kadar açacağına ve Türkiye'yi Ortadoğu'nun Amerikası yapacağına söz verir.

İZİN VERİLİNCE RAHATLADIK

Partilerin kuruluşundan sonra kamuoyu yoklamalarında ANAP öne çıkınca yasaklanma söylentileri yayılır. "ANAP'ın seçime girmesine izin verileceği teyit edilince rahatladık" diyor Hupe.

'83 seçimlerinden hemen önce,

General Haig'in köşke çıkarak Özal'ın veto edilmemesi için darbeci generallere baskı yaptığı yolundaki iddia hatırlatıldığında Haig'le Özal'ın "dost" olduğunu ve "kimse-nin kimseye dostluk duyguları beslemesinin önünde durmanın mümkün olmadığını" belirtiyor Hupe ve bu durumu "tabii" buluyor.

Türkiye'nin Amerikalı Dostları Derneği Başkanı Albay Ralph Ropp ise o dönemde elçilikte kendisine telkin edilenleri Köşkte Evren'e nasıl anlattığını övünerek anlatıyormuş. Ropp, Özal'ın başbakan-

halde Vahit Halefoğlu'nun yükseliş ve düşüşleri bu konuda hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak kadar açıktır.

12 Eylül gecesinin ABD Ankara Büyükelçisi ve CIA ajanı James Spain anılarında, Türk diplomatı İter Türkmen'in 12 Eylül'ün sabahında kendisini arayarak dış işleri bakanı olacağını bildirdiğini yazdı. MIT eski müsteşarlarından Behçet Türkmen'in oğlu İter Türkmen, Moskova'da Türkiye büyükelçisi olarak bulunmuş, görevi sırasında resmi ve resmi olmayan kanallar-

men'in telefon edip çok ağır konuştuğu haberi çıktı. Bu, kanımca 'yerel tüketim' için böyle yansıtılıyordu basına. Çünkü Türkmen benimle basına verildiğinden çok daha farklı konuşuyordu. Bir gün dahi sesinde bir saygısızlık ifadesi yoktu. Biliyorduk ki güya Türkmen'in beni azarladığı konular hep sonunda istediğimiz gibi olumlu bağlanacak." Her konunun sonunda Amerikalılar için olumlu bağlanması İter Türkmen'in nereye bağlı olmasından kaynaklanıyordu acaba?

FAŞİST TERÖR YEDEKTE BULUNDURULUYOR

ABD'nin çıkarlarının en güvenlikte olduğu dönemlerde bile faşist terörü kontrolünde bulundurarak, gerektiğinde toplumsal muhalefetin üstüne salınacak yedek bir güç olarak tuttuğu anlaşılıyor. ABD Büyükelçiliği ile ilişkileri Hupe öncesine dayanan Albay Türkeş'e büyük övgüler düzüyor. "Kafamda onun için mükemmel, vatansız bir insan diye bir resim var. Bakarken Türkeş'le çok iyi ilişkilerimiz vardı."

Hupe birdenbire "özgürlük" anıtının olduğu bir ülkede bulunduğunu hatırlayarak "demokrat bir entellektüel" imajı yaratmaya çalışıyor. Türkiye'de "çok dayak" olmasını "çok öpüşülmeye" bağlıyor ve "Oysa bugün insanlar iki-üç hafta hiç hakim karşısına çıkmadan içerde kalıyor. Bu süre içinde ne olduğunu Allah bilir. Eğer Türk olsam buna isyan ederdim" diyor.

Strausz Hupe, şu anda Pennsylvania'daki malikanesinde mi oturuyor, yoksa Rand Corporation'da CIA adına bilimsel araştırmalar mı yapıyor? CIA araştırmacılarının belli bir süre sonra dosyalarda biriken bilgileri derleyerek yayımladıkları biliniyor. Hupe anılarını yayımlayacak mı, yayımlayacaksa basımını ünlü Prager yayınevi mi üstlenecek? Merak ettiğimiz bunlar değil. Asıl merak ettiğimiz konu anıların yazılmasında kendisinden çok katkısı olan general ve MITçilerle telif hakkını paylaşıp paylaşmayacağıdır. ■

lığında biraz da kendisinin pay sahibi olduğunu söylüyor. Türkiye'de Amerika'nın onayı olmadan koltuğa oturmak mümkün olmuyor. Özal, başbakanlığı gibi cumhurbaşkanlığı için de Amerika'dan onay alıyor ve Başbakanlık konutundan, "Başkanlık Konutuna hızlı bir biçimde yol alıyor.

HUPE'LERİN ÖZEL ZAAFI

ABD'nin Türk dış işleri bakanları için çok duyarlı olduğu biliniyor. CIA'nın olağanüstü dönemlerde özellikle dışişleri bakanlığı koltuğuna güvenilir adamlarını oturtmak için özel bir çaba harcayıp başarılı olduğu da sır değil. İkinci bir özel zaafı oluyor ABD'nin: Dış işleri bakanı olacak hariciyenin mutlaka Moskova büyükelçiliği görevinde bulunmuş olması ve CIA sınavından başarıyla çıkmış olması gerekiyor. Türkiye'de Dış işleri bakanı olmanın başka yolu yoktur. Fahri Korutürk, Selim Sarper, İter Türkmen ve milletvekili olmadığı

dan edindiği bilgileri öncelikle Amerikalı meslektaşlarına verdiği için Podgorniy tarafından Moskova'ya ziyaret eden TBMM heyetinin önünde ABD casusu olmakla suçlanmıştı. CIA'nın sınavından başarıyla çıkan İter Türkmen 12 Eylül'ün dış işleri bakanı olmuştu. Görevi sırasında en Amerikancı politikayı uygulayan ve Türkiye'nin çıkarlarından çok Amerikan çıkarlarını gözönünde tutan İter Türkmen'in kişiliğini kimse gizleyemez.

Hupe'nin Türkmen'le ilgili söyledikleri sadece bilinenleri daha da pekiştiriyor: "Hiçbir sorun temel ilişkilerimizi etkilemedi. Bazen bir-bimize kızdık. Tansiyon yükseldi, ama hiçbir zaman basının çizdiği manzara gibi değildi. Basın diyor ki, dış işleri bakanı, Amerikan büyükelçisini arayarak azarladı, 'Niye bunu böyle yaptınız' diye parmak salladı. Hiçbir zaman bir, dış işleri bakanı bana bunu yapmadı. Basın, ilişkilerimizin olduğundan daha kötü olduğu izlenimini veriyordu. Bir keresinde bana Türk-

STEP BY STEP

**Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak**

Özal'ın Çankaya'ya çıkmasına yardım için muhalefet topu birbirine atıyor.

Genel Kurmay Başkanlığına, Cumhurbaşkanlığına, Anayasa Mahkemesine şikayeller boş çıktı.

Özal Çankaya'ya çıkarsa, İnönü ve Baykal Cumhurbaşkanının elini sıkı mama ve 'Özal Aşağı' sloganını atma kararı aldılar.

Özal kendi deyişleriyle step by step Çankaya'ya çıkıyor. Özal'ın Cumhurbaşkanı olacağını ve Anap'ın lidersiz kalacağını düşünen muhalefet dışarıya hırçın görünmesine rağmen, bu çıkışı sessiz onayla karşılıyor. Muhalefet, Özal'ın cumhurbaşkanı olacağı konusunda yanılıyor. Özal'ın kafasında cumhurbaşkanlığı değil, başkanlık var. Görünüşteki yürütmenin çift başlılığı ilkesi görüşte terk ediliyor. Yü-

olan başbakanı tayin edeceğini ve tayin edilen başbakanın da ilk parti kongresinde partinin başına getireceğini söylüyor. Bunda fazla yadırganacak birşey yok. Çünkü Özal da kendi kendisini cumhurbaşkanlığına tayin etmiş bulunuyor. Bu ise, demokrasiye geçiş, sivil yönetim, demokratik seçim gibi kavramların burjuva demokrasisinin aksesuarları olduğunu kanıtıyor.

Adaylığını açıkladığı gün en çok onun eli öpüldü

rütmenin tek başlığı ortaya çıkıyor. Özal bunu aylar öncesinden ifade etmişti. "Yetkisiz Cumhurbaşkanı olmak istemem Cumhurbaşkanı olsam da ipler elimde olmalı, bakanlar kurulu toplantılarına başkanlık ederim. Nitekim Özal, başbakanlığı bırakmadan önce kendisinden sonra gelecek

Anap milletvekillerini erken seçimden kurtaran Özal'a bakanlar ve milletvekilleri şükranlarını sunuyorlar. Başbakanlığa göz koymuş olanlar, Özal'ın gözüne girmek için, başbakan ve parti başkanlığı atamasını kabul ettikleri gibi, "El öpmekle ağız aşınmaz" dercesine Özal'ın elini öpüyorlar. Bu öpüş-

melerden sonra kimin başbakan olacağını ise merak eden neredeyse yok.

SHP'DE UZLAŞAMAMA RAHATSIZLIĞI

Meclis başkanlığı seçiminde Anap'a yardım eden İnönü'nün cumhurbaşkanlığı seçiminde Anap'la uzlaşma stratejisi hüsrarla bitti. Sonunda İnönü özür diledi. Önceleri, "Özal iki muhalefet partisini çağırısın uzlaşarak bir cumhurbaşkanı seçelim" diyen İnönü, Demirel'in uzlaşma olmalı demesi üzerine iki partili uzlaşmaya razı oldu. Hatta Aydın Güven Gürkan genel başkanına "Uzlaşmayı siz başlatın" çağrısı yaptı. Bu arada Özal'ın İnönü'ye önkoşulsuz oturalım konuşalım çağrısına İnönü'nün yanıtı şöyle oldu: "Ben görüşme çağrısı yapmadım. Yanlış anlaşılmasın."

ORDUDA NABIZ YOKLAMA

Sine-i millete dönme fikrini herkesten önce Demirel ortaya attı. SHP'li ya da SHP'siz sine-i millete dönme kararı alan DYP, SHP'yi de arkasına takabileceğini sandı. Önce orduda nabız yoklaması yaptı. "İktidar kansız kavgasız el değiştirmeli, her önüne gelen Silahlı Kuvvetleri tartışmaya karıştırmamalı," diyerek darbe söylentileri yayan Demirel'e bir kaç gün sonra Genel Kurmaydan "Darbe Yapmayacağız" cevabı geldi. Demirel büyük bir pişkinlikle "Yani yapmayacağımız da neden yapmayacağız diye açıklama yapıyorlar" dedi.

Böyle öpülmekten hoşlanmadı

BAYKAL ECEVİT PASLAŞMASI

Deniz Baykal'ın eliyle İnönü'nün ağzından Özal cumhurbaşkanı olursa Özal'ı tanımama kararı alındı.

Sine-i millete dönme konusunda ise Milletvekilliğinden istifa edildiğinde, öntümüzdeki yıl SHP ara seçimlere giremeyecek. Ecevit ve Erbakan seçime katılıp SHP'yi yalnız barakırsa "Sine-i millete dönersek oyuna geliriz" kararına vardı. MYK dört milletvekilince verilen istifa dilekçelerini ara seçim oyununa getirmek için red etti.

SHP, DSP paslaşmasından da birşey çıkmayınca Baykal, Evren'in cumhurbaşkanı yetkilerini kullanarak Özal'ı durdurması ricasında bulundu. Evren ise Çankaya'yı Özal'a bırakmaya göz yumduğunu belli etti.

Cumhuriyet Bayramı'nda Özal İnönü'ye yaklaştı ve elini sıktı

Baykal Ecevit ara seçimlere girmeyeceği konusunda garanti versin sine-i millete döneriz İnönü "tabandan gelen baskılar dayanılmaz ölçüde olursa istifa ederiz" deyince basınımızın seçkin kalemleri Ecevit'in bu konuda görüşünü almak üzere harekete geçti. Ecevit "Biz zaten sine-i milletteyiz bizi niye bekliyorlar" dedi ve ekledi: "Seçime girmeyiz." Ecevit SHP'nin blöfünü görünce sıra kartları açmaya geldi. Kartlar açıldığında Baykal ve İnönü'nün ellerinde birşey olmadığı görüldü.

EYLÜL DARBESİ LİDERİNE BORÇLAR ÖDENİYOR

Evren son günlerini emekliliğinde Marmaris'te kalacağı evin mobilyalarını seçerek ve evinin güvenlik önlemleriyle uğraşarak geçiren, Özal kamuoyunda 12 Eylül'e Vefa Yasası olarak geçen yasayı meclise sunarak Evren'in gönlünü okşadı. Yasa tasarısı, görev süresi dolan cumhurbaşkanlığına özel oto ve konut verilmesi özel emeklilik aylığı bağlanması, Manisa'da Kenan Evren Üniversitesi kurulması, Karakaya Barajının adının Kenan Evren Barajı olarak değiştirilmesini öngörüyor.

SON ÇARE ANAYASA MAHKEMESİ

Geriye son çare olarak Anayasa Mahkemesine başvuru kaldı. Seçimde ilk iki turda üçte iki çoğunluk mecliste bulunmadığı için cumhurbaşkanlığı seçiminin iptali için Anayasa Mahkemesine başvuracağını açıklayan SHP'nin bu açıklamayı paniğe kapılarak yaptığı anlaşılıyor. Çünkü bunun Anayasaya ters bir tarafı bulunmuyor.

İNÖNÜ: ÖZÜR DİLERİM

Sine-i millete dönme konusunda sağa sola yalpalayan İnönü sonunda samimi itiraflarda bulunarak özür diledi.

Daha önce söylemiş olduğu istifa ederiz sözlerinin o günün şartlarında söylenmiş, duygusal ve tepkiye dayalı sözler olarak değerlendirildi. Duygusal ve tepkiye dayalı sözlerinin Özal'ı korkutmak amacıyla söylediğini itiraf etti. İnönü'de özür dilemeler adet haline geldiğinden kimse bu konunun üzerinde durmadı. Daha bu yılın 1 Mayıs'ında "önde ben yürürüm" diyen İnönü 1 Mayıs geldiğinde sözlerim yanlış anlaşıldı diyerek çark etmişti.

Demirel'deki hırçınlığın tam tersi İnönü'deki vurdumduymazlık SHP'nin burjuvaziye güvence verme ve burjuvaziye koruyup kollama görevini yerine getirme amacı taşıyor. Baykal ve İnönü bir yandan burjuvaziye Demirel'in güve-

nilmez olduğunu göstermeye çalışırken diğer yandan SHP'nin ne kadar uzlaşmacı olduğunu gösterme gayretleri içinde. Paris'teki Kürt konferansına katılan 7 milletvekilinin SHP'den ihraç istemesi de bu çabaların bir parçası.

MUHALEFET DÖKÜLÜYOR

Özal Cumhurbaşkanı olursa SHP'nin stratejisini Baykal şöyle açıklıyor:

- 1- Özal aşığı sloganı atılacak
- 2- Araseçim oyununa gelmek için Ecevit'e karşı tavır alınacak
- 3- Erken seçim için sine-i millet dışındaki tüm olanaklar seferber edilecek.
- 4- Özal'ın eli sıkılmayacak.

Muhalefet artık Özal'ın elini sık-mama ve slogan atma kararı alıyor. Demirel'in ise SHP den farklı olarak söylediği bir şey yok; "İndiririz" tekerlemesini söylemeye devam ediyor.

Özal Çankaya merdivenlerini ağır ağır çıkarken muhalefet Özal'ın eteklerindeki yapraklar gibi dökülüyor.

Namık Kemal dönemin sadrazamı Mahmut Nedim Paşa'nın yönetimini kötülemek için "Madem ki, devleti 11 ay batırmadı, hiçbir şey batırmaz ve onun içindir ki istikbalimiz emindir" diyor. Böyle muhalefet olduktan sonra Özal'a hiç bir şey olmaz. ■

Muhalefete teşekkürler

Özel Çankaya'ya doğru adım adım yol alırken Eylül darbesinin lideri Kenan Paşa'ya borçlarını ödemek için emekli maaşının bir kaç kat arttırılması, konut verilmesi, Karakaya barajı ve Manisa'da açılacak Üniversiteye Kenan Evren adının verilmesini önerdi. Özellikle son öneri yerindedir. Evren 29 Mayıs 1984 yılında Manisa'da tarihli bir konuşma yapmıştı. Bu konuşma unutulmasın ve Kenan Evren Üniversitesi açıldığında kapısına yazılsın diye yayımlıyoruz.

ÇOK AYDIN GÖRDÜK

Çok sıkıntılı günler geçirdik. Bu sıkıntılı günleri geride bıraktık. Çizdiğimiz takvime uygun olarak da her şeyi teker teker zamanında gerçekleştirdik. Bu sıkıntılı günleri atlattığımız sizin sayenizde olmuştur. Çünkü anarşikle mücadelemizde bize daima yardımcı oldunuz. Çıkardığımız kanunlara destek sağladınız. Yaptığımız icraatları gönülden desteklediniz. İçte ve dışta yapılan menfi propagandalara kapılmadınız. Uydurulan galan kampanyalarına da kapılmadınız. En sonunda da hazırladığımız anayasa'yı büyük bir çoğunlukla kabul ettiniz ve nihayet milli iradenizi kullanarak Büyük Millet Meclisi'ne girecek milletvekilini de seçtiniz.

12 Eylül'den önce oynanan oyunlar değişik şekilde tekrar oynanmaktadır. Bunlar içte ve dışta oynanmaktadır. İki türlü düşman vardır. Biri dış düşman, diğeri de maalesef iç düşman. En tehlikelisi de iç düşmanlardır. İstiklal Savaşı'nda bir Çerkes Ethem çıktı içimizden ve bize karşı savaştı. Nihayet Yunanlılar tarafına geçmek suretiyle maksadını ortaya koydu. Onlarla uğraşmak düşmanla uğraşmaktan çok daha zordur. Dışarda ve içerde bizim düşmanlarımızla işbirliği yapan iç düşmanlarımız da vardı. Ermenilerle işbirliği yaparak, Avrupa'da yapılan yürüyüşlere katılan ve maalesef kendine Türk diyenler de vardır. Bundan üzüntü duyuyoruz ve güzümüz kızarıyor, onlarla kolkola yürüyüş yaptıkları halde onların yüzü kızarmıyor.

Zaman zaman yurt içinden ve yurt dışından bazı çatlak sesler gelmektedir. Duyuyoruz. İstiyoruz. Bazı mürecaatlar oluyor. Devlet, kooperatif, vakıf, meslek odaları ve sendikaların yine 12 Eylül'den önce olduğu gibi politikaya sokulmasını istiyorlar. Bir dernek için kurulur, bir kooperatif için kurulur? Bunların kendilerine göre maksatları vardır, o maksat için kurulur.

Eğer bu kurulan kuruluşlar politikayla, siyasetle uğraşacak olurlarsa, kuruluş maksatlarının dışına çıkarlar. Siyaset yapmak istiyorlarsa, siyasi partilere geçerler. Tabii bunu yine eski hale getirip, bu suretle her türlü melaneti derneklerde, meslek odalarında, sendikalarda oynamak istiyorlar. Maksatları budur, bunu bilirsiniz.

İnsan hakları mevzuunun yurtdışında tartışılması bizim onurumuzu kırıyor. Bunu tartışanların kim olduğunu biz çok iyi biliyoruz. Türkiye'de insan haklarının rencide edildiği yok. Ve bir de memleketinde sıkıyönetim idaresinin olduğunu unutuyorlar.

İşkence insanlara karşı suçmuş, bundan endişe ediyorlarmış. İşkencenin suç olmadığını biz iddia etmiyoruz ki. İşkence elbetteki suçtur, yapanı da yakalıyor ve adaletin pençesine veriyoruz. Bunlar Türkiye'de işkence vardır diye yurtdışında yaggara yaparak Türkiye'yi küçük düşürmek istiyorlar. Bunların maksatlarını çok iyi biliyoruz. Çünkü elimizde çok deliller var.

Bir de şöyle diyorlar: Yaşadığımız o korkunç terör eylemlerinden demokratik sistem sorumlu değilmiş. Yani 12 Eylül'den önceki terör hareketleri demokratik sistemden dolayı olmamış. Biz de demokratik sistemden dolayı oldu demedik ki. Ama o demokratik sistemin o zamanki anayasanın verdiği geniş hürriyetten dolayı. Bunun açık kapılarında istifade etmek suretiyle gençleri silahlendirip sokaklara saldırdılar. Biz demokratik sistemden dolayı deseydik, tekrar demokratik sisteme dönmeydik. Terörle mücadelede devlet hukuk ilkelerine bağlı kalmalıymış. Sanki biz hukuk ilkelerinden ayrılmışız.

Eğer hukuk ilkelerine bağlı olmasaydık özel mahkemeler kurar bazı ülkelerde olduğu gibi arzu edilmeden kararlar alabilirdik. Diyorlar ki, ölüm cezaları kaldırılmalıymış ve verilmiş ölüm ceza-

ları da infaz edilmemeliymiş. İşte şimdi asıl maksatlarını ortaya döküyorlar. Ölüm iyi birşey değildir, kimse arzu etmez. Onun içindir ki kanunlarımız ölüm cezalarının mahkemeden sonra da TBMM'den geçmesini ve TBMM'den geçen bu ölüm kararının da cumhurbaşkanı tarafından onanmasını emretmiştir. O halde kolay kolay ölüm cezası verilmez bir kişiye. Fakat kanunlarımıza konmuştur. Bu yalnız bizde değil, dünyanın en demokratik ülkesi olan Amerika'da da var. Elektrik sandalmasına oturtuyorlar. O halde yeni birşey değil, biz koymadık ölüm cezalarını.

Tabii onların istediği, ölüm cezası kalksın, rahatlıkla eylemlerini sürdürebilsinler. Yine esas maksatlarının birisi kapsamlı bir af çıkarılsınmış. Kapsamlı affın maksat terör eylemlerine karışanlardır. Yoksa öteki mahkumlar değil. Bunların istedikleri o afftır. Biliyoruz onların ne istediğini, bu yüzden do-
layı anayasaya madde koyduk. Af insani bir şeydir. Allah da birçok suçları affederim diyor. Yeter ki benden af dileyin, özür dileyin ama bir daha yapmayın diyor. Hangisinin ıslah olduğunu, doğru gola geldiğini nereden bilelim. Bundan önce de af oldu, hırsızları, ırz düşmanlarını salıverdiler, ama daha bir hafta, 10 gün geçmeden yine aynı suçları işleyip hapishaneye geri döndüler. Birçok kimsenin evi soyuldu. Birçoğunun ırzına geçildi. Dağa kaldırıldı ve o zarar gören vatandaşa soruyor musunuz, sen bunu affediyor musun diye? Nasıl affederiz biz bunları.

Yine kulağımıza geliyor. Gecikmiş adaletten şikayetçilermiş, adalet mekanizmasını da biz yeni kurmadık ki. 12 Eylül'den önceki adalet mekanizması neyse, odur ve hatta bunun çabuk işlemesi için de kanunlarda bazı değişiklikler yaptık.

Kişi hakları yine ele alınmalıymış. Bizim 1961 Anayasamız kişi haklarına daha fazla önem veren bir anayasaydı. 1982 Anayasası ise devleti güçlü kılan bir anayasadır. Şimdi onlar tekrar 1961 Anayasası'nı istiyorlar. 1961 Anayasası'ndan çektiğimiz sıkıntıları biliyoruz. Her türlü düşünce üretimi ko-
runmalıymış. Yani her çeşit faşist, Marksist, Leninist, Maoist yayınlar yayınlansın, dükkanlarda satılsın, gazetelerde yayınlansın; istedikleri bu. Yağma yok vatandaşlarımız.

Yine istenen şeylerden birisi basın özgürlüğü, her türlü fikre açık olmalıymış. Bizim basın özgürlüğüne dokunduğumuz yok ki, basın özgürlüğüne birşey yapmadık. Ülkede şimdi sıkıyönetim var. Sıkıyönetim kalktıktan sonra basın özgürlüğü bundan daha iyi olacak.

TRT'nin özerkliği de sağlanmalıymış, TRT'nin özerkliğinin 12 Eylül'den önce nasıl kullanıldığını biz çok iyi biliyoruz. TRT'de nasıl komünizm propagandası yapıldığını biliyoruz. Eline geçenlerin fikriyatı ne yönde ise, onu da biliyoruz.

Bir istek de, üniversiteler, devlet kontrolü ve denetiminden uzak, idari özerkliğe de sahip olmalıymış, üniversitelerde ilim değil, anarşinin nasıl kök salacağı öğretildi. Şimdi bütün maksatları YÖK Kanunu'nu değiştirmektir. Anarşi, biliyorsunuz 1960'lı yılların sonlarında üniversitelerde kök saldı. İşte kendi kendini idare eden üniversitelerin hali o haldeydi. Tekrar üniversiteleri o hale getirmek mi lazım? Kısaca, bütün maksatları bu anayasayı değiştirip, 1961 Anayasası gibi bir anayasa getirmektir.

Kefil olduğum anayasanın değiştirilmesine sonuna kadar karşı çıkarım. Bu anayasa sizlerin oylarına sunulmuştur. Yüzde 92.5 oyla kabul edilen anayasayı kolay kolay değiştirtmem. Eğer böyle birşey yapılacak olursa, bana yetki verilmiştir, tekrar sizlerin oyunuzda sunarım. Oyunuzda sunduğum zaman sizler tasvip ederseniz o zaman birşey diyemem. Fakat anayasanın orasından burasından delik açtırmam.

Kendilerine aydın damgası vuran çevreler, onların dedikleri doğruymuş, sizlerin, bizlerin düşüncesi onlar için mühim değildir. Biz çok aydınlar görmüşüzdür, vatan hainliği yapmışlardır. Bazı şairlerimiz vardı, gurt dışına kaçtılar. Ve başka bir memlekete sığınıp, orada öldüler. O aydın değil miydi, ne yapayım böyle aydını? Aydın damgası kimsenin inhisarında değildir. Bu millete hükmetmek için aydın olmak gerekmez. Son Padişah Vahdettin de aydıydı. Cahil miydi? Ama memleketi düşmanlara teslim etti. Ne yapayım öyle aydını. Ama onların aydın demediği bir Demirci Efe çıktı, senelerce düşmanla savaştı. Aydın değildi ama vatanperverdi o. Atatürk Kurtuluş Savaşı'nı başlattığında İstanbul'da bazı aydınlar bu savaş deliliktir, ya Amerikan mandası ya İngiliz mandası diye tutturan aydınlar vardı. Ben böyle aydınları ne yapayım...

Atatürk'un dediği gibi, biz imtiyazsız, sınıfsız, kagnaşmış bir kitleyiz. Eğer böyle sınıflara ayrılacak olursak, işte o zaman halimiz dumandır.

Bir memlekette ne kadar çok aydın kafalı olursa elbetteki o millet, o memleket, o kadar çabuk kalkınır. Fakat aydın kafi gelmez. Azıcık da şu memleketin halini gezerek, görerek tanımak lazım.

Kenan Evren

29 Mayıs 1984 Manta Konuşması

Sosyalist ülkelerdeki olaylar o kadar hızlı geliyor ki, Batı, gerek basını ile gerek politikaları ile bu hız karşısında şaşkına dönüyor. Olaya henüz nasıl yaklaşılabileceğini kararlaştırabilmiş değiller. Çok açıktan destekledikleri zaman geri mi tepir, yoksa herşeye karşın yine de yapıları azımsayıp daha fazlasını talep etmek mi daha iyi sonuç getirir, belirleyebilmiş değiller.

Emperyalizmin uluslararası borazanı *International Herald Tribune* ABD'nin en büyük iki ulusal gazetesi *New York Times* ve *Washington Post* tarafından hazırlanıyor, fakat Amerika'da satılmıyor. Sosyalizme küfür konusunda sadece haftalık İngiliz dergisi *Economist* ile yarışıyor. Avrupa için, Uzak Doğu için basılıyor. Bu nedenle adı "Uluslararası Borazançı Başlar Grubu" anlamına geliyor. Emperyalizmin ağababası ABD'nin görüşlerinin, İngilizce okuyabilenler için, derli toplu bir takdimi oluyor. İngilizce hazırlanıyor, fakat yazı işleri merkezi Paris'te, belli başlı büroları Singapur, Hong Kong, Londra, Frankfurt ve New York'ta bulunuyor. Neresinden bakılırsa tam bir emperyalist ortaklık. Belki ek eksiği, henüz Budapeşte'de bir büro açmamış olması.

Macar partisini adını değiştirdiği, fakat henüz cumhuriyetin adından "halk" sözcüğünü çıkartıp, "Komünizm'den Allah bizi korusun" demesinden ve Doğu Almanya'daki yönetim değişiminden önce, 14-15 Ekim 1989 tarihli nüshasında dördüncü sayfasında *Görüşler* sütunlarında, bir çerçeve içinde, üçü imzalı ve başlıklı, biri de imzasız ve başlıksız, dört kısa yazıyı topluca yayımladı. Sosyalist ülkelerdeki gelişmeleri çeşitli açılardan ele aldı. **Toplumsal Kurtuluş**, sosyalizm konusunda uluslararası yazını okuyucuları için çevirmeyi ve yayımlamayı sürdürüyor. Hiçbirinin lafzına dokunmadan çevirmeye özen gösterdik.

SOVYET İMPARATORLUĞU: PARADOKSAL BİR ÇÖKÜŞ

Charles Krauthammer

Washington - Sovyet imparatorluğu olabildiğince paradoksal bir biçimde çökmekte: İç imparatorluk parçalanırken dış imparatorluk ayakta kalmayı becerebiliyor. Normal olarak işler böyle yürümez. En azından, daha bir yıl öncesinde, Sovyetler görece yeni kolonileri olan Afganistan, Kamboçya, Angola ve Etiyopya'dan atırlarken böyle olacağı öngörülmemekteydi.

Doğu Avrupa iç imparatorluğunun çöküşü sersemletici bir hızla sürüyor. Polonya, Dayanışma öncülüğünde canla başla dekomünize (bu sözcüğü aynen korumak gerekti, yeni bir kavramdı ve Türkçeleştirme hakkını vermeyecekti TK) oluyor. Macar komünistleri adım adım, geleneksel olduğunu söyledikleri fakat yine de ortanın solunda olan bir sosyal demokrat partiye dönüşüyorlar.

Ancak, Doğu Almanya, Sovyetler'i çözümünü güç bir imparatorluk ikilemi ile karşı karşıya bırakıyor. Macaristan ve Polonya komünizmsiz de varlıklarını sürdürebilirler. Doğu Almanya ise bunu yapamaz. Çünkü, o bir ülke değildir, bir türemedir. Onun varlığı sadece bir grup Alman işçi devletinin ayrıcalıklarından yararlanabilmesi için gereklidir. Bu gerekçeyi geri alınca sözkonusu devletin varolma nedeni ortadan kalkar. Bu, Doğu Almanya'da reform deyiminin nerdeyse bir kavram kargaşası olması bundandır. Prestroyka Doğu Almanya'nın sorunlarını çözmeyecektir. Onun sonu olacaktır.

Mihail Gorbaçov'un başını daha çok ağrıtan sorunlar ise Letviya, Litvanya, Estonya, Azarbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Ukrayna ve müslüman Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki merkezkaç hareketlerdir.

Garabeti ortaya çıkaran da budur: İç Sovyet imparatorluğu, yani savaş sonrası kazanımların başta kontrolünden çıkarken, dış Üçüncü dünya imparatorluğu yerinde duruyor.

Afganistan: Sovyetler'in geçen Şubat ayında çekilmelerinden sonra herkesin çökeceğini düşündüğü süreden çok daha uzun süre ayakta kalabilmeyi başarmış bir kukla hükümet, Necib (o da Cher ve Şarلمان

gibi tek adla tanınıyor) hükümeti iş başındadır.

Kamboçya: Vietnam çekildikçe onun kuklası (Hun Sen), Batıda bile artan bir desteğe, belki de Pol Pot'a ve Kızıl Kmerler'e alternatif oldukları düşüncesiyle sahip olmaktadır.

Angola: Sovyet yanlısı rejimi devirmeye uğraşan Jones Savimbi savunmaya geçmek zorunda kalmıştır ve ihtiyaç duyduğu malzemeyi ele geçirmekte zorlanmaktadır.

Nikaragua: Kontralar, Miami emlak piyasasını denemeye hazırlanıyorlar. Sandinista rejimi on yıllık tarihinde olabildiği en güvenilir günlerini yaşıyor.

Etyopya. Bir istisna oluşturabilir. Meugistu Haile Nariam'in hükümeti Tigreli ve Eritreli ayrılıkçılar karşısında geriliyor. Fakat, bu bile bir kayıp olarak düşünülmemelidir, çünkü ayrılıkçılar da komünistler tarafından yönlendirilmekteler.

Dolayısıyla, neler oluyor?

Bay Gorbaçov'un bu müstemlekelerinde tutunabilmesi tesadüf değildir, yoldaşlar. Beklenenlerin aksine, Sovyet (ve yokluklarında da Kübalı ve Vietnamlı) birlikleri geri çekip, çatışma yerine pazarlık yolunu açarken bu ülkelerden vazgeçiyor değildi. Aksine, Richard Nixon'un Güney Vietnam'da yaptığını yapmayı deniyor: Merkez destek birliklerinin evlerine dönmelerinden sonra, yandaş rejimleri büyük miktarda yardımlarla ayakta tutmaya çalışıyor. ABD Kongresi 1975'te bu sahte kuvvet deneyini yarıda kesti. Sovyet Parlamentosu'nun aynı yolu izlemesi olası değildir.

Bay Gorbaçov'un müstemlekelerde süregelen yatırımları nefes kesen boyutlardadır. Kendisi de iflas halinde olduğunu söyleyen Sovyet ekonomisi her ay Afganistan'a 250 milyon dolarlık askeri malzeme vermektedir. Kamboçya'ya yardım açıkça iki katına yükselip yılda 500 milyon dolar düzeyine erişmiştir. Angola'ya yapılan yıllık yardım temiz bir milyar dolardır. Bugünlerde perestroyka nedeniyle Doğu Avrupa ve Küba yolu ile bile olsa Sandinistlerle alışık oldukları yıllık 500 milyon doları almaya sürdürüyorlar.

Bütün bunlar şu soruyu gündeme getiriyor: Sabun, tuz ve şekerin Moskova'da bile karneye bindiği bir dönemde Bay Gorbaçov neden Leonid Brejnevin imparatorluğunu ayakta tutabilmek için her yıl 5 milyar dolar yatırmaktadır?

Nedeni, dalgınlıkla inşa edilen imparatorlukların bile kendi kendilerini ortadan kaldırmayacaklarıdır. İdeolojilerinden soyundukça Sovyetler de süper güçlerin doğal konumuna dönmektedir: Sahip oldukları gücü koruyarak ve güçlü olmadıkları alanlara yayılarak. Aksini düşünmek sadece komünist ideolojiyi alt etmele kalmadıklarını, aynı zamanda insan doğasını da tersine çevirdiklerini varsaymamızı gerektirir. Süper güçler gönüllü olarak güçlerinden vazgeçmezler.

Bay Gorbaçov Doğu Avrupa konusunda pek az birşey yapabilir. Sivil toplumun eriştiği noktada ona Sovyetler eliyle kurulan devletlerde karşı koymak olanaksızdır. İç imparatorluğun dağılmasını durduracak,

çok az araca sahiptir. Dolayısıyla, daha fazla kontrol edemediği devletleri Finlandiyahılaştırma yoluyla karşı karşıya bulunduğu bunalımı geçiştirmeye dayalı bir strateji kullanmaktadır.

Buna karşılık, dış imparatorlukta sömürgecilğe karşı mücadele henüz ilkel aşamadadır: Tanklar ve toplar hâlâ belirleyici olmaktadır. Ve bunlar da, tanklar ve toplar, Sovyetlerin uzmanlık alanıdır. Bay Gorbaçov, elinde olanların becerebildiği kadarına sahip olabilmek için top ve tank kullanmaktan geri durmayacaktır.

Bay Gorbaçov müstemlekeleri ortadan kaldıracak biri değildir. O, bir gerçekçidir. O, sadece kaçınılmaz olan müstemlekelerin elinden çıkmasına razı olacaktır. Dış imparatorluk hâlâ silah gücüyle birarada tutulabilir. İç imparatorluk biraz zor. Dayanma gücüne sahip olduğu yerlerde bu yönde büyük bir isteklilik göstermektedir.

PARTİ YAŞIYOR

Rezso Nyers

Rezso Nyers kıdemli bir Macar komünistidir ve Sosyalist Parti'nin başkanıdır. Aşağıdaki metin Paris'te yayımlanan Politique Internationale adlı derginin güz sayısı için kendisi ile Paul Lendvai arasında yapılan söyleşiden oluşturulmuştur. (Söyleşinin özeti İHT yazı kadrosu tarafından gerçekleştirilmiştir. TK)

Muhakkak ki, Doğu Avrupa'da iç kimse açıkça anti-Sovyet bir politika güdemez. Konu, "anti-Sovyet" teriminin ne anlama geldiğinin tam bir tanımının yapılmasıdır. Stalin, Brejnev ve hatta Çernenko zamanında herhangi bir ulusal bağımsızlık gösterisi "anti-Sovyet" olarak adlandırılırdı. Bugün ise deyim Sovyetler Birliği'nin iç işleri konusundaki ifadeler ve onun çıkarlarını içte ve dışta tehlikeye sokanları desteklemek anlamına geliyor.

Mihail Gorbaçov önderliğinde, Sovyetler Birliği ideolojik bir güç olma özelliğini yitirdi; artık kendisini dünya devriminin öncüsü olarak görmemektedir.

Öngörülen, bağımsız iç ve dış politikalara ve hem Sovyetler Birliği hem de Batı ile dostça ilişkilere sahip olan bir Macaristan'dır. Dünya güçleri arasındaki yakınlaşma kapsamında, Doğu ve Batı arasında bir bağ ya da köprü olabilir.

Kapitalizmi restore etmeyeceğiz. Tercihan kapitalist olmayan bir pazar ekonomisini hem kolektif mülkiyet hem de tam anlamıyla özel mülkiyete olanak tanıyan bir biçimde oluşturmak istiyoruz.

Bugünkü liderlerin bunahımlı etkin bir biçimde başetmelerini sağlayacak genel desteğe sahip olmadıkları doğrudur. Olabildiğince geniş bir ittifakı kurma zorunluluğumuz buradan doğuyor. Macaristan için temel soru

şudur: Ekonomik durumla başedebilecek etkili bir koalisyon hükümeti ya da sadık bir muhalefete karşı tek parti hükümeti kurabilecek midir?

Eğer geçmişi temizleyebilir ve seçmeni partinin gerçek niteliği konusunda bilgilendirebilirsek, o zaman Sosyalist Parti kesin olarak kalacaktır. Mutlak çoğunluk sağlaması olasılığı düşüktür. Hatta, belki de, en büyük parti bile olmayacaktır. Herhalde büyük partilerden biri olacaktır.

Kendi başlattığı demokratikleşme sürecinin başına ulaşabilmesi için hükmet içinde yer alması gerekeğine inamıyorum.

DOĞU BLOĞUNDA REFORM KOZMETİKTİR

Enrico Jacchia

Roma - Doğu Bloğunda büyük olaylar oluyor ve Sovyetler bunları kontrol altında tutmak zorundalar.

Sık sık Moskova'nın askeri güvenlik ile ilgilendiği ve Varşova Pakti'ndan kopmalar olmamasını istediği söylenir; böylece, Kremlin müttefiklerinin siyasi reformlarına karışmayacaktır. Gerçekte, Moskova'daki komünist liderler askeri güvenliğin Doğu Avrupa'da gelecekte de iktidarı ellerinde tutacak olanların bir ölçüde politik sadakatlarını gerektirdiğini bilirler.

Dolayısıyla, doktrinlerini gözden geçirenler sadece Batı demokrasilerindeki komünistler değildir. Macaristan ve Polonya gibi ülkelerdeki köklü değişim hedefleri açıktır: Doğu Avrupa komünistleri 40 yıldır sahip oldukları gücü ellerinde tutabilmek için çırpınıyorlar.

Eğer yeterince hızlı hareket edebilirlerse şaşkırtacak kadar iyi sonuçlar elde edebilirler. Dayanışma'nın hatırı sayılır bir siyasi güç oluşturduğu Polonya dışında Doğu Avrupa ülkeleri güçlü alternatif partilere sahip değildirler. 40 yıllık baskıcı yönetimin üzücü fakat kaçınılmaz bir sonucu olarak, reform yolunda en hızlı ve çok yol katetmiş olan Macaristan'daki küçük partiler örgütsüz ve siyasi deneyimsizdirler.

Doğu Bloğu komünist liderleri tarafından izlenen reform stratejisini Batı Avrupa komünistlerinin, özellikle de İtalyanların yaptıklarını andırmaktadır. Değişim kozmetiktir. Yıllardır İktidarın ayrıcalıklarından yararlanan insanlar güzelleşmeye çabalamaktadır.

Sözgelimi, Macaristan'da işyerilerindeki komünist hücreler ve 60 bin kişilik milis kuvveti yerlerinde kalacaktır ve bu, siyasi denetim için gerçek bir güç oluşturur.

Siyasi programın ve gündemin muhalefet partilerininkini andırmasının önemi yoktur. Geçen gün bana bir Macar komünisti "Aynı amaçları paylaşıyoruz ve onlar için birlikte mücadele etmeliyiz" dedi. Yeni partilerin hükümet deneyimi olan önderlerden mahrum olduklarını, buna karşılık komünist reformcuların bu deneyime sahip olduklarını ve bunun ulusun hizmetine sunmak istediklerini de ekledi.

Bu arada Sovyetler Birliği Partisi lider kadrosu iki yönlü bir ayırım içindedir. Ortadoks komünist partileri açıkça eleştirmemeye özen gösterirken reformcuları da şaltından desteklemektedir. Kremlin böylece merkezi bir işlevi muhafaza etmektedir.

Varşova Pakti üyeleri ile Küba, Vietnam, Laos ve Kuzey Kore'den Komünist partilerinin üst düzey yöneticilerinin katıldığı bir konferans 26-28 Eylül tarihlerinde Bulgaristan'ın Varna kentinde toplandı. Macarlar, ortadoks partilerin reformları kınayan bir belgesini reddettiler. Daha sonra Budapeşte'de bir Macar, Bulgarların bile muhafazakarlara karşı Macaristan'ı desteklediğini söyledi. Ya Sovyetler? Sorun olmadığını ekledi. Mihail Gorbacov'un temsilcileri Macarların konumunu "eksiksiz anlamışlardı."

Muhafazakarlar ülkelerine, çoğunluğu oluşturduklarını görmeyen verdiği mutlulukla dönebilirler.

Öte yandan Komünist reformcular, Sovyetlerin sessiz desteğine sahip olduklarını ileri sürerek, deneyimsiz seçmen kitlesine hem ulusal çıkarları hem de demokratik değerleri sadece kendilerinin savunabileceğini söyleyecekler.

Zürih'te yayımlanan Neue Zürcher Zeitung'dan

Yeni Macar Sosyalist Partisi için gerçek sınav ancak Marksist ideolojik bombardımanı ve saygınlıklarını yitirmiş politikacıları terk edip iyi sonuçlar alabileceğini umduğu gelecek yılki seçimler olacaktır. Ancak bu yolla temizlenmiş bir parti mevcut muhalefet güçleri ile bir koalisyon hükümeti kurabilir. Yeni partinin gelecek hükümet içinde yer alması üç nedenle önemlidir: Sadece o hükümet deneyimine sahip liderlere sahiptir; Moskova'yı iknada sürekliliği yalnız o parti sağlayabilir; Macaristan'ın karşı karşıya bulunduğu ekonomik sorunlar ışığında ülke çıkarları siyasi sorumluluğun en geniş paylaşımını gerektirir.

dünya
SOLU

3 AYLIK

SOSYALİST

ÇEVİRİ

DERGİSİ

GÜZ '89

SAYI: 3

Gramsci'nin Buharin Eleştirisi
Arthème Fayard

Kitle İletişim Araçlarının Siyasal İktisadı
Robert W. McChesney

Sovyet Yeni Solu
Patrick Flaherty

Amerikan İşçi Sınıfı Niçin Farklıdır?
Mike Davis

İkinci Ara'da Dört Kapitalizm
Georg Fülberth

Filipinler'de Devrimci İhtimaller
José Mario Sisón

Perestroikanın Diyalektik Çelişkileri
F. I. Çernikov

Davalarımız sürüyor ve bir yandan yenileri açılırken diğer yandan daha önce açılanların bir bölümü sonuçlanıyor. Sonuçlanan davalarda aklanıyoruz. Böylece yasak sayılmayan özgürlük dönemi başlıyor.

Yalçın Küçük yaz aylarında üç davadan beraat etti. Yargıtay beraati onadı. Böylece yasak üç sayımız özgürlüğüne kavuştu.

24 Ekim 1989 tarihinde Ankara DGM'de Yalçın Küçük'ün iki davası vardı. 20 Eylül 1989 tarihinde başlayan davaya Hüsnü Öndül ve Sevinç Çınur hukukçu olarak katıldılar.

20 Eylül'de Yalçın Küçük'ün "Avrupa Konferansı" ve "Ekonomi Politikin Devrimleştirilmesi" incelemeleri ile ilgili olarak DGM'de sorgusu yapılmıştı. Bu sorguyu yayımlıyoruz.

Bir duruşma sonra, 24 Ekim'de DGM Savcısı, Esas Hakkında Mütalaasını okudu ve Yalçın Küçük'ün aklanmasını istedi. Hukukçular Öndül ve Çınur bu isteğe katıldılar. Yalçın Küçük de aklanmasını talep etti.

DGM oybirliği ile aklanma kararı verdi. Kararda toplatılan dergiler üzerindeki toplatma kararının kaldırıldığı da belirtildi.

Artık Toplumsal Kurtuluş'un özgürleşmesi dönemi başlıyor.

Tüm Halkları Seven Bir Türkofil Oldum

BENİ CAZALANDIRABİLMEK İÇİN ÖZEL BİR CEZA YASASI GEREKİYOR

Yalçın Küçük

Değerli Yargıçlar,

Mahkemeniz önünde, hakkımda açılmış olan davalardan beraat etmeye başladım. Son kez Avrupa'da bulunduğum sırada, herhangi bir savunma yapma imkanını bile bulamadan, yalnızca Değerli Arkadaşım Hukukçum Hüsnü Öndül'ün savunmasıyla, üç davadan aklanmış olduğumu öğrendim. Geçen gün, 14 Eylül 1989 tarihinde, Değerli Savcı, geçen yıl mahkemeniz kararıyla tutuklanmama yol açan davanın açılışında yanlışlık yapıldığını lütfen kabul ederek, bir başka ve önemli davadan beraatimi istedi.

Öyle sanıyorum, Savcılık makamı, beni, Siz Değerli Yargıçlardan ayırmak istemiyor. Bu nedenle sahibi bulunduğum Toplumsal Kurtuluş dergisi hakkında yine mahkemeniz önünde beş yeni dava açmış bulunuyor. Bunlardan ikisi doğrudan doğruya benim payıma ve sorumluluğuma düşüyor.

Bu nedenle huzurunuzda, yeniden geldim.

Hakkımda açılan yeni davalardan birisi, geçen yılın sonunda, Avrupa'nın belli başlı tüm merkezlerinde vermiş olduğum aynı konulu konferansların Toplumsal Kurtuluş dergisinde yayımlanması ile ilgilidir. Suçlama, bu yayına dayandırılıyor.

"KÜRDİSTAN" DEMEK SUÇ MU?

Bu dayandırma ve mantığı üzerinde, izinizle, ilerde durmak zorundayım. Dergide çıkan uzun yazının hiçbir yerinde benim imzam bulunmuyor. Dergi, be-

nim konferanslarımı, "Yalçın Küçük'ün bu toplantılarda yaptığı konuşmaları derleyen özetlenmiş metni sunuyoruz" diyerek yayımlıyor. Avrupa'nın her merkezinde aynı konulu konferansım banda alındı; arkadaşların bu bantlardan bir özet çıkartarak dergimizde yayımladılar. Böyle bir yayımlamanın Basın Yasası içinde beni ne ölçüde bağlayacağını takdir edeceğinizden emin bulunuyorum.

Suçlamayı aktarıyorum:

"Toplumsal Kurtuluş dergisinin Ocak-Şubat 1989 tarihli 17-18. sayısında yer alan ve sanık Yalçın Küçük'ün Avrupa ülkelerinde yaptığı konuşmalardan derlenen "Ekonomi Politikin Devrimleştirilmesine Giriş" başlıklı yazı,

Bu yazıda 17. sahifede şöyle denilmektedir:

Haluk Arkadaşım da söyledi, 1970'li yıllarda Türkiye'de Kürt kardeşlerimizin ulus bilinçlenmesinde mucizevi sıçramalar oldu. İlk defa Kürt kardeşlerimizin çoğu kendilerinin ayrı bir ulustan geldiklerini açıkta düşünmeye, hissetmeye ve bütün yasaklara karşı ifade etmeye başladılar. Kemalist yönetim, burjuvazi için ayrı bir korkuydu. İlk defa Misak-ı Milli cetveline ciddi bir itiraz ortaya çıkmaya başladı. Bu da Kemalist yönetim için ikinci bir korku oldu.

Derginin 20. sahifesinde ise şöyle denilmektedir:

Kürdistan dediğimiz için dilimizi bağhyorlar, mahkemeye veriyorlar, ancak Kürdistan demenin suç olmadığını giderek DGM'ye de kabul ettiriyoruz."

İddianamenin bu bölümünü mümkün olan dürüstlikle aktardım. Sadece küçük yanlışlıkları düzelttim. Büyüklerini olduğu gibi bıraktım.

İddianamenin daha ilerideki bölümlerinde burada-ki suçlama ile ilgili olarak bir açıklık var. Bunu da aktarıyorum : "Sanık Yalçın Küçük, derlenerek dergide yayımlanan Avrupa konuşmalarında Kürtlerin bir ulus olduğunu, 1970'li yıllardan sonra Kürtlerin ulus bilincinin hızla geliştiğini, ilk defa Misak-ı Milli cetveline ciddi itirazlar yapıldığını, Kürdistan demenin suç olmadığını, ifade ederek bölücülük propagandası yapmıştır."

İzin verilirse, hukukta netlik ve ayırım çok önemli olduğu için, "Kürdistan demenin suç olmadığını ifade ederek bölücülük propagandası" yapma suçlaması ile başlamak istiyorum. Ben "Kürdistan demek suç değildir" diyerek suç işlemiş oluyorum.

Doğrusu bunu anlayamıyorum ve Savcılık makamının neden daha doğrudan bir yolu seçerek, "Yalçın Küçük ağzını açtı ve suç işledi" dememesine şaşırıyorum.

Türkiye'de Kürdistan sözcüğünü telaffuz etmek veya yazmak suç değildir.

Burada iki nokta var. Önce özen gerekiyor; bunu yazmak istiyorum. Dergide çıkan ve bana atfedilen ifade şudur: "Kürdistan dediğimiz için dilimizi bağliyorlar, mahkemeye veriyorlar. Ama biz Kürdistan demenin suç olmadığını giderek DGM'ye kabul ettiriyoruz". Bana atfedilen bu ifade ile Savcılık iddianamesindeki küçük paragraf birbirine uymuyor. Anlam farkı olduğunu ileri sürmüyorum; ancak Savcılık makamı, her iddianameden önce benim evimden alınarak, bir metreden dar iki metreden kısa bir hücrede günlerce yatmamı sağlıyor. Beni mahkum ettirmek için değil, beni idrar kokan hücrelerde taş üzerinde yatırmak için, bu iddianameleri hazırlıyor. Daha özenli olmasını diliyorum. Mademki taş hücrelerde yatıyorum; iddianamede bana atfedilen sözler hiç olmazsa dergide çıkanlar olmalıdır. İkincisi bu sözlerin benim gerçek sözlerim olması mümkün değildir; kimse benim dilimi bağlayamıyor. Hiçbir yerde ben dilimin bağlandığından şikayet etmedim, dilim serbest, bağlı değil.

Buna ekleyeceklerim var: Türkiye'de herkes "Kürdistan" sözcüğünü kullanıyor. Ben kullanmıyorum. Çünkü Savcılık makamı, bana özel davranıyor. Bunun için bizim dergide ben bu sözcüğü kullanmıyorum. Bizim dergide başkaları bu sözcüğü kullanıyorlar. Savcılık makamı sadece bu sözcüğün benim tarafından kullanılmasını suç sayıyor. Bunun için kullanmıyorum.

Fakat "Kürdistan" sözcüğünü kullanmanın suç olmadığını biliyorum.

Suç nasıl olur? Bir kimse bir eylemi işler, bir sözü sarfederse ve bu Ceza Yasası'nda tanımlanmışsa, suç ortaya çıkar. Ancak suçun ortaya çıkması için bu kim-

senin herhangi bir kimse ve bu anlamda herkes olması gerekir. Herhangi bir kimsenin veya herkesin bir fiili, bir sözü suç sayılmıyorsa, demek ki suç yoktur.

"Kürdistan" sözcüğünü kullanmakta hiçbir suç yoktur.

Değerli Yargıçlar, şimdi "Kürdistan" sözcüğünü kullanmanın suç olmadığını gösteriyorum.

"Böyle bir nişancı bugüne Fevzi Paşanın ordusunun içinde bile, Kürtte Kürdistanda, Gürcü Gürcistanda şol çöl Arabistanda, hem de Frengistanda bulunmaz."

Bu cümleyi Yaşar Kemal'in "Kimsecik" romanından aldım. Birinci kitabının 198. sayfasında yer alıyor. Kitap sürekli baskı yapıyor ve satıyor.

Şimdi bir sözü söylemek Yaşar Kemal için serbest, benim için suç mu oluyor?

"Şu Osmanlı toprağında kimin, nereden güzel bir ata varsa, Aslan Ağa onu çetesinde çaldırıyor, Arabistana, Gavur İzmirine, Kürdistana satıyormuş".

Bunu da Yaşar Kemal'in Orta Direk romanından aktardım. Roman satılıyor ve kuşaktan kuşağa okunuyor.

"Millet, Afrika'da kazanılacak müstemlekelerden, Hindistan ve Çin-i maçin imparatorluğundan, Türkistan'dan Kürdistan'dan, İran'dan, Turan'dan, Kırm'dan elmanın bilhassa kızılından ve diğer her renkte olanından esaslı bir şey anlamıyor."

Bunu da Kemal Tahir'in "Bir Mülkiyet Kalesi" kitabından aktarıyorum. Buradan, eğer Savcılık makamının iddiasını haklı bulacak olursam, benim dışımda her yazara "Kürdistan" deme özgürlüğünün verilmiş olduğunu kabul etmem gerekiyor. Doğrusu böyle bir eşitsizliği kabul etmek eğiliminde değilim.

Buraya kadar bir sonuç çıkardım: Türkiye'de "Kürdistan" sözcüğünün herhangi bir yazar tarafından kullanılmasında suç bulunmuyor. İddianame, beni suçlu buluyor; bundan beni "yazar" saymadığı sonucuna ulaşıyorum.

Bu sonucu tartışmayı ve buna ek olarak her gün gazetelerde çıkan "Kürdistan" sözcüklerini aktarmayı bir kenara bırakıyorum. Bilim adamı olmaya özendiğim için bilimsel çalışmalara veya bilimsel kaynaklara bakmak istiyorum.

Öyle kapsamlı bir bibliyografik araştırma yapmayı, şimdilik, gerekli görmüyorum. Çalışma odamdaki tarih kitaplarına şöyle gelişi güzel bakmakla yetiniyorum. Bulduklarımın ilki Enver Ziya Karal'a ait oluyor; Ordinaryüs Profesör Enver Ziya Karal, uzun yıllar Türk Tarih Kurumu başkanlığı yaptı. Atatürkçülüğünden kimse kuşulanmıyor ve Türk Tarih Kurumu yayınları arasından çıkan, bende ki son baskısı 1983 tarihini taşıyan, Osmanlı Tarihi'nin sekizinci cildi, konu dizininde, 513. sayfada "Kürdistan" sözcüğünün geçtiğine işaret ediyor. Eylülist darbeden sonra Türk Tarih Kurumu yayınlarında da "Kürdistan" sözcüğü geçiyor.

Şimdi şu soruyu sormam gerekiyor: Enver Ziya Karal için suç olmayan bir sözcük, benim için neden suç oluyor?

"Savaş bahanesi kolayca bulundu: Fırat dolaylarında Kürtler, Türklere karşı isyan halinde bulunuyorlardı. Lübnan'da Mısır kuvvetlerine karşı birkaç yıldan beri bir türlü kökünden temizlenemeyen bir kaynaşma sürüp gidiyordu. Bu durum, iki taraf ordularının sınır üzerinde yığılmalarına sebep oldu."

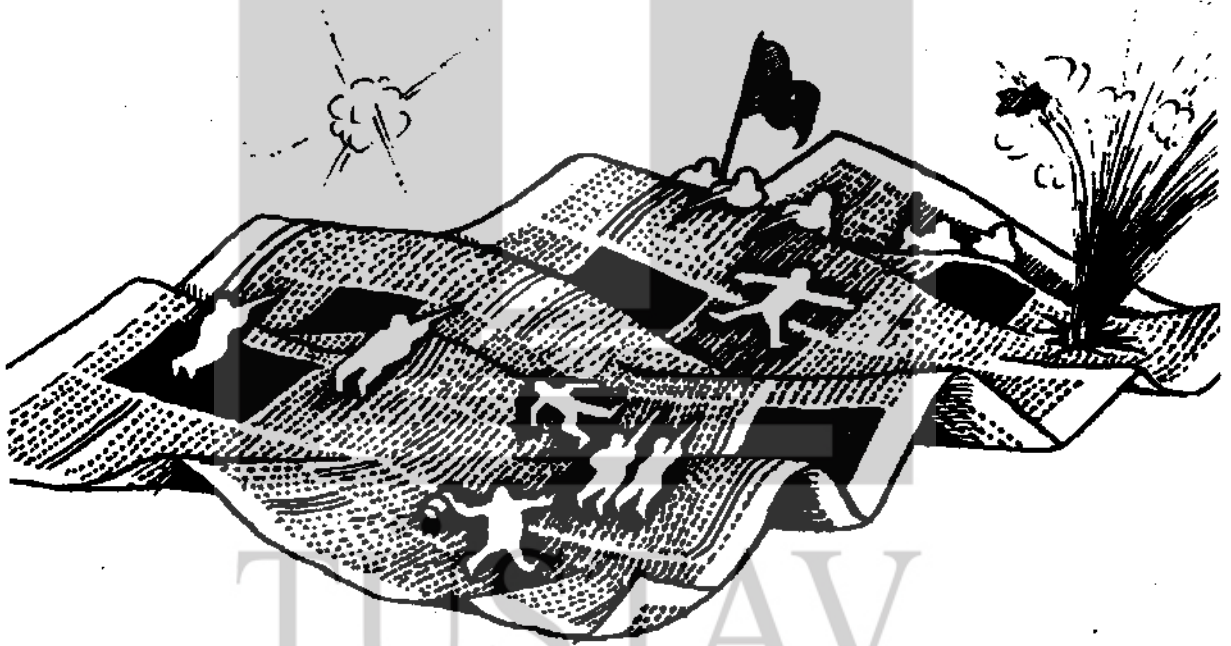
Bu paragrafı da, yine Profesör Enver Ziya Karal'ın, yine Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan, Osmanlı Tarihi dizisinin beşinci cildinin, 1983 yılında yapılan dördüncü baskısının 140. sayfasından aktarıyorum. Profesör Karal, Kürtlerin Türk egemenliğine karşı bu ilk ve belki de en büyük isyanından, çok kısa olarak söz ediyor. Sonradan Alman ordularını yöneten Moltke, bu sırada yüzbaşı rütbesiyle Türk ordusunda görev yapıyor. Annesine mektuplarında ve anılarında, bu önemli Kürt ayaklanmasında ve Kürtlerden uzun uzadıya söz ediyor.

rih Kurumu yayını "Kürt halkı" nitelemesini yapıyor, kimse suç görmüyor.

"Bunun üzerine Hafız Paşa, emrine verilen Sivas, Maraş, Musul, Kerkük valileri Kürd beyleri kuvvetleriyle Bağdad üzerine yürüyüp karşı çıkan subaşı kuvvetlerini bozdu.

"Hüsrev Paşa, çapul yapmak isteyen Kürd beylerinin sözlerine uyarak İran hududunu iyice aşıp Mihriban Kalesini almış...

"Bunun üzerine sağ cenahta Anadolu beylerbeğisi Kemankeş Ahmed Paşa kolundaki Türkmen ve Kürd kuvvetlerinin geri çekilmesi ve kapıkulu süvarilerinin onları takviye etmiyerek kaçmaları sağ kolun bozulmasına sebep..." Bu son üç aktarmayı da yine Uzunçarşılı'nın Türk Tarih Kurumu yayınlarında çıkan Osmanlı Tarihi'nin üçüncü cildinin birinci kısmının üçüncü baskısından aktardım.

Osmanlı'nın fatih sultanları, bir yeri zaptedince, "fetihname" çıkarıyorlar ve bunları çeşitli egemenlere gönderiyorlar. Fatih Mehmet, Uzun Hasan'ı yendikten sonra Uygur diliyle bir fetihname çıkarıyor ve fetihname Allahü tealanın inayetiyle Sultan Mehmed" diye başlıyor ve "Rum vileyetinin seyyid, sâdat, kadı, müftü, şeyh ve danışmendlerine, bütün vilayetlerin valilerine, toplu ve dağınkı oturan, Türk, Arap ahali, Yalvaç, Maçal, Kürd, Lur halklarına mutemed ve kahyalarına, karban ve bezirganlarına, bütün kasabaların ulularına, sucu ve gemicilerine" gönderiliyor. Bunu da, Ordinaryüs Profesör İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Türk Tarih Kurumu yayınları arasında, 1983 yılında yayımlanan Osmanlı Tarihi'nin ikinci cildinin dördüncü baskısının 102. sayfasından alıyorum. Türk Ta-

Bu aktarmalar, Türk Tarih Kurumu yayınlarında "Kürt Beyleri", "Kürt Beyleri Kuvvetleri" "Kürt Kuvvetleri" tamlamalarının geçtiğini ve kabul gördüğünü gösteriyor. Osmanlı sistemi içinde ayrı ve sözü geçen Kürt Beyleri, bu beylerin kuvvetleri bulunuyor ve bir Osmanlı seferi düzenlenirken ordu içinde ayrı ayrı "Türkmen" ve "Kürt" kuvvetleri yer alıyor.

"Kürt Halkı" kullanılıyor. "Kürt Beyleri" kullanılıyor. "Kürt Kuvvetleri" kullanılıyor. Bütün bu kullanımlar herhangi bir suç işareti taşımayabiliyor; ancak ben ve yalnızca ben "Kürdistan" sözcüğünü kullanacak olursam, önce hücreye kapatılıyor ve sonra sanık olarak huzuruza çıkartılıyor.

Bir nokta kalıyor. Bu son aktarmalarda, Kürt halkı, Kürt beyleri, Kürt kuvvetleri geçiyor; ancak, "Kürdis-

tan" sözcüğü yer almıyor. Bu nedenle benim yine de suç işlemiş olduğum ileri sürülebilir. Bu nedenle bu noktaya değinmek zorunluluğunu duyuyorum.

"Halk", "beyler" ve "kuvvetler" bir yerde ve bir günlük halinde bulunmayı anlatıyor. Osmanlıcaya Farsçadan geçen ve Osmanlıcadan bugünkü Türkçeye miras olarak kalan bir dil kuralına göre, "-sitan" eki, bir isimden bir yer adı yapmayı sağlıyor. Gül, bir bitkidir ve "gülistan", gülün çok bulunduğu yer anlamına geliyor; gülistan, gülbahçesi oluyor. Kabir ya da kabir, mezar demektir; kabristan, mezarın çok bulunduğu yer anlamını veriyor. Türk, bir ırkın ve ulusun mensubunu gösteriyor; Türkistan, Türklerin yoğunlukla yaşadıkları yeri anlatıyor. Kürdistan, böylece, kabristan, gülistan, Türkistan türünden, Farsça bir ek ile bir isimden türetilmiş yeni bir isimdir; Kürtlerin yeri anlamına geliyor.

Öyleyse ben "Kürt" dediğim zaman suçlu olmadığımı göre, Kürtlerin yaşadıkları yeri anlatmak üzere "Kürdistan" diyecek olursam, neden suç işlemiş oluyorum; bunu anlamakta çok güçlük çekiyorum.

Bir parantez açmama izin verileceğini umuyorum.

"Rum" sözcüğünün, Rumlarla, ya da daha doğru söyleyişle, Greklerle hiçbir ilgisi bulunmuyor. "Rum", Arapça Roma anlamına geliyor. "Rumi", hiç tartışmasız, "Romalı" demek oluyor. Anadolu'nun tümüne, Osmanlı'dan önce de, Osmanlı dönemine de hep "Rum Toprakları" ya da "Memalik-i Rumi" deniliyordu. Memalik-i Rumi, pek çok bölgelere ayrılıyordu.

**"Kürt" dediğim zaman suçlu
olmadığımı göre, Kürtlerin yaşadıkları
yeri anlatmak üzere "Kürdistan"
diyecek olursam,
neden suç işlemiş oluyorum?**

Anadolu bugün Roma ya da Rum döneminin izlerini taşır; birçok bölge ve kent ya da kasabanın adı, Roma ya da Türk ve Türk-İslam dönemi öncesinden bugüne kalıyor. Bunu göstermek için değerli mahkeme nize, on birinci yüzyıla ait bir Anadolu haritası sunuyorum. Kentlerin isimlerini gösteriyor. Ben sadece iki isme değinerek geçmek durumundayım. Kayzer ile Sezar, aynı sözcüğün, Latince "egemen" ya da "yöneten" anlamına gelen sözcüğün, iki ayrı söylenişidir. Slav dillerindeki "tzar", ya da bizim "çar" diye bildiğimiz sözcük de aynıdır. Sezar'dan gelen bu sözcük Almanlarda "kayzer" ve Slavlar ve bu arada Ruslarda "tzar" ya da "çar" oluyor. Kayseri kentini Romalı hükümdar kuruyor ve kendi adına "Kayseri" diyor. Bir süre sonra da kuzeyde "Yeni Kayseri" anlamında "Neo-Kayseri" kuruluyor. Kayseri, Türkçeye olduğu gibi kalıyor, Neo-Kayseri, belli değişikliklerle "Niksar" biçimine dönüşüyor.

Parantezi kapatıyorum. Benim, Kayseri veya Niksar'da Rumi adları saklı tutmaya hiçbir itirazım bulun-

muyor. Türkiye'de isimler ve söylenişlerin çoğu tarihsel köklerini koruyorlar, bu bir zenginliktir.

Bir parantezi kapatırken bir diğerini açmam gerekiyor; parantez hızlı ve kısa yazmanın bir sonucu ve icabı oluyor. Bu yeni parantez dil ve tarih üzerinedir. İkisi arasında çok yakın bir ilişki var; ikisi de toplumsaldır. İkisi de, kural halinde kemikleşmiş anlamında fiziksel gerekleri anlatıyor. Her ikisi de akıl gibi çalışıyor ve her ikisi de aklın üstünlükleriyle birlikte zaafım taşıyor.

Bu nedenle tarihçiler linguistikle uğraşılıyor. Linguistlerin bir bölümü, toplumların tarihselliklerine ipuçları getirdiklerini ileri sürüyorlar. Zaman zaman linguistikten türemiş görüşlerin Marksizme karşıt bir konuma çıkartılmaları çabaları buradan kaynaklanıyor.

Bütün bunlardan ve bu parantezden bir sonuç çıkması gerekiyor; ileri sürdüğümü tarihte de göstermek mecburiyetini duyuyorum. "Kürdistan" sözcüğünün tarihsel ve Türkiye tarih kaynaklarında varolan bir sözcük olduğunu göstermek durumundayım.

Osmanlı'nın kuruluşunun tarihinin olmadığını ve çok sonra yazıldığını başka yerlerde gösterdim. Osmanlı emirleri, tarihlerini yazdırmayı, çok sonraları akıl ediyorlar. İlk yazımlar da büyük ölçüde rivayetlere dayanıyor; buna karşın, bunlar, Osmanlı tarihinin bütün tarihçilerce kullanılan başlıca kaynakları oluyor. Ben tarihçi değilim; giderek tarih felsefesi ile ilgileniyorum ve bu kaynakları biliyorum, Aşıkpaşazade Tarihi, Hoca Sadettin Efendi tarihi, İdris-i Bitlisi Tarihi, bunların en değerlileri arasındadır. İdris-i Bitlisi, Kürtleri Osmanlı yönetimi altında toplayarak Kürt birliğini kurmaya çalışmış ve bu amaçla Yavuz Sultan'ın "adamı" olmuş bir Kürttür.

Şimdilik İdris-i Bitlisi'yi bırakıyorum. Hoca Sadettin Efendi'nin Tacüt-Tevarih'inden bir alıntı yapmak istiyorum. Şöyle aktarıyorum: "Süleyman Bey, beylerinin kendinden yüz çevirdiklerini görerek orada durmaya mecali kalmayıp eski ili olan Kürdistan ve Diyarbakır tarafına urumi (Urmiye) yolundan kaçtı. Öteki beyler ise Baysungur Mirza da kaldılar. Rüstem Mirza ülkelere baştaçı olan Tebriz'i eşten ortaktan boşalmış bulacak, hemen tantkentine girip, Yakub Han'ın tahtına oturarak İran diyarının padişahı oldu.". Bu aktarmayı Tacüt-Tevarih'in Kültür Bakanlığı tarafından basılan üçüncü kitabının 338. sayfasından alıyorum.

Kuşkusuz bir soru soruyorum: Osmanlı ve Türk tarihinin temel kaynaklarında ve Kültür Bakanlığı yayınlarında kullanılan bir sözcüğü ben de kullanırsam nasıl suçlu oluyorum? Türkiye'de Yalçın Küçük'e uygulanacak özel ceza yasaları mı var?

Şimdi tekrarlıyorum: Türklerin oturdukları yerlere, Türkistan, Kürtlerin oturdukları yerlere ise Kürdistan deniyor. Ben demiyorum; tarihsel olarak deniyor ve dile yerleşiyor. Yerleştiği için de tarihi bilmeseler bile sanatçılar, romancılar, Yaşar Kemal ve Kemal Tahir örnektir, bu bölgeden söz ederken, istemeden de, "Kürdistan" sözcüğünü kullanıyorlar.

KÜRTLER HAINİ BOL BİR HALKTIR

Tarihe devam ediyorum: "Selim de, Rumiye gölünden Fırat nehrine (Malatya'ya) kadar uzanan, Türkmen aşiretlerinin oturdukları geniş bölgenin askeri ve siyasi önemini kavramış Çaldıran zaferinin etkileri kaybolmadan bu bölgeyi Osmanlılaştırmaya Bitlisli ünlü tarihçi İdris'i görevlendirdi." Bu aktarmayı da Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nın Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi'nin ikinci cildi üçüncü kısmının 598. sayfasından yapıyorum. Şöyle devam ediyor: "İdris, bölgede etkinliklerine devam etmekte ve Selim'in iyi niyetlerini ve direktiflerini Çemişkezek, Palu, Merdis Çapakçur, Bitlis, Hasankeyf, Hizan, Cizre, Sason beylerine ulaştırmakta idi." Genelkurmay Harp Tarihi, bu beyleri sayıyor, ancak hangi ırktan geldiklerini söylememeyi tercih ediyor. Kuşkusuz hiç kimsenin Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nın tarih görüşlerini kabul etme zorluğu bulunmuyor. DGM Savcılarının da, Genelkurmay Harp Tarihi'nde üstü örtülen bazı bilgilerden dolayı Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarını cezalandırma talebinde bulunmaları yerinde olmuyor.

Kürtler Türklere karşı her başkaldırılarında içlerinden bir bölümü, beylerin büyük kısmı, hep Türkler hesabına çalışıyor.

Genelkurmay Harp Tarihi, bu yerlerde oturan "Türkmen aşiretlerinden" söz ediyor ve çok ilginç bir biçimde bu Türkmen aşiretlerinin "Osmanlılaştırmaya" İdrisi Bitlisi'nin istekli olduğunu kaydediyor. Türkmenlerin Osmanlılaştırılması ve buna bir Kürdün memur edilmesi oldukça tutarsız görünüyor.

Normaldir. Ancak Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nın tarihinin bu sayfalarında belli başlı üç kaynak var: Hoca Sadettin Efendi, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, ve Hammer. Bunların ilk ikisinden söz ettim; ikincisinden yeniden söz etmek durumundayım. Profesör İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan ve Genelkurmay Harp Tarihi çalışmalarına kaynaklık eden Osmanlı Tarihi'nin ikinci cildini açıyorum; "Kemah, Erzincan ve Bayburt'un kuzeyden ve Diyarbakır'ın güneyden Osmanlıların doğu hududunu teşkil etmesi, kendileri için çok önemli olduğu takdir edildiğinden Diyarbakır'ın alınması kararlaştırılıp Osmanlılara iltica etmiş olan meşhur alim ve maverrih İdris-i Bitlisi vasıtasıyla burasının sulhen alınmasına teşebbüs edildi ve filhakika muvaffak olundu." Hoca Sadettin ve Profesör Uzunçarşılı bir yerde birleşiyorlar.

Yavuz Sultan bu sırada İstanbul'a dönüyor ve Diyarbakır Seferi'ne Konya Beylerbeyi Hüsrev Paşa memur ediliyor. Uzunçarşılı devam ediyor: "İdris-i Bitlisi de Kürt beyleriyle on bin gönüllü ile bunlara iltihak

etti; bu kuvvetler Diyarbakır üzerine yürüdüler. Karahan (Şah İsmail'in savunma ile görevli komutanı, Y.K.) karşı koyamayarak Mardin tarafına çekildi ve şehir muhasaradan kurtulup içerisine girildi ve bundan sonra İdris-i Bitlisi'nin teşebbüsüyle Mardin de alındı." Kürtlerin Osmanlı yönetimi altına alınmalarında İdris çok önemli bir rol oynuyor.

Kürt tarihi kadar içinden bölünmüş bir tarihi başka bir yerde bilmiyorum.

Bu her zaman böyledir. Kürt tarihi kadar içinden bölünmüş bir tarihi başka bir yerde bilmiyorum. Kürtler Türklere karşı her başkaldırılarında içlerinden bir bölümü, beylerin büyük kısmı, hep Türkler hesabına çalışıyor. Kürtlerde dağ insanının kahramanlığı kadar çöl insanının ihaneti içiçe gidiyor. Kürtler, kahramanı kadar haini bol bir halktır.

"Diyarbakır ve diğer doğu memleketlerinin alınmasında İdris-i Bitlisi'nin büyük hizmeti görüldü. Bu zat sünni olan Kürt beylerini görüp anlaşarak onları Osmanlıların tarafına çekti; bu suretle Urmiye, İtak, İmadiye, Cizre, Eğil, Bitlis, Hizran (Hizan), Garzan, Palu, Siirt, Hısm - Keyfa (Hasankeyf), Meyyafarikin (Mafarkin), Cezire-i İbn-i Ömer ve sair mecmuu yirmi beş muntaka beyi devlete itaat edip kendilerine eski terkipleri üzere yerlerini idara etmek üzere beratlar gönderildi.

"Devlete itaat ile Osmanlıların yüksek hakimiyetini kabul etmiş olan Kürt Beyleri arasında Bitlis Hakimi Emir Şerafeddin ile Hizran Meliki Emir Davud ve Hısn-ı Keyfa Emiri Eyyubilerden Melik ikinci Halil ve İmadiye Hakimi Sultan Hüseyin ileri gelenlerden idiler."

"Eyalet ismiyle büyük Kürd beyleri sancakları: Cezire, Bitlis, Suran, Hısn-ı Keyfa, İmadiye, Çemişkezek. Bunlardan aşağı Kürt beyleri sancakları: Hizan, Sason, Palo, Çapakçur, Eğil, Sincar, Elok, Çermük, Hızo, Zerik, Siverek."

YARGI BİLİMSSEL OLMALIDIR

Devam etmeden önce bir noktanın altını çiziyorum: Bana, mahkeme salonunu, üniversiteye çevirdiğim eleştirisinin yapılmayacağını düşünüyorum. Önce çevirdiğimi kabul ediyorum. Sonra bundan doğal bir işin olamayacağını düşünüyorum. Çünkü, Osmanlı ayırımına göre, yargıçlar kesinlikle ilmiye sınıfından göre. Osmanlı'da, seyfiye, mülkiye sınıflarından ayrı ve pek itibarlı olan ilmiye sınıfına öncelikle yargıçlar giriyor. Yargılamanın bilime dayanma zorunluluğu buradan da geliyor.

Bu noktanın bir uzantısı var: Bütün zahmetlerine, ayda bir idrar kokan hücrelere kapatılmama karşın, DGM Savcılarına bir teşekkür borcumu dile getirmek durumundayım. Beni bu ölçüde zorlamasalar ben bunları bilmeyecektim. Henüz, başta kendimi savunmak ve daha önemlisi Türkiye bilimini geliştirmek için ince-

lediğim İngilizce, Fransızca ve özellikle Rusça kaynaklardan atıf yapmaya başlamadım. Ancak bu kadarının bile bir sonuç için yettiğini sanıyorum; Osmanlı'nın feodal olup olmadığı uzun süre tartışılmıştır. Türkiye'de Batıda, Rusya'da ve Sovyetler Birliği'nde tartışılmıştır. DGM Savcıları, beni zorlayarak, bir önemli halkayı bulmamı sağladılar. Şimdi benim yargılandığım "Kürdistan Davası" için içine katılmadan Osmanlı düzeni hakkında yargılar eksik kalıyor. Çünkü Yavuz Sultan, bu toprakları boyunduruğu altına alınca buradaki düzeni olduğu gibi koruyor ve Kürt Beyleri ile emirlerine, kendi üst egemenliği altında tam bir yönetime yetkisi bırakıyor. Bu, pek çok tarihinin Osmanlı tartışmalarında, arayıp da bulamadıkları hiyerarşik düzenlemedir; feodal düzenin hiyerarşik yapısı burada ortaya çıkıyor.

Bu önemli bulgudan dolayı, bunu bulmamı sağladıkları için, DGM Savcılarına, teşekkür ediyorum.

Bana, mahkeme salonunu, üniversiteye çevirdiğim eleştirisinin yapılmayacağını düşünüyorum.

Kuşkusuz Hammer Tarihi'nden söz etmeden bu suçlamayı bitirmem mümkün olmayacak; ancak zamanınızı almamak için, Ataç'ın babası Mehmet Ata'nın çevirisinden Profesör Abdülkadir Karahan'ın özetlemesiyle yayımlanan Joseph von Hammer'in **Osmanlı Devleti Tarihi**'ni kaynak olarak kullanmak istiyorum. Profesör Karahan, son derece tutucu bir üniversite öğretim üyesiydi; dolayısıyla özetlemesinin çarpıtılmış bulunmayacağını biliyorum.

Osmanlı Devleti'nde her aydının ve hatta köy camii sohbetlerinin temel kitabı Hammer, "Bitlisli İdris'in Kürdistan İşlerini Düzenlemekle Görevlendirilmesi" ara başlığı ile şunları yazıyor: "Yavuz Sultan Selim kendisi de şair olduğundan, şair ve bilginlerin kadrini bilir ve kültürlü insanların hayatlarını pek güzel takdir ederdi. Kendisinin büyük projelerinin gerçekleşmesine ve ülkenin saadetine yardım ve hizmet edecek zatlarla sohbeti de arzu eylerdi. İran Şahı'na karşı açtığı seferde zamanın üç büyük bilginini, yani, eskiden hocalığını yapmış bulunan Halimi'yi, önce nişancı sonra da kazasker ilan edip ve şair Cafer Çelebi'yi, Osmanlı Devleti'nin tarihini yazmış bulunan Bitlisli İdris'i beraberine almıştı. İdris, doğduğu toprakları, o zamanlar Kürdistan denilen yerlerde yaşayan halkın gelenek ve ahlakını pek güzel bilir ve tanırdı. Sultan Selim o bölgelerin muhtelif aşiret reislerini, el altından İsmail'in boyunduruğundan kurtulmaya teşvik etmek üzere, İdris'i Amasya'daki ordugahından birkaç defa Kürdistan'a göndermişti. İdris'in gayretleri Yavuz'un ümid ettiği sonucu verdi. Diyarbakır'dı, Bitlis'te, Hısnıkeyf'te birden ihtilal çıktı." İdris-i Bitlisli ve Kürdistan, Hammer tarihinde daha büyük bir açıklık kazanıyor.

Hammer, "Kürdistan İdaresinin Düzenlenmesi" ara başlığıyla ile daha açık bilgiler sağlıyor: "İdris'in al-

makta olduğu tedbirlerin hepsi padişah tarafından tasvip olunarak ona bir fermanla tebliğ olundu. Fermanla birlikte bağlılıklarını belirten beylere dağıtılmak üzere Yavuz Sultan Selim tarafından on yedi sancak, sırma işlemeli beş yüz hilat, yirmi beş bin duka gönderilmişti." Yavuz, buraya özel bir muamele yapıyor. Beylerle bir tür anlaşma imzalıyor; yönetim açısından ölçülü bir özerklik tanıyor.

Osmanlı ve Türk tarihinin temel kaynaklarında ve Kültür Bakanlığı yayınlarında kullanılan bir sözcüğü ben de kullanırsam suçlu oluyorum

"O zamanlar, Kürdistan denilen bölgenin -hemen hemen kaleleri sayısı kadar- bir çok emirleri vardı. Bunların kendilerine göre özel bir durumu mevcuttu. Beylerin ve diğer bir deyimle aşiret şeflerinin bağımsız denecek fikirleri, ahalesinin sert karakteri cenkçi gelenekleri pek mutlak bir hükümet icrasına (kesin bir otorite) elverişli değildi. Bitlisli İdris, buraların ancak uzunca süren bir gayretle teşhir imkanlarını sağlamış olduğundan, buralar için yumuşak tedbirler kullanmak gerekir. Bu bakımdan Kürdistan'ın o zaman kurulan ve yüzyıllar boyunca süren idare usulü, Osmanlı Devleti'nin diğer eyaletlerinin organizasyonundan farklı olmuştur.

Hammer, bu farklılığı uzun uzun inceliyor ve Bosna eyaleti ile Kürdistan arasında benzerlikler kuruyor. Daha sonra "Kürdistan Tamamı ve Nitelendirilmesi" alt bölümüne geçiyor.

"Kürdistan denilen yerde yaşayan halk, eski zamanlardan beri cenkçi ve sert tabiatlı olarak tanınmıştır. Eskiden bir taraftan Elvend (Oront), öte yandan Fırat nehri ile sınırlandırılan bu dağlık bölge bir zamanlar İran Şahları'na ait bulunmuştur. Yavuz Sultan Selim çağından başlayarak, -İran Kürdistan denilen Kirmanşah eyaletinden başka kısımları- Osmanlı Devleti idaresine geçmiştir. Osmanlı Kürdistan'ının merkezi sayılan Şehrizar, Kanuni Sultan Süleyman devrinde fetholunmuştur. Dil bakımından Hint Avrupalı, yahut Türk menşeli olduklarını gösteren deliller vardır. Aşiret olarak seksen kadar toplama varan bu halk arasında Yezidiler, bazı özellikleri ile üzerlerine dikkati çekmişlerdir. Hakkarililer, Zibariler, Haletiler, Haririler, Ruşniler, Bartiler de tanınmış aşiretler arasında idiler. Bunların bazıları da buldukları yerlerin adları ile anılmışlardır: Bitlisliler, İmadiler, Sincariler, Gorkiler, Cezereviler gibi."

"Bütün bu değişik aşiretler, başkanlıkları babadan oğula geçen şeflerine kuvvetle bağlı idiler. Bu şeflerin sözleri adeta kanun hükmünde bulunurdu. Bunlar beden ekzersizlerini severler, iyi silah kullanırlar, şiiir ve oyunları severlerdi. Renk renk elbise giyerlerdi. Bazı yazarlar Kürdistan dağlarında birçok şeyleri İskoçya durumuna benzetmişlerdir. İranlıların eski hi-

kayeleri ile daha sonraki romanlarının bazı kahramanları bunlardandır. Bu ara Rüstem, Behram, Cubin, Ferhat sayılabilir. Selahaddin Eyyübi de bu soydan sayılmıştır."

Aktarmaların burada sona eriyor.

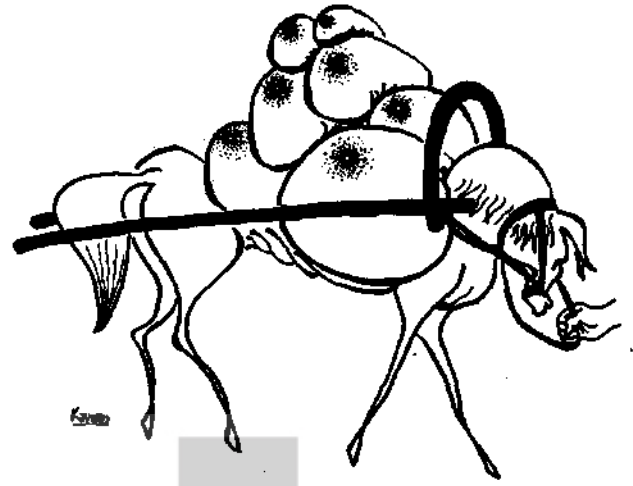
Şunu tekrarlıyorum: Türkiye'de Kürdistan sözcüğünü telaffuz etmek veya yazmak suç değildir. Olmaz.

Şunu ekliyorum: Bütün bu kitaplar yakılmadan beni yakmak mümkün müdür?

Burada bu suçlamayı bırakıyorum ve aynı suçlamanın diğer parçasına geliyorum. İddianamenin bu paragrafını yeniden aktarıyorum: "Haluk Arkadaşım da söyledi. 1970'li yıllarda Türkiye'de Kürt kardeşlerimizin ulus bilinçlenmesinde mucizevi sıçramalar oldu. İlk defa Kürt kardeşlerimizin çoğu kendilerinin ayrı bir ulustan geldiklerini açıktan düşünmeye ve bütün yasaklara karşı ifade etmeye başladılar. Kemalist yönetim burjuvazi için ayrı bir korkuydu. İlk defa Mısak-ı Milli cetveline ciddi bir itiraz ortaya çıkmaya başladı. Bu da Kemalist yönetim için ikinci bir korku oldu." İddianameye alınan paragraf budur. İddianamede tırnak işareti bulunmuyor; ben ekledim. Ayrıca asıl metinde tırnak işareti olduğu halde, iddianame bunu da hesaba katmıyor. Ashında katılması gereklidir; çünkü, suçlanan paragraf "Haluk Arkadaşım da söyledi" cümlecigi ile başlıyor. Herhalde Haluk Arkadaşımın söyledikleri için benim suçlanmamam gerekiyor.

Türkiye'de Yalçın Küçük'e uygulanacak özel ceza yasaları var

Yalnız tırnaklı ya da tırnaksız; paragraftan net bir anlam çıktığını söylemek mümkün değildir. Bu, bir yanıyla, Savcılık makamının özenli bir aktarma yapmamasından ileri geliyor. Fakat asıl yanıyla dergide yer alan metnin anlaşılmasından kaynaklanıyor. Savcılık önünde ve daha sonra tutuklanma talebiyle çıkarıldığım DGM Yedek Üyeliği önünde de belirttim; yayımlanan ifadelerin çok büyük bir bölümü bana ait değildir. Benim konferanslarımın çeşitli bant kayıtlarının ortak bir özeti oluyor. Nitekim suçlanan dergide bu açıkça belirtiliyor ve "Ekonomi Politikin Devrimleştirilmesine Giriş" incelemesi benim imzama değil, şöyle bir üst başlıkla yayımlanıyor: "Toplumsal Kurtuluş yazarları Bilgesu Erenus ve Yalçın Küçük 1988'in son aylarında çeşitli Avrupa kentlerinde düzenlenen toplantılara katıldılar. Yalçın Küçük'ün bu toplantılarda yaptığı konuşmaları derleyen özetlenmiş metni sunuyoruz." Burası çok açık; böyle bir açıklık olduğu ve benim de buradaki ifadeleri kabul etmemem halinde, Basın Yasasına göre benim hakkımda bir dava açılması, Değerli Yargıçlar, değerli zamanınızı almaktan başka bir sonuç doğurmuyor.

İNSANLARIMIZA UMUT VERMEYE ÇALIŞIYORUM

Ben kendi konferanslarımı, bu sorguya hazırlanmak için, okuduğum zaman bile pek çok bölümünü anlayamıyorum. Halbuki ben, dile ve yazı biçimine özen göstermek isteyen bir kimseyim; yayımlanan metnin, her yerinde ve netlikle bana ait olmadığı buradan da anlaşılıyor.

Kuşkusuz benim anlamam yetmiyor; Siz Değerli Yargıçlara da anlatmam zorunluluğu var. Çünkü yargılanıyorum ve ceza tehdidi ile karşı karşıya gelmiş bulunuyorum. İzinizle, bunu yapmak istiyorum.

"Avrupa'nın birçok kentinde söylediğim gibi herkes kendine bir rol biçer. Bizim yazarlarımız vardır, ben onların bir kısmıyla dalga geçerim. Hiç kimse dünya çapında yazar olmak istemez ama bizimkiler dünya çapında yazar olmak istiyorlar. Bütün bu gezilerde şurada burada tek ortaya çıkan nokta; artık bizim kendimizin yazgısını Türkiye'de, Türkiye topraklarında yazabileceğimiz çizebileceğimiz bir noktaya geldikimiz. Bunun ötesinde de dünya çapında yazar olmak gibi herkesin kendisine bir misyon bir görev biçmesi. Ben de Türkiye'de kendime başka bir misyon biçtim: Belki bu misyonu daha önce de çizmişim ama bugün daha belirgin; umut saçma, umut ekme. Başka birşey istediğim yok. İnsanlarımıza Türkiye'deki insanlarımıza buradaki insanlarımıza umut ekmeyi istiyorum. Bütün yazılarımda, bütün çabalarımda zaman zaman büyük hayretler, tepkilerle karşılanan çabalarımda, eninde sonunda insanlarımın kendi gücüne güvenmesi gerektiğini anlatmaya çalışıyorum."

Suçlanan metin böyle cümlelerle doludur. Herhangi bir savcının buradan suçlanacak bir cümle seçmek yerine derginin en azından bu sayfalarını saygınlık sayarak atması gerekir; öyle düşündüyorum. Ancak öyle olmuyor; beni suçlayacak bir-iki cümle bulmak, her türlü kaygının üstüne çıkıyor.

Bu paragrafı anlaşılır bir dile çevirmek zorundayım. Söylemek istediğim ve çok çok yerde tekrarladığım görüşüm şudur: "Herkes kendisine bir rol biçer. Bizim yazarlarımızın çoğuna sorsanız, dünya

çapında yazar olmak istemez; insanlar, önce kendi mahallelerinde, köylerinde, kasabalarından ünlü olmak istiyorlar. Ün isteği mahallede doğuyor; dünya ünü yapy olarak ekleniyor. Ancak ben mahalle ünü bile istemiyorum. Benim kendime uygun bulduğum misyon, görev, insanlarımıza umut saçmak, insanlarımıza umut ekmektir. Bütün insanlarımıza, buradakilere, Türkiye'dekilere umut vermek istiyorum. Bütün yazımlarımla, bütün çabalarımla, zaman zaman büyük tepkiler çeken, hayretler uyandıran çalışmalarımı, hep insanlarımızın umutlu olmaları ve kendi gücüne güvenmeleri gerektiğini anlatmaya çabalıyorum." Yapmak istediğim budur ve böylece yapmak istediğimi Siz Değerli Yargıçlara da anlatmış oluyorum; daha doğrusu, daha anlaşılır hale getiriyorum.

Devrimciler için Avrupa'dan hafta sosyalist dünyadan elde edilebilecek ipuçları azalmıştır.

"Batı Avrupa'dan Türkiye'nin, Türkiye'deki Türk ve Kürt devrimcilerinin alacağı hiçbir şey kalmamıştır. Yani bizim Türklerin büyük şairlerinden, devrimci şairlerinden Tevfik Fikret'in oğlunu Batıya gönderirken 'ne bulursan al irfan ilim adına' dediği dönemlerden sonra artık hiçbir şey yok, birinci nokta bu."

Bu noktayı ben de anlamıyorum. Ancak ne söylediğimi veya söylemek istediğimi biliyorum. Buraya yazıyorum: "Türkiye'deki Türk ve Kürt devrimcilerin Batı Avrupa'dan alacağı hiçbir şey kalmamıştır. Biz Türklerin büyük şairlerinden, devrimci şairlerinden Tevfik Fikret'in oğlu Haluk'u Batıya gönderirken, 'İlim-İrfan adına, ne bulursan al' dediği dönemler artık geride kaldı; artık alınacak hiçbir şey kalmadı."

"Artık Türklerin ve Kürt devrimcilerinin, sadece Avrupa'dan değil, sosyalist dünyadan da yollarını, somut olarak atacak adımlarını bulmaları için ekleyebilecekleri ipuçları azalmıştır. Benim mesajımın ikinci kısmı bu oluyor."

Fakat ben kendi mesajımın bu kısmını da anlamıyorum. Fakat anlatmak istediğimi biliyorum. Anlaşılır bir biçimde yazıyorum: "Artık Türk ve Kürt devrimcilerinin, yollarını bulmaları, somut olarak atacakları adımları saptamaları için, sadece Avrupa'dan değil sosyalist dünyadan da elde edebilecekleri ipuçları azalmıştır." Bu düşünceleri, her kürsüde ve her köşede tekrarlayarak yoldaş yurttaşlarıma umut vermeye çalışıyorum. Şovenizme düşmeden, kopyeciliğe ve aynı ölçüde kendi üzerine kapaklanmadan, bu toprakların yaratıcılığına güven duyuyorum ve bunu aktarıyorum.

"Ben bir ölçüde bir Türkofil oldum. Yani Türkiye'yi seven bir insan oldum. Türkiye'nin katı gerçekleri, bana, Türkiye'yi sevdirdi; ancak bu sevme, bir toprağı

sevme, yemeklerini sevme, suyunu, havasını sevme değildir. Benim sevgimin kaynağı başka yerden akıyor. Avrupa'nın bir umut kapısı olmaktan çıktığı, sosyalist sistemin dünyanın çeşitli yerlerindeki devrimcileri heyecanlandırma gücünü yitirdiği bir dönemde, Türkiye'nin acı gerçeklerini, acımasız gerçeklerini, incelemek, soyutlamak, yeni bir umut kapısı yaratıyor. Türkiye'yi incelemek yepyeni bilimsel açıklıklar getiriyor. Ben artık Türkiye'ye bakarak dünyayı daha iyi anlayabiliyorum. Size bunu anlatmak istiyorum. Şöyle söyleyebilirim: Bundan 150 yıl kadar önce veya daha fazla bir zaman önce İngiltere'de büyük burjuva iktisatçısı David Ricardo için söylenmiş bir söz var: "Bilim onun üzerine yıkılıyordu." Bana öyle geliyor, şimdi, bilim, biz Türkiye'de yaşayanların üzerine yıkılıyor. Bunu, size, bir-iki örnekle anlatmak istiyorum."

Benim Avrupa'daki konferanslarımdan özü budur. Bu paragraf, dergimde doğru olarak değil ancak doğruya en yakın bir biçimde yayımlanıyor; çünkü, arkadaşlarım bu düşüncelerimi biliyorlar. Böyle düşüncelerle dolu bir konferanstan suç çıkarılabileceğini ise bilmiyorlar ve tahmin etmiyorlar. Bu nedenle özenli davranmadıkları anlaşılıyor.

Bundan sonra gerekmediği ölçüde bozuk metinleri doğrularıyla karşılaştırmayacağım. Bir yerde şöyle söylüyorum: "Benim bazı çalışmalarımı biliyorsunuz. Aydın Üzerine Tezler dizi çalışmamın çeşitli amaçları var." Konferansta uzun uzadıya bu amacı açıkladım. Türkiye tarihinin büyük modernizasyon hareketlerinden birisinin Tanzimat olduğunu yazıyorum ve ileri sürüyorum. Burada Kemalist tarihçi ve yorumculardan tam ayrılıyorum. Tanzimatı incelediğimde şu çıkıyor: Aydın bolluğunda değil kıtlıkta gerçekleşiyor. Ali Paşa, Reşit Paşa, bana göre büyük reformatörlerdir; ancak zamanın bilgi stokuna göre eksik aydınlardır. Ali'nin medrese ölçülerinde "iyi" bir aydın olmadığı kesindir. Bir sonuç çıkarıyorum; Tanzimat aydın bolluğunun değil kıtlığın ürünüdür.

"Ve cumhuriyete baktım. Cumhuriyet de müthiş bir aydın kıtlığında olmuş." Bunları da yazılı metinden ben cimbrizla çekiyorum. Görüşlerim Türkiye'de ve dünyanın başka yerlerinde bilinenlerin tersidir.

"İkinci büyük modernizasyon hareketini cumhuriyet olarak görebiliriz. Ve cumhuriyete baktım; cumhuriyet de müthiş bir aydın kıtlığında doğmuş." Bazı düzeltmelerle anlaşılabilir metne dönüştürüldükten sonra konferanslardaki özet böyle devam ediyor. Tanzimatın sonra cumhuriyetin gerçekleştirilmesi de, sanıldığının aksine, büyük bir aydın kıtlığıyla oluyor.

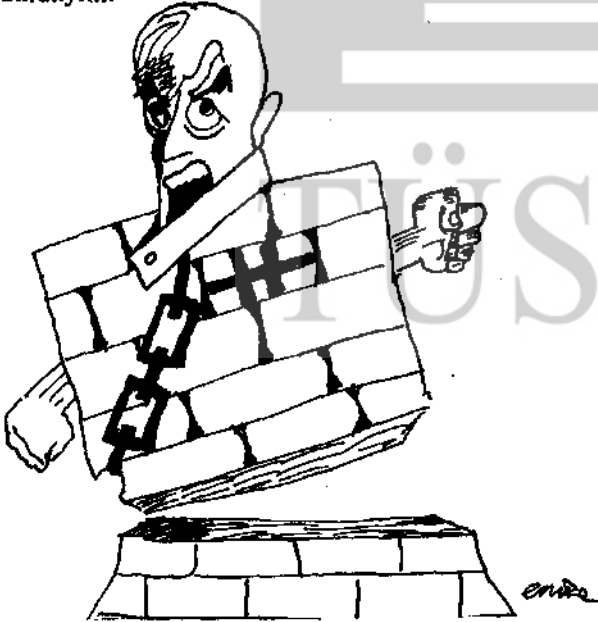
"Yani cumhuriyeti yapan insanlara bakıyorsunuz o halk hareketinin ötesinde, çok açık olarak söyleyeyim, kimseyi rencide etmek istemiyorum, ama Kemal Paşa ve İsmet Bey, Fevzi Paşa'yı da ahırsanız yani 1800'lerde doğmuş kuşak için ortalama insanlar. Kemal Paşa hiçbir ciddi işe karışmamış. Anafartaların falan da balon olduğunu kanıtlayabildiğime göre öyle çok ortalama bir adam." Bunlar da konferans metni olarak dergide yayımlanıyor; hiçbir zaman bana ait olamaz. Bu tür cümleler, bana ait olmaktan çok uzak duruyor.

TOPLUMSAL GELİŞMENİN YASALARINI FORMÜLE EDİYORUM

Söylediklerim şudur: Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı öncesi tarihi, Kurtuluş Savaşı başarıya ulaştıktan ve modern Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yazılıyor. Tarihte her yeni dönem açan kimse, hem tarihi hem de kendi geçmiş kişiliğini yeniden yazıyor; Kemal Paşa'nın 1919 öncesinde hiçbir devrimci harekette rolü, önemli payı olduğunu gösteren hiçbir kayıt bulamıyorum. Anafartalar'daki kahramanlıklarına gelince, işin başında, Kemal Paşa'nın kendisi de buna itiraz ediyor; kendisine ait olmadığını açıklıkla söylüyor. Başka ne olabilir; Yarbay Kemal Bey'e, 'Çanakkale'den sonra bir yıl hiçbir görev verilmiyor. Bunu, sıradan Kemalist tarihçilerin yaptıkları türden, Enver Paşa ile Kemal Bey arasındaki bir rekabete bağlamak mümkün değil; hiçbir orduda başkomutan ile bir yarbay arasında rekabet sözkonusu olamıyor.

Kemal, sınıflarında da parlak bir öğrenci sayılmıyor. Kazım, Ali Fuat, Kemal'den çok daha parlaktırlar. Ayrıca Osmanlı düzeninde Harbiye'yi parlak bir biçimde bitiren kurmaylar, Makedonya Orduları'na atanıyorlar; Kemal Bey, Suriye'de göreve gönderildi.

Bütün bunların ötesinde Kemal Bey'in Harekat Ordusu'nda görev yaptığını gösteren bir tek kayıt da yok; bütün iddialar, Kemal Paşa çok sağlam bir biçimde modern Türkiye'nin başı olunca kendisine yaranmak isteyen eski ittihatçılar tarafından ortaya atılıyor. Ayrıca, Kemal Paşa'nın geçmişini taçlandıran iddialarla ortaya çıkanların hepsinin ödüllendirildiğini ve en azından milletvekili yapıldıklarını gösterebilmiş durumdayım.

Amacım Kemal Paşa'nın kişiliğini küçültmek değil, gerçekleri ortaya çıkarırken, toplumsal gelişmenin yeni yasalarını formüle edebilmektir. İsmet Bey'in Osmanlı Savaş Bakanlığında müsteşar ve bütün hayalinin bir

çiftlik kurmak olduğunu bilenler çoktur. Fevzi Paşa, en kötü zamanların Osmanlı Harbiye Nazırı'dır ve üstelik Anadolu'da başlayan hareketi durdurmak için gönderilen "Nasihat Heyeti" içinde görey ahyor. İsmet Bey, Anadolu'ya bir kez geliyor ve kalıp mücadele etmeyi gözüne kestiremediği için tekrar Der Saadet'e döner.

"Gittikçe daha ilginç bir teori ortaya çıkıyor;" me-tinden ancak böyle doğru bir cümlecik aktarabiliyorum. Türkiye'den çıkardığım bu çizgilerle dış dünyaya ve bu arada Ekim Devrimine bakıyorum.

"Çok şaşkırtıcı görünüyor. Bu Ekim Devrimini yapanlar kim? Lenin'in etrafında olanlar kimler? Bir Buharin'e bakıyoruz. Kamanov, Zinoyev'i büyük aydın saymamız mümkün değil. İçlerinde eleğin üzerinde kalan yine de 'Trotski'dir. Trotski ise hiçbir zaman tam Bolşevik olmamıştır. Her zaman oynamıştır. Devrim-cidir; kuşum yok, ama oynuyor. Buharin ise hem bugün övüldüğü kadar önemli değil, hem de çok skolastiktir. Diğer taraftan Stalin'e geldiğimizde ise, Stalin'i bugünün Türkiye koşullarına getirecek olursanız, Stalin, Türkiye'deki imam hatip lisesinden terk bir adamdır."

Düzeltildiğinde anlam ifade eden sözlerimden bir paragrafı buraya aktarmış oluyorum. Böylece Türkiye'yi bilimsel olarak inceleyerek bulduğum bazı çizgileri dünyanın başka yerlerinde de görüyorum. Bütün önemli çıkışların, aydın bolluğunda değil aydın kıtlığında gerçekleşmesi, ilk bakışta şaşkırtıcı görülebiliyor. Ancak düşündükçe bunun hem normal olduğunu ve hem de böyle olması gerektiğini anlıyorum.

"Benim bugün sizinle yapmak istediğim tartışmaların bir tanesi şudur: Tekelci kapitalizme daha başka türlü bakmak lazım. Ve çok açık olarak şunu söyleyebiliyorum; tekelci kapitalizm, şimdiye kadar daha çok bir ekonomik ilişkiler ağı olarak incelenmiştir. Artık tekelci kapitalizmi yeni devlet biçimiyle, ideolojik ve politik ağı ile incelemek durumundayız." Konferans, bu konular çerçevesinde döner.

EYLÜLİZM KORKUNUN ÜRÜNÜDÜR

Bilimsel yaşam şudur: Dünyayı gözlersiniz, soyutlama ile bazı ilişkiler çıkarırsınız. Bunu, bundan sonraki adımlarınızın rehberi yaparsınız. Benim Avrupa konferanslarımda, doğru ya da yanlış ancak benim önemli gördüğüm bir yan var. Sosyalistlerin de büyük bir yanlış içinde olduklarını ileri sürüyorlar; çünkü yanlış yere bakıyorlar veya baktıkları yer hakkında yanlış düşünceleri bulunuyor. Hâlâ kapitalizme bakarak ve bu bakıştan çıkarılan şemalarla hareket etmek istiyorlar. Halbuki kapitalizmin yerinde tekelci düzen var; üstelik, bu düzen, Lenin'in ileri sürdüğü ölçüde kapitalizmin bir ileri veya yüksek aşaması olarak da ortaya çıkmıyor. Önemli blokları açısından ortadan başka bir realite var; bundan çıkartılacak şemalar kapitalizmden yansıyanlardan farklı olmak durumundadır.

Benim bilgime göre böyle bir açıklığı, benden başka, Sovyetler Birliği'nde Politbüro Üyesi Vadim Med-

vedev temsil ediyor; ancak aramızdaki yakınlık burada sona eriyor. Medvedev, kapitalizm yerine gelen tekelciliğin çok daha güçlü ve yıkılmaz olduğunu sanıyor ve uyuşma öneriyor. Ben ise tekelci düzeninin yıkılmazlığını kabul etmiyorum.

Suçlanan paragrafa gelmeden önce, konferanslarımı, hakkıyla özetleyebilmek için bir-iki özet ekleme daha yapmak zorundayım. Bir kez, faşizmle ilgili olarak şimdiye kadar sosyalist ve Marksistler tarafından geliştirilen ve benim "nöbet teorisi" ve "tümör teorisi" olarak adlandırdığım açıklamaları da geçerli görmüyorum. Çünkü öncelikle Eylül darbesini yaşadığım ve Eylülizm içinden geçtiğim için, yeni açıklıklara sahip olduğumu düşünüyorum. Eylülizm, bir büyük korkunun ürünüdür ve bunun ötesinde Türkiye'ye yeni bir düzeni yerleştirme girişimidir. Bu bakışla, Hitler'in çıkışını, hem mülk sahiplerinin büyük bir korkusunun ürünü olarak görmekle birlikte, aynı zamanda da, jakoben terörden sonra burjuvazinin ikinci terörü olarak değerlendiriyorum. Bu terör dönemiyle burjuvazi, kendisi, yeni bir düzene değişiyor. Tekelsi düzen ortaya çıkıyor.

Eylül darbesi, korkunun ürünü olduğu için korkutmayı bir yönetim yöntemi olarak seçti.

"Bunu şunun için söylüyorum: 1970'li yıllarda burjuvazi açısından baktığımızda Türkiye bunların elinden kayıyordu. Biz kendi içimizden bakıyorduk ki bizlerde o kadar iktidar perspektifi yoktu veya bütün bunları bir potada eritecek örgütlülük yoktu. Bunları söyleriz, yakınmayız. Bütün bunlara yakından baktığımızda Eylül inanılmaz bir sınıf korkusunu duydu. Yalnız bu değil, konuşmanın bir bölümünde söyleyeceğim, tekelci kapitalizmden bahsediyorum. Hepsini çözebilme durumunda değiliz. Tekelci kapitalizmde her şey hızlanıyor. Haluk Arkadaşım da söyledi: 1970'li yıllarda Türkiye'de Kürt kardeşlerimizin ulus bilinçlenmesinde mucizevi sıçramalar oldu. İlk defa Kürt kardeşlerimizin çoğu kendilerinin ayrı bir ulustan geldiklerini açıkça düşünmeye, hissetmeye ve bütün yasaklara karşı ifade etmeye başladılar. 'Kemalist yönetim, burjuvazi için ayrı bir korkuydu. İlk defa Misak-ı Milli cetveline ciddi bir itiraz ortaya çıkmaya başladı. Bu da Kemalist yönetim için ikinci bir korku oldu. Diyarbakır şaka gibi söyleniyordu."

Ben böyle bir paragraftan seçilmiş cümleler nede niyle suçlanıyorum.

Böyle bir paragraftan dolayı kimse suçlanılmamalıdır. Bu paragrafı bir kez okumak bile son derece kötü ve anlaşılabilir bir özetleme ile karşı karşıya geldiğini anlamaya yetiyor. Ayrıca bu kötü paragrafta bile Haluk Arkadaşımın söyledikleri turnak içine alıyor; bana ait olmadığı net bir biçimde belli ediliyor. Haluk Arkadaşımın söyledikleri de bantlarda var; açık bir şekilde

buraya monte ediliyor. Aynı toplantıda Haluk Yurtsever'in sözlerini tekrarlamam için hiçbir neden yoktur.

Artık bu dava ile ilgili sorgunun sonuna gelmiş bulunuyorum. Bu nedenle teknik itirazları bir kenara bırakıyorum; Haluk Yurtsever Arkadaşımın bana yüklenen sözlerini de savunmak zorunluluğunu duyuyorum.

Eylülizm Kemalizmi silah zoruyla tekrar geçerli kılma çabasıdır.

Önce söylediklerimi özetlemek durumundayım ve söylediklerim özetle şöyle oluyor; 1970 yıllarında Türkiye bir iç savaş yaşadı. Demirel'in sanayi kapitalizmine yaslanan politik düzeni, geriye çekmek isteyenlerle korumak isteyenler arasında kanlı bir iç savaş yaşandı. Solculuk, sanayi kapitalizmine yansıyan demokratik kurumları, canıyla ve silahıyla korumaya çalıştı. Solculuk içinde bakıldığında bir iktidar perspektifi göstermiyordu ve iktidarı alacak bir örgütlülüğün yoksundu. Ancak burjuvazi içinden bakılmıyordu; bu nedenle büyük bir korku yaşadı. 1970 yıllarında bu korku ile Türkiye'den çok büyük bir sermaye transferi gerçekleşti. Zenginler, uluslararası sermaye oldular ve İsviçre ve benzeri yerlerde villa ile mülk aldılar. Eylülizm, bir yanıyla, bu korkunun ürünüdür.

Yalnız korku bundan ibaret değil; Kürtler, 1970 yıllarına kadar Türkiye'de Türk solcularıyla aynı örgütler içinde çalışmayı tercih ettiler ve üniter devlete itiraz eder görünmüyorlardı. Fakat 1970 yıllarının ortalarından itibaren kendilerini Türklerden ayrı olarak düşünmeye başladılar ve ayrı örgütlenmelere yöneldiler. 1970 yıllarında, Türkiye'de Diyarbakır'a pasaport ile girileceği söyleniyordu; bu, rejim için ayrı bir korku kaynağı oldu. İki korku birleşti ve Eylül darbesi ortaya çıktı. Eylül darbesi, korkunun ürünü olduğu için korkutmayı bir yönetim yöntemi olarak seçti.

Benim söylediklerim bundan ibarettir. Bunları, hücreden getirildiğim Savcılık makamında da ifade ettim. Bu, hem tutunakta yazılı olmalıdır ve hem de kısım iddianamede yer alıyor.

"Sanık her ne kadar savunmasında bu sözlerin kendisine ait olmadığını, ifade etmişse de 21.2.198 tarihli Savcılık ifadesinde '1970'lerden sonra Kürtlerin ayrı politik örgütler kurmaya başladıklarını, daha önce biz Türk sosyalistleriyle beraberlerken şimdi ayrı örgütler kurduklarını ve biz ayrı bir halkız dediklerini savunudum, Kürdistan demek suç değildir, ben bunu başka yerlerde yazdım' demek suretiyle yazıda yer alan sözleri doğrulamış ve muavvel ikrarda bulunmuştur."

Bu paragrafı iddianamenin uygun yerinden alarak aktarmış bulunuyorum. Kürt kardeşlerim, 1970 yıllarına kadar bizimle birlikte siyasal örgütlenmeler arıyorlardı, artık aramıyorlar. Bunu herkes biliyor ve ben bu isteksizliği bir çözümlemenin dayanakları olarak tekrarlıyorum. "Biz ayrı bir halkız dediklerini savunudum". Kürtlerin ayrı bir halk olduğunu söyleyemeyen kalmadı. Ben bunları söyleyerek nasıl oluyor da, bana

yöneltilen bir suçlamayı doğrulamış oluyorum; bunu hiç anlamıyorum. Galiba benim bilmediğim bir nokta var ve ben bilmediğim noktayı bilemiyorum.

Burada bir noktayı çok açık olarak ortaya koymak istiyorum. Ben Kürt kardeşlerimi Türk olarak görmüyorum. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olan Kürtler var ve Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olmayan Türkler bulunuyor. Yurttaşlık hukuki bir durum oluyor; buradaki çözümlenmenin dışında kalıyor.

KÜRT KARDEŞLERİMİN DUYGULARINA SAYGI BESLİYORUM

Kürt kardeşlerimin duygularına ve eğilimlerine saygı besliyorum.

Bizimle ve benimle, aynı ve ortak siyasal örgütlenmeler içinde olmalarını istiyorum. Ancak olmak istememe nedenlerini kendimde aramıyorum. Tam tersine, bir gün, bizimle ve benimle ortak siyasal örgütlenme arayışı içine girecek olurlarsa, bunun, benim türümden Türklerin bulunması nedeniyle olacağına inanıyorum. Eylülizmin Kürt politikasının ve bu tür iddianamelerin, bu tür ortaklık arayışlarını zorlaştırdığını belirtmek gereğini duyuyorum.

Değerli Yargıçlar, ciddi politikalar için soğukkanlı olmak zorunluluğu bulunuyor, 1970 yıllarında sadece Kürt hareketi değil, Türkiye'nin diğer iki hareketi de radikalleşme kanallarına giriyorlar Hem komünist hareket ve hem de islamcı hareket. 1960 yıllarının ikinci yarısından itibaren bir yol arayışına ve kabuk değiştirme sürecine başlıyor.

Bunun nedeni şudur: 1960 yıllarının ikinci yarısına kadar Kemalizm, Türkiye'de hem komünizmi, hem islamcılığı ve hem de Kürt hareketini kendi içine almış, uydulaştırmıştır. Bu, Kemalizmin kendisi açısından, çok büyük bir başarısı sayılmalıdır. 1970 yıllarına gelinceye kadar, Irak ve İran'da güçlü sayılacak Kürt hareketlerinin gelişmesine karşın Türkiye'de gelişememiştir; Kemalizm, Kürt hareketini asimile edebildi. Aynı dönemde, hiçbir biçimde, radikal bir islamcı hareket doğmadı.

Kürt kardeşlerim bir gün, bizimle ve benimle ortak siyasal örgütlenme arayışı içine girecek olurlarsa, bunun, benim türümden Türklerin bulunması nedeniyle olacağına inanıyorum.

1970 yılları, hem bir iç savaş ve hem de Türkiye'de Kemalizmin etkisini yitirme dönemi oldu. Eylülizm ise Kemalizmi silah zoruyla tekrar geçerli kılmaya çalıştı.

Görülüyor; benim yazdıklarımla Türkiye'yi algılamak çok daha basit oluyor. Bu basit algılama imkanının artırılabilmesi için eklemem yararlı olabilir; Türkiye tarihinde sadece İkinci Mahmut'un, Sultan Hamit'in ve Kemal Paşa'nın belli Kürt politikaları oldu. Ve ben, Aydın Üzerine Tezler'in beşinci kitabında Kemalizmin,

Hamidizm demek olduğunu yazarken henüz Kürt politikası boyutunu eklememiştim. Kemal Paşa ile Sultan Hamid'in Kürt politikaları arasında çok büyük yakınlıklar ve paralellikler var.

Bunları geliştirmeyi burada bırakıyorum.

MISAK-I MİLLİ MECLİS-İ MEBUSANIN ANDIDIR

"Sanık Yalçın Küçük derlenerek dergide yayımlanan Avrupa konuşmalarında Kürtlerin ayrı bir ulus olduğunu, 1970'li yıllardan sonra Kürtlerin ulus bilincinin hızla geliştiğini, ilk defa Misak-ı Milli cetveline ciddi itirazlar yapıldığını, Kürdistan demenin suç olmadığını, ifade ederek bölücülük yapmıştır. Türkiye'de yaşayan insanların tamamı Türk milletini oluşturur. Türkiye topraklarının bir kısmına Kürdistan demez. Misak-ı Milli Atatürk'ün önderliğinde bütün milletin andıdır ve itiraz edilemez. Bunların aksini iddia etmek Türkiye'yi bölüp parçalamayı hedef almaktır. Ve suç oluşturur."

İddianame, sonuçta, beni böylece suçluyor.

İddianamenin bu suçlama cümlelerinde, ne yazık, doğru olan bir tek satır bile bulmak mümkün olmuyor. Bu bozuk özetlenmiş metnin hiçbir yerinde Kürtlerin ulus olduğunu, ne ben ne de konuşmaları karıştırılmış olan Haluk Yurtsever söylüyor; hiçbir biçimde böyle bir ifade yer almıyor. Ulus bilincinin gelişmesi ise ulus anlamına gelmiyor; bilinç, bir oluşumun ögelelerinden yalnızca birisini meydana getiriyor. Beni suçlayabilmek için bozuk bir metni daha da bozmayı anlamıyorum.

Aslında anlıyorum. Nedenleri var.

Bir: "Misak-ı Milli, Atatürk'ün önderliğinde bütün Türk milletin andıdır." Bunları yazabilen bir Savcılık makamında varolan bilgi düzeyinden böyle bir suçlama çıkmasına şaşmam gerekiyor. Çünkü, Misak-ı Milli'nin formülasyonunda ve kabulünde, Atatürk'ün, o zamanki adıyla Mustafa Kemal'in, hiçbir rolü bulunmuyor. Çünkü Misak-ı Milli, Ocak 1920 tarihinde, İstanbul'da Meclis-i Mebusan'da kabul ediliyor. Bu sırada Kemal Paşa, Anadolu'dadır. Misak-ı Milli Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının andıdır.

İki: Misak-ı Milli, öyle bir coğrafi sınır çizmiyor ve yalnızca bazı ilkeler koyuyor.

Üç: Misak-ı Milli, Damat Ferit Paşa tarafından Anadolu'ya görevle gönderilen Kemal Paşa'nın İstanbul Hükümeti ile bağlarını gevşeterek kendi adına hareket etmeye başlaması üzerine, Kemal Paşa hareketinin etkisini kırmak için İstanbul'daki yöneticilerin almış oldukları bir karardır. Bu kararın odak noktasını, sultanın ve saltanatın korunması oluşturuyor.

Dört: Milli Karar'ın hangi sınırları içerdiği hiçbir zaman netlikle ortaya konamıyor. Musul, Hatay, Kıbrıs, On İki Ada tartışmaları Türkiye'de hep yapıldı ve hâlâ da yapılıyor.

Beş: Bugünkü Hükümet, Avrupa Topluluğu'na girmek için başvuru yaptı. Avrupa Topluluğu, eninde sonunda, bir Avrupa Devleti projesi demek oluyor.

Türkiye'deki iktidar partisi, ana ve yardımcı muhalefet partileri, eninde sonunda bir Avrupa Devleti içinde erimeyi öngörüyorlar. Bu partilere göre, Misak-ı Milli projesine göre, Türkiye Devleti ortadan kalkıyor.

Altı: Misak-ı Milli'yi tartışmak, itiraz etmek, Türkiye'de bir suç değildir. Türkiye'nin Greklerle, Suriye ile, İran'la veya bir başka devlet ya da ulusla birleşerek yeni bir devlet oluşturmasını istemek, Misak-ı Milli'ye aykırıdır; ancak hiçbir zaman suç değildir.

Yedi: Bana atfedilen bir konferansta "Misak-ı Milli'ye itiraz ediliyor" dendiğini görerek, bunu, bir suç saymak, hukukun ve hukuk mantığının çok dışındadır.

Bu dava ile ilgili olarak söyleyeceklerim burada tamamlanıyor. Basın Yasası, benim hakkımda böyle bir dava açılmasına imkan vermiyor. Ceza Yasasına göre bu iddialara bakarak bana ceza hükmetmek mümkün görünmüyor.

EKONOMİ POLİTİK YENİDEN YAZILMALI

Diğer davaya geçiyorum.

Bugün önünüzde Toplumsal Kurtuluş hakkında açılan altı davanın ikisi doğrudan doğruya beni ilgilendiriyor; ikinci dava, "Sovyetler'de Yeni Ekonomi Politik Çabaları ve Ekonomi Politik Devrimleştirilmesi Sorunu" başlığını taşıyor. Aydınlanma Çağı'nın kitap isimlerini hatırlatan uzunluktaki bu başlık altında, Sovyetler Birliği'nde yayımlanan teknik ve mesleki dergileri inceleyerek, Türkiye'deki okuyucularımıza, yeni

ekonomi politik çabaları hakkında bilgi vermeye çalışıyorum. Türkiye'de benden başka Sovyet kaynaklarını, Rusça aslından inceleyen kimse olmadığı için, böyle bir bilgilendirmenin tek olduğunu da eklemekte istiyorum.

Bir noktayı daha eklemek zorundayım ve eklemekten çekinmiyorum. Bu yaz Avrupa'daki bulunuşum planlandığından daha uzun sürdü ve bu nedenle huzurunuzda gelmekte geciktim. Özür diliyorum. Ancak Avrupa'da gördüğüm Türkiyeli arkadaşlarımdan çoğu bu incelemenin başka dillere de çevrilmesini önerdiler ve özendirdiler. Sovyetler Birliği'ndeki yeni ekonomi politik yazım üzerine Batı Avrupa dillerinde de bu ölçüde açık incelemeler çıkmıyor; bunları söylediler ve ben bunların doğruluğuna katılıyorum. Çünkü Batı yayınlarını da inceliyorum. Nitekim, değerli mahkemeniz eğer bu incelemenin alt notlarına bakacak olursa bunu takdir edecektir; çünkü İngilizce ve Fransızca yayımlanmış ilgili yeni yayınlara da değiniyorum.

Değerli Yargıçlar, beni üniversiteden attılar ama benim üniversite çalışmalarına son veremediler. Ben şimdi tek başıma Türkiye'deki tüm üniversitelerin yapması gereken ve yapmadıkları işi yapıyorum. Yeni kuşakları dünyadaki bilim dünyasındaki gelişmelerden haberdar ediyorum. Bilimi, yeni kuşakların arasına götürmeye çalışıyorum.

Hiç kimse benim ceza tehditleriyle bu yoldan dönmeceğim kamsına kapılmamalıdır.

HOCA TAHSİN EFENDİ'DEN GERİ KALAMAM

Ben Türkiye'de Darülfünun'un ilk emini Hoca Tahsin Efendi'den geri kalamam. Hoca Tahsin Efendi, canlıların tanrı yoluyla değil, örnek olsun havasızlıktan öldüklerini gösterebilmek için bir deney yaptığı gerekçesiyle, Darülfünun'dan kovuldu. Fakat kovulduğu yere yakın bir oda kiralayarak, derslerin serbestçe ve buradan devam ediyordu. Kimse benim Hoca Tahsin Efendi'den geri kalacağım kamsına yapılmamalıdır.

Iddianamenin başındaki bilgilere göre, bu yazımdan dolayı ben 12 Nisan 1989 tarihinde gözaltına alınmış bulunuyorum. Yine iddianamenin başındaki bilgilere göre, önceki konuyla, konferans sorunuyla, ilgili olarak da, 20 Eylül 1989 tarihinde gözaltına alındığım anlaşılıyor; kuşkusuz, doğru olmuyor. Çünkü 20 Eylül 1989, bugünün tarihini gösteriyor.

Savcılar, benimle ilgili neden bu kadar çok yanlış yapıyorlar? Iddianamenin içinde bir yerdeki bir cümleden benim 21 Şubat 1989 tarihinde Savcılık makamında ifade verdiğim yazıldığına göre, konferans sorunundan da Şubat ayında hücreye konmuş olduğum ortaya çıkıyor.

Sonuç olarak, bana yine DGM Savcısına teşekkür etmek düşüyor. Çünkü, şimdiki dava konusu, Toplumsal Kurtuluş'un Mart 1989 tarihindeki sayısında yayımlanan incelemem üzerinedir. Ben 21 Şubat 1989 tarihinde Ankara DAL'ın hücrelerinde bulunuyorum. 21 Şubat'tan, Mart 1989 tarihine yalnızca bir hafta var, bu bir haftada derginin yazılarının dizilmesi, pikajının

yapılması ve basılması zor sığıyor. Demek oluyor, ben, 20 Şubat 1989 tarihinde hücreye konmadan önce, şimdi dava konusu edilen incelemeyi yazmış ve dergiye vermiş durumundayım.

Bu bilgilerin önemi şuradadır: Ben, Şubat ayında ayhık hücre cezasını çekmeden önce Avrupa'daki konferanslarımdan dolayı hakkımda bir dava açılacağını bilemem; bunu bilmeden, şimdi dava konusu olan incelemeyi yazmış ve dergiye vermiş oluyorum.

Bütün bu açıklamalar bir alt yazının aktarılması için oluyor; dava konusu incelememde de Avrupa konferanslarıma sık sık atıf yapıyorum ve ilk atıfla birlikte bir dipnot düşmek gereğini duyuyorum. Bunu buraya alıyorum.

"Toplumsal Kurtuluş'un on yedinci sayısında çıkan özetin yer yer görüşlerimi yansıtmadığını ve bazı yerlerde de çok yanlış aktarıldığını belirtmek istiyorum. Hepsini okumadığım için kendi görüşlerimden ne ölçüde ayrıldığının tam bir envanterini yapamıyorum. Bu inceleme ile ilgili olarak şu saptamaları yapmam gerekiyor:

EKİM DEVRİMİ HER ZAMAN HEYECAN KAYNAĞIDIR

a) Sovyetler Birliği'nin artık heyecan vermediğini söylemedim. Ekim Devrimi her zaman heyecan kaynağıdır. Artık Sovyetler Birliği'nde yazılmış bir ekonomi politik ile sosyalist olmayan dünyanın devrimcilerinin yola çıkamayacağını ileri sürüyorum.

b) Türkiye devrimcilerinin bana hâlâ bölük pörçük görünmediklerini hep tekrarlıyorum.

c) Hitler'i burjuvazinin ikinci terörü olarak niteliyorum. Jakoben terör, burjuvazinin gerisindeki sınıfları eski düzenlerini yeniden kurma programlarından caydırmak içindir. Hitler, ileri sınıfları kendi düzenlerini kurma planlarından vazgeçirme misyonunu üzerine alıyor. Bu anlamda yenilmemiş sayıyorum.

d) TKP- THKP-THKO çizgilerinden sonra Kürt aydınlarının da önemli ölçüde Kemalizmden etkilenmiş olduklarını yazıyorum.

e) Kürt sorununda pratik teorinin önüne geçmiştir.

Bu inceleme nedeniyle ve yeri geldiği için, buna eklenecek şu oluyor: Sosyalizm cephesinde teori pratiğin önüne geçiyor.

Herhalde hiçbir ceza tehdidi olmadan, Avrupa konferansı ile ilgili bir dava açılacağını aklıma bile getirmediğim yazmış olduğum bu düzeltme, tek başına, benim aklanmam için yeterlidir; böyle sayılacağına inanmak istiyorum. Ayrıca benim kendi yazılarımı ve benim hakkımda yazılanları, mecbur olmadıkça okumadığımı tekrarlıyorum. Bu alt not, bunu da doğruluyor.

Buraya bu incelememle ilgili suçlamayı aktarıyorum.

"Sanık Yalçın Küçük'ün 'Sovyetler'de "Yeni" Ekonomi Politik Çabaları ve Ekonomi Politikin Devrimleştirilmesi Sorunu' başlıklı yazısında da yukarıya aldığımız bölümlerde görüldüğü gibi Sovyetler'deki Ekim ihtilali, Sovyet rejimi ve Marksizm ve Lenin

övülerek yayın yoluyla komünizm propagandası yapılmıştır."

"FAİL"İ DEĞİL "FİL"İ ÖVMEK "SUÇ"TUR

Bu metin bir hukuki ifade olamaz. Bunlara bakarak Türkiye'de hukuk disiplininin ve pratiğinin önemli ölçüde gerilemekte olduğu sonucunu çıkarmak zorunluluğunu duyuyorum.

Bir: Türk Ceza sisteminde "faili" övme-suçu bulunmuyor. Türk Ceza sisteminde "fili" övmek, suç sayılıyor. Kişiyi övmek suç olamaz; bir eylemi veya eylemler bütününi övmek suçu var.

İki: Ayrıca övmedim. Şu nedenle övmedim; Türkiye'nin bir eşikte olduğuna inanıyorum. Türkiye, yeni düzenin eşikindedir. Kim ne derse desin, Türkiye'nin dışına çıkıldığında, Türkiye'ye uzaktan bakıldığında, Türkiye'de yeni bir düzenin oluşmakta olduğunu görmemek imkansızdır. Ben görüyorum ve bunun heyecanını duyuyorum.

Eşik başkadır. Eşikte, yeni düzenin girişinde, eskiden kutsal olan kişiler, dinseliliklerini yitiriyorlar. Bugün benim için, Stalin, Marx, Engels ve Lenin kutsallıklarını yitirmiş durumdadır. Çünkü belki eşige kadar gelmemize katkıda bulundular; ancak eşikten daha ileriye gidebilmek için bizim "biz" olmamız gerekiyor. Yetmiyorlar.

Üç: Marksizmi övmek suç değildir. Hukukçu sözcüğüyle aleltilak Marksizmi övmek suç olmuyor; çünkü, Marksizmin tek tanımı üzerinde anlaşamıyor. Almanya'da sosyal demokratlar, kendilerinin Marksizmden geldiklerini ileri sürüyorlar ve Marksizmi, bu anlamda övüyorlar. Bernstein, bir "Marksizm" anlatıyor ve aşlının kendisinde olduğunu söylüyor.

Bütün burjuva ders kitaplarında Marksizm övülüyor.

Türkiye'deki bütün kitaplarda satılan kitapların pek çoğunda, Sovyetler Birliği'nde yayımlanan ve Türkiye'de Türkçe olarak basılan kitapların çoğunda, Marksizm övülüyor.

Türkiye'de Marksizmi övmek suç olmuyor. Benim için de suç olması mümkün değildir.

Dört: Ayrıca övmüyorum. Suçlandığım incelemede Marx'ın bazı kavramlarının gözden geçirilmesi gerektiğini açıkça yazıyorum.

"Burada iki tez yazmak istiyorum. Tezlerden birisi, sosyalist olmayan dünyanın devrimcileri içindir; ekonomi politik tartışmasıyla dünyalarda bir ayrılığa işaret etmek gereği var. Marksizmin kategorilerinin pek büyük bir bölümü, köklerini Kapital'de buluyorlar; Kapital'de bilimsel çözümleme ve kavramlar, kapitalist üretimin ve burjuva iktidarın çözümlemesinden çıkarılıyor. Bilim, hep doğanın ve toplumun dinamiklerinden çıkıyor; bilim, maddi yapının, bir sondaj makinesi türünden derine inen çözümlemesinden doğuyor. Toplumsal bilim ve kavramların tarihle sınırlılığı buradan kaynaklanıyor; sosyalist olmayan dünyanın devrimcileri için Marx'ın ekonomi politikin eleştirisinden

çıkardığı kavramları gözden geçirme sorunu ortaya çıkıyor."

Bu paragrafı suçlanan ve dava konusu yapılan incelememin başından aldım ve aktardım. Bunları yazan bir insana, Marx'ın temel kavramlarının tartışılmasını öneren, bunların dayandığı toplumun başkalaştığını yazan bir insana böyle bir suçlama yapılmamalıdır. Doğru olmaz. Hukuk içinde kalmak mümkün olmaz.

Beş : Sovyet rejimini övmek suç değildir. Türkiye'den Sovyetler Birliği'ne giden her bakan, Sovyet rejimini övüyor.

Altı : Övebilirim. Ancak bu incelememde hiç övmedim ve tam tersini yaptım.

"Sovyetler Birliği'nde 'yeni' bir ekonomi politik yazılıyor. Yazılmakta olanın artık 'bizim' ekonomi politikamız olamayacağından hiç kuşku duymuyorum; kızgınlığa ve küfüre yer vermeden bunun kabul edilmesini öneriyorum."

Bunları yazan, artık Sovyetler Birliği'nde yazılan temel kitabın Türkiye'ye hiç uymayacağını ifade eden, Türkiye devrimcilerinin Sovyetler Birliği'nden alacakları ipuçlarının kalmadığını vurgulayan bir kimseye Sovyet rejimini övüyor demek, en kibar sözcükle, gerçek dışıdır. "Geçen yaz Ulucanlar'da, Merkez Cezaevi'nde, Siyasiler Koğuşu'nda geçirdiğim zaman, ben de ekonomi politik yazma sorununu bir alevli ihtiyaç haline getirdi. Koğuş gençti ve genç arkadaşlarım ekonomi politik okumak istiyorlardı; ancak Sovyetler Birliği'nde yazılmış ve Türkçeye çevrilmiş ekonomi politik okuyorlardı. Bunu Türkiye devriminin önemli dramlarından biri olarak görüyordum; en 'anti-Sovyet' genç arkadaşım bile devrim yolunu ararken Sovyetler'de yazılan tekste dayanmak zorunda kalıyor."

Bunu da dava konusu yapılan incelememden aldım. Sovyetler Birliği'nde daha önce yazılmış olan ekonomi politik kitapları ile de ileriye gidilemeyeceğini yazıyorum.

Türk Ceza Kitabı'nda bu yazdıklarına uygun bir ceza maddesi yoktur.

Beni cezalandırmak isteyen savcıların, önce, yeni ve bana uygun ceza maddelerinin kodifiye edilmesini sağlamaları gerekiyor.

Bu yazdıklarımı beğenmeyebilirler ve kızabilirler. "Sovyetler Birliği'nde yazılmış kitaplarla yetinmiyor ve kendisi kitap yazacak, asıl tehlike budur" diyebilirler ve böyle düşündüklerine inanıyorum. Ancak bu düşünceyle beni mahkum ettiremezler. Yeni ceza maddeleri gerekiyor.

"İkinci bir cevap iki aşamalı olabilir, önce, Gorbacov, Sovyetler Birliği'ndeki kapitalist yolcular ile sosyalizm düşmanı aydın hareketinin gücünü küçümsemiştir. Sonra, Sovyet toplumbiliminin kısırlaşması ve Sovyet estetiğinin durağanlaşması, Sovyet insanında geri ve yoz Amerikan düşüncelerine karşı hiçbir rezistans bırakmıyor; bunun hesabına katılması gerekiyor."

Bu da dava konusu incelememde yer alıyor. Bu mu Sovyet rejimini övmek oluyor?

"Soljenitsin'in estetik değeri, Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarına hiçbir zaman ulaşamaz, yazdığı anti-

sosyalist ve anti-Stalinist fikraların Batı Avrupa'da roman olarak basılması, Sovyet estetiğinin zaafı olduğu kadar dünya estetiğini de geriletken bir etkiye sahiptir. Anatoliy Ribakov'un estetik değerinin ise Reşat Nuri'nin romancılığının çok gerisinde olduğunu düşünüyorum; Stalin eleştirisini Soljenitsin ikelliğine düşürmediği ve Batı dünyasında her zaman Stalin eleştirisine bir pazar bulunduğu için satıyor. Ne kadar okunduğunu söylemek kolay görünmüyor."

"Sovyet Türkolog Rady Fish, Türkiye'de bir 'otorite' sayılıyor; Aydın Üzerine Tezler'in son kitabında bu Nazım Hikmet uzmanının Nazım Hikmet ile ilgili yazdıklarının çok büyük bir bölümünün herkes tarafından bilindiğini ve geriye kalanların ise cahilce uydurulmuş dedikodu olduğunu gösterebildim. Fish, yeteneksiz bir masalcıdır ve Sovyetler Birliği'nde geldiği yere, dünyanın başka hiçbir yerinde gelebileceğini sanmıyorum."

"Garbaçov'un ekonomik reformlarının mimarının Profesör Abil Aganbegyan olduğu yazılıyor, yazdıklarını okuyorum. Marksist iktisattan hiç haberi yok; hiç ilgilenmiyor. Batı iktisadını ise en çok Türkiye'deki YÖK profesörlerinin en bilgisizi kadar biliyor; gerici-likte YÖK profesörleriyle yarışabilir."

Bunlar da dava konusu incelemede yer alıyor. Böyle övme olmaz; hukukun değil bir de mantığın değiştirilmesi gerekiyor.

Yedi : "Sovyetler'deki Ekim İhtilali" övüldüğü gerekçesiyle cezalandırılmam isteniyor. Mümkün değil; "Sovyetler'de Ekim İhtilali" hiçbir zaman olmadı. Rusya'da Ekim İhtilali oldu ve bundan sonra "Sovyet sistemi" ortaya çıktı.

Savcılar, benimle ilgili iddianame hazırlarken ya çok özensiz davranıyorlar ya da çok özenli davrandıkları için çok hata yapıyorlar.

Ekim Devriminden her zaman heyecan duydum ve hâlâ da heyecan duyuyorum.

Hiçbir yol, bir devrimi tekrarlayamaz ve tekrarlamıyor. Her ülke kendi devrimci eşliğine girince kendi özgün yolunu buluyor.

YENİ DÜZEN BİLİNERDEN FARKLI OLMALIDIR

Şunu tekrarlayıp duruyorum : Biz Türkiye'de devrimci bir yönetim kurduğumuz zaman bir yeni yol bulmuş olacağız. Bunun bir de tam ters yüzü var: Biz Türkiye'de bir yeni yol bulduğumuz zaman Türkiye'de devrimci bir yönetimi gerçekleştirme aşamasına gelmiş olacağız. Benim bakışım budur ve bu bakış, Ekim Devrimine çok soğukkanlı bir yaklaşımı içeriyor.

Her devrim bir kaçınılmazlığı ifade ediyor. Ancak her devrime bakıldığında da mucizevi bir gerçekleşme ile karşı karşıya geliniyor. Ben yatıp kalkarım, Fransız Devrimi, Ekim Devrimi, Anadolu Devrimi, nasıl oldu; diye, şaşarım. Hem şaşarım ve hem de bunların hepsinin çocuk oyuncuğu kadar basit ve kaçınılmaz olduğunu anlatan incelemeler yazarım. Bu, devrimler karşısında alınması gereken tutumdur.

"Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu" başlıklı çalışmada leitmotifi var; şimdi daha açık yazabiliyorum. Ekim Devrimi, çalışmayı fazla övgü düzmek zorunda kaldı; her ne kadar iş süresini kısalttı ise de, kapitalizmin dışında bir boş zaman geçirme düzeni yaratamadı. Bunu önemli bir eksiklik sayıyorum.

Eğer kapitalizmin tüketim kalıpları tekrarlanacaksa ve insanlar boş zamanlarında burjuvalar türünden yaşayacaklarsa, burjuvalar türünden eğlenecekler, sevişecekler ve seveceklerse, bana göre, bu işte önemli bir eksiklik bulunuyor.

Yeni kuşakları dünyadaki bilim dünyasındaki gelişmelerden haberdar ediyorum. Bilimi, yeni kuşakların arasına götürmeye çalışıyorum.

Bizim kuracağımız yeni düzen, hem tüketim alışkanlıkları ve hem de tüketim eğilimleri açısından, şimdiye kadar görülmemiş ve bilinenlerden çok ayrı olacaktır. Ben bunun için çalışıyorum. Çünkü burada, yeni insanın temel koşullarını görüyorum.

Sonunda koka kola için yanan, caz ile sıçrayan, kovboy filmlerine bayılan, piyasa mekanizmasına tapınan, gece gündüz içki içen, yoz burjuvalar türünden çapkınlığa özenen insanlar yetiştireceksek, hiç devrim yapmayalım; bunları söylüyorum.

Sovyet Devrimi, Sovyet insanının maddi düzeyini çok yükseltti. Maddi koşulları değiştirmede ve yükseltmede çok büyük bir başarı elde etti. Ancak yeni insanı yaratmada aynı ölçüde başarılı olduğu tezi son derece tartışma götürüyor.

Bitiriyorum. Mahkemeniz dava sayısını açısından yüküldür. DGM Savcılığı, suçlama paragrafında, "yukarıya aldığımız bölümlerde görüldüğü gibi" ifadesini kullanıyor. Olabilir; yoğun işleriniz dolayısıyla iddianameye geçirilen ve suçlamanın dayanağı olan cümleleri okuyamayabilirsiniz. Bunu risk etmek istemiyorum. DGM Savcılık makamının "yukarıya" aldıklarını, ben aşağıya alıyorum.

"Türkiye'de iktisatçılar uzun yıllar Batı Avrupalı iktisatçılara Ekim Devrimi olmasaydı, Sovyet insanının bugünkü refah seviyesine ulaşamayacağını anlatmak zorunda kaldı. Önemli ölçüde başarılı oldular. Şimdi Türkiye'de iktisatçıların bir bölümüne aynı işi bu defa Sovyet iktisatçılarına anlatma görevi düşüyor."

"Ekonomi politigin devrimleştirilmesine çağrı" başlığı altında şöyle denilmektedir:

Ekonomi politigin devrimleştirilmesinin görebildiğim yanlarını yazmak istiyorum.

Bir: Marx'taki kapitalizme aşırı vurgu ve yer yer sorunların çözümündeki güvenli bakış ele alınmalıdır. Kapitalizmin hızla gelişmesinin çelişkileri arttıracığı düşüncesi, çelişkilerin yeterli olup olmadığı araştırmasından daha çok kapitalizmin daha da gelişmesine

bağlanma eğilimlerini doğuruyor.

Yirminci yüzyılın başında, sonradan menşevik olarak adlandırılan ve kendilerini daha 'doğru' Marksist sayanların ayaklarını bu bakış kaydırıyor. Mussolini ve Hitler'e karşı kararlı mücadeleyi de bu bakış engelliyor.

İki: Burjuvazi zayıf olduğu zaman sosyalizan güçlerle işbirliği yapıyor. Ulusal kurtuluş hareketlerinin başlarında hep zayıf burjuvazinin sosyalizan güçlerle işbirliğine razı olduğu ve uygun bir edebiyatı seçtiği görülüyor. Güçlendikçe ara açılıyor ve baskı artıyor.

Üç: Rusya on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında tarihin pek az kaydettiği şiddette ve parlak bir demokratik mücadeleye sahne oluyor. Rusya'da Marksizm, demokratik mücadeleyi içine sindirerek gelişiyor. Lenin'in en büyük katkılarından birisi burada düğümliyor ve politik beceriyi gösteriyor.

Demokratik mücadeleler tarihi şiddetli olmayan topraklarda ve bunları çok geride bırakmış yerlerde ekonomi politigin daha analitik ve daha koşullu olması zorunluluğu ortaya çıkıyor.

Dört: Ekim Devrimi yirminci yüzyılın en önemli olaylarının başında geliyor. Tek kalması kendisinin eksikliği sayılmaz ve tek ülkede sosyalizmi yaşatmak için verilmiş olan bütün çabalar yerindedir. Ancak tek ülkede sosyalizmi yaşatmanın bütün pratik gerekleri, bilimin yönetim için gerekliliği aksiyonuna da bağlı olarak, toplum düşüncesinin içine giriyor. Böylece toplumu dönüştürmeye yönelik düşünce daha eklettik ve çok daha az bilimsel olmak durumunda kalıyor.

Beş: Devlet kuramı ekonomi politik için büyük önem kazanıyor. Hegel'de ise devlet bütün özgürlük ve mutlulukların kaynağı oluyor. (DGM Savcılığı burada nokta koyuyor ve cümleyi tamamlayan şu cümlecigi almıyor: "Marx, uzun süre Hegel hayranlığı dönemini yaşıyor." Savcının diğer atlamalarını bırakıyorum, ancak, bu sorgumun yayımlanması halinde ve kimi izleyicilerimin burada atıf yapmaları ihtimaline karşı bu parantezi açıyorum, bir hukuk kaygısıyla açmıyorum.)

Hegel'in diyalektiğinin başaşağı edilerek akılcı özün dışarı çıkartılması sorunu tekrar ele alınmalıdır; Alt-husser, bu sorunun önemini gördü. Ancak çözümedi ve cinnet geçirdi. Bu sorunun Marx'ın yazdığı yönde ve kolaylıkla çözülebileceğini sanmıyorum. Hegel'e vurgu ve bağlılıkların ekonomi politikten çıkarılmasının ne getirip götürdüğünün araştırılmasını öneriyorum.

Hep birlikte ekonomi politigin devrimleştirilmesi çalışmasını öneriyorum."

Böylece bu sorgu yazımını bitirmiş oluyorum. Savcılık makamının bu aktarmaları, benim aklamamı sağlamak için yaptığna inanmak istiyorum.

Askeri olmayan bir düzende benim cezalandırılmamın mümkün olmadığını tekrarlıyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

İbrahim Aksoy:
**"KÜRT SORUNU
AVUKATSIZ BİR HALKIN SORUNUDUR"**

Sayın Aksoy, SHP'den milletvekili olmanızdaki etkenleri öğrenmek istiyoruz? Neden bir başka parti değil de SHP?

SHP'nin kuruluşu 1983'e dayanır. Ben o zaman partiye girmiştim, SODEP'in kurucularındanım. O günler 12 Eylül'ün ortadan kaldırmış olduğu demokratik hak ve özgürlüklerin yeniden kazandırılması için, kitlelerin biraraya gelebileceği tek yer SHP idi. Bu nedenle ben SHP'de politik çalışmalara başladım ve 1987 seçimlerinde aday olup milletvekili seçildim.

SHP'nin bugünkü konumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Önümüzdeki dönem için hükümet olma şansı var mı?

SHP ilk kurulduğunda, SHP'nin programı demokrasiye sahip çıkacak bir partinin programıydı. Ancak birbuçuk yıldan beri arkadaş grubunun etkisi altında olan SHP bana göre SHP olmaktan çıkmıştır, ona SHP değil de Nasyonal Sosyalist Parti adı daha fazla yakışıyor. Ve bu adı arkadaş grubu oluşturdu SHP için. Dikkatinizi çekerim, programına birşey demiyorum. Bunu bugünkü arkadaş grubu oluşturdu.

Arkadaş grubundan kimleri kastediyorsunuz?

Baykal ve çevresini. Ben oradaki örgütlenmenin beyni Erol Çevikçe'yi daha çok Göbels'e benzetiyorum. Bilindiği gibi Göbels Alman asıllı değil Polonyalıydı, Çevikçe de Ermeni asıllıdır. Ve bu kadronun SHP'yi iktidara taşıyacağını hiç sanmıyorum. Böyle bir sorunları da yok. Bir ana muhalefet partisinin iktidar olması için önce muhalefet olması lazım. Kendisini muhalefet olarak kamuoyuna kabul ettirmesi lazım ki bu muhalefeti kamuoyu iktidara götürebilsin. Muhalefetini görmeden iktidara götürebileceğini sanmıyorum.

"İktidar olma" sorununu biraz açar mısınız? Sizce sosyal demokrat, muhafazakar ya da liberal görünümlü bir parti gerçek anlamıyla iktidar olabilir mi?

Elbette Türkiye'de veya Türkiye gibi geri kalmış ülkelerde bu tür partilere, devletin denetimi dışındaki partilere iktidarı bırakmak, onların hesabına gelmez. Ancak kitlelerin iktidar olma özlemi var. Ben sanıyorum ki kitlelerin bu özlemleri, bu istemleri doğrultusunda muhalefet yapacak bir partiyi kitleler iktidara taşıyabilir.

Peki SHP'nin "beğendiğiniz programı" kitlelerin bu istemleri doğrultusunda mı hazırlandı? Yoksa 30'lu yıllarda kurulan resmi devlet partisinin politikaları mı ağır basıyor?

Devletin resmi politikasının ağırlığı vardır elbette bu programda. Ama yine söylüyorum demokrat bir programdır. Birçok vaatleri vardır kitlelere. Özellikle demokrasi konusunda.

Ben Kürt sorununu salt Kürtlerin sorunu olarak görmüyorum. Kürt sorunu aynı zamanda Türk sorunudur

İbrahim Bey, devletin eskiden beri süregelen bir Kürt politikasının olduğu biliniyor. Günümüzde bu politikanın işlemez hale geldiği ve yeni arayışlar içine girildiği görülüyor. Önemli bir gelişme sayılabilir mi bu değişiklikler?

Değişiklikler kitlelerde var. Değişiklikler halen üstte, yani bu değişiklikleri gerçekleştirecek olan kesimde oluşmamış. Mesela aydınlar, politikacılar... Bu meseleyi daha kavramadılar. Ya da kavramak ve sahiplenmek istemiyorlar. "Böyle bir sorun yok" demek mi istiyorlar? Bir süre önce Tercüman gazetesinde bir istatistik çıktı. "Kürt meselesi var mı" diye bir soru yöneltildiğinde %75'ten fazlası "Kürt sorunu vardır" diyordu. Elbetteki Türkiye'nin bir Kürt sorunu vardır. Bu sorun artık kitleler tarafından kabul edilmiştir. Belli bir kesim kendi çıkarlarını bu Kürt tabusu üstünde oluşturduğu için halen bu tabuyu yıkmak istemiyorlar, bu tabuya karşı çıkmak istemiyorlar. Ben Kürt sorununu salt Kürtlerin sorunu olarak görmüyorum. Kürt sorunu aynı zamanda Türk sorunudur. Bugün Doğu'da yıllık iki trilyonluk bir harcama yapılıyor. Kürtçe konuşmayı yasaklamak için. Bu elbetteki Türk emekçi sınıfının da cebinden çıkan bir para. Aynı zamanda enflasyonu da körüklüyor. Her ay Merkez Bankası çifte maaşları, köy korucuları ya da devlet yanlısı tabir edilen ağaların maaşlarını ödemek için çuvallar dolusu banknotlar gönderiyor. Sanırım bir-iki trilyon liralık yeni para basımı enflasyonu en az %80'den %30'lara, %50'lere indirecektir. İşte bu enflasyon dediğimiz olay herkesi yakından ilgilendirmektedir. Türk işçi sınıfını da, köylüyü de, çiftçiyi de, dar gelirliyi de, memuru da... Bu nedenle Kürt sorunu Kürtlerin sorunu olmaktan çıkmış, Türk sorunu olmuş. Anadolu'da yaşayan halkların ortak sorunu haline gelmiştir. Bunun barış içinde kardeşçe bir çözümü isteniyor, bu istatistiğe göre. Biraz önce belirttiğim gibi istemeyenler kendi çıkarlarını bu tabu üstünde oluşturmuş olanlardır. Bu istatistik bir sene önce yapılsaydı oraba yüzde kaç "Türkiye'de Kürt sorunu vardır" diyecekti. Bu rakam %10 olurdu sanırım. Bu sorunun varlığı artık herkes tarafından kabul edilmiştir. Sorun çözüm istiyor, çözüm bekliyor...

Yeni gelişmeler SHP'yi nasıl etkiliyor? SHP'nin "sosyal demokrat" ilkelerle bağdaşır bir politikası var mı?

SHP'yi yukarıda kısaca tarif etmeye çalıştım. SHP'nin bugünkü yönetiminin ırkçı ve şoven tutumu SHP'yi çatırdatmaya başlamıştır. Kürt sorununu inkar ederek, Kürt halkının varlığını inkar ederek sosyal demokrat politikalar yapmaya çalışıyorlar. Sosyal demokrat politikalarda devlet vatandaşın kontrolü altına almır. SHP'nin sosyal demokrat politika diye lanse etmeye çalıştığı; bugünkü yönetim vatandaşı devletin kontrolüne almak şeklinde bir düşünce geliştiriyor ki bu da sosyal demokrat politika değildir. O zaman ne oluyor? Devlet birinci sınıf, ikinci sınıf, hatta üçüncü sınıf vatandaş ayrımı yapıyor. SHP de bunu yapıyor. Bu sosyal demokrat politikalarla bağdaşmaz. Bu sosyal demokrat politika değil yukarıda belirttiğim politikadır.

Hükümet olması durumunda SHP'nin sorunu çözme şansı nedir?

Bir kere bugünkü yönetimin hükümet olma sorunu yok. Böyle bir iddiaları da yok. Olurlarsa ki, geçmişte olduklarını gördük. Bugünkü yönetim 12 Eylül öncüsünün Bakanlar Kurulu'nu oluşturuyordu. O zaman Malatya, Sivas, Çorum, Maraş olaylarına bakıyoruz. Bunların Bakanlar Kurulu üyeliği döneminde olmuştur. Kıbrıs olayları da... Kıbrıs'a 24 saatte çıkartma yapmakla övünen bu Bakanlar Kurulu üyeleri Maraş'a üç günde giremiyorlardı. Halen bunun sebebini açıklayamadılar kamuoyuna. Öyle sanıyorum ki bunlar iktidara geldiğinde yarın Adıyaman, Antep, Urfa ya da Diyarbakır olayları olacaktır-ve bunlar o olayların olmasına da daha önceki gibi göz yumacaklardır. Denenmiş Bakanlar Kurulu üyeleri bunlar. Pratikteki sonuçlarını gördük daha önce.

"Türkiye ve Avrupa Topluluğu Karma Komisyonu" toplantısında yaptığınız konuşmadan dolayı SHP'den ihraç edildiniz, böylesi bir karar sürpriz oldu mu sizin için?

Son karar, yani temelli ihraç kararı benim için sürpriz olmadı. İlk karar sürpriz oldu. Çünkü SHP'nin bu yeni yönetimi yeni işbaşına gelmişti.

Bu kadar katı ırkçı ve şoven olduklarını ben kesinlikle tahmin etmiyordum. Bu anlamda bana sürpriz oldu geçici ihraç. Son karar ise sürpriz olmadı. Bu süreçte içerisinde insanları çok yakından tanıdım.

Sosyal demokrat bir partide bir milletvekilinin kendi görüşlerini açıklama hakkının olması gerekmez mi?

Bugünkü yönetimiyle SHP, devleti vatandaşın üzerinde baskı aracı olarak kullanma eğilimi ve ırkçı ve şoven davranışından dolayı, Kürt sorununa gelin-

Şifinde "Bu böyle değildir" diyor. Ancak nasıl olacağını açıklamıyor. Kendileri ne düşünüyor bu konuda? Bugüne kadar hiçbir yetkili ağız bunu açıklamadı ve SHP bunu bile açıklamaktan korktu. Nasıl açıklayacak, kamaoyuna ne diyecek? Kürt sorunu yok mu diyecek, yoksa Kürt halkını "Dağlı Türkler" olarak mı niteleyecek? Bunu açıklayamadılar, açıklayacaklarını da sanmıyorum.

Peki siz Kürt sorununu nasıl tanımlıyorsunuz, size göre nedir Kürt sorunu?

Bana göre Kürt sorunu avukatsız bir halkın sorunudur. Bütün dünyadaki belli başlı sorunlara bakalım, Güney Afrika'ya -Mandela'nın ülkesi- Afrikahların sahip çıkması doğaldır, ya da Filistin'e Arapların birinci dereceden sahip çıkması, Bulgaristan'daki Türklere Türkiye'nin sahip çıkması doğaldır. Çünkü o ilk etapta en yakın olandır. Ama bugün Kürt halkının birinci dereceden sahip çıkacak hiç kimsesi yok ve dünyada 25 milyonluk bir halk olarak ulusal haklarını almamış son halk da Kürt halkıdır. Bu açıdan baktığımızda Kürt sorunu avukatsız bir halkın sorunudur. Sorun ortada. Bu halkın Irak'taki son savaşa kimyasal silahların kullanımını örnek gösterirsek topyekün imhası, yok edilmesi gözetiliyor. Ben bu ayın 23 ve 24'ünde Viyana'da İnsan Haklarının 40. yılı nedeniyle konferansta buldum. Orada insan haklarından söz edilirken bütün ağırlık Sovyet vatandaşlarının seyahat hakkı konusunda yoğunlaştırıldı. Ne kadar garip! Kürt halkının yaşam hakkıyla Sovyet vatandaşının seyahat hakkı birbirine karıştırılıyor. Kürt insanının yaşam hakkı vardır. İnsanın yaşam hakkından daha doğal bir hakkı olamaz. Bu hakka sahip çıkmak lazım. Doğu Bloku ülkelerindeki insanların özel mülkiyet hakkıyla Kürt halkının anadilini konuşma hakkı birbirine karıştırılmamalıdır. Kürt halkının anadilini konuşma hakkı vardır. Bunlara sahip çıkılması gerekiyor. Sorun ortada baskı büyük, çözüm önerileri çok değişik oluyor.

Çözüm için kişisel önerileriniz?

Ben önerilerimi, kişisel görüşlerimi her konuşmamda sunuyorum. Demokratik bir platformda Kürt halkının gaspedilmiş haklarının verilmesinden yanayım.

Nedir bu haklar?

Kendi anadilini konuşma hakkı, varolma hakkı,

yaşama hakkı, anadiliyle eğitim yapma hakkı, kendi varlığına, birliğine, kültürüne sahip çıkma hakkı... Bunlar insanın doğuştan haklarıdır. Ancak nihai hedefte Kürt halkı bu çözüm önerilerinin hepsinin dışında kendi kaderini kendi tayin etmelidir.

Paris'te Kürt Enstitüsü ve Fransız Özgürlükler Vakfı'nca düzenlenen Kürt Konferansı "Kürt halkının geleceği emperyalist ülkelerin vesayetine bırakıldığı" öne sürülerek eleştirildi. BBC konferansta bağımsızlık ve özerklik eğilimlerinin çarpıştığı yorumunu yaptı. Türkiye'den katılanlar ise ayırım çizgisinin kendi özgücüne dayanmak ile Batıya dayanmak isteyenler arasında olduğunu söylüyor. Konferansa katılmış biri olarak ne düşünüyorsunuz?

Nihai hedefte Kürt halkı, bütün çözüm önerilerinin dışında, kendi kaderini kendisi tayin etmelidir

Bu sorunun cevabını bir ölçüde bir önceki sorunun sonunda verdim. Kürt halkı bugüne kadar diplomatik platformda gereken yerini alamamıştır. Bu anlamda Paris Konferansı ilk adımdır. Ben bu konuda kişisel görüşlerimi belirttim.

Bir insan olarak, Kürt halkının bir ferdi olarak bu halkın sorunlarını anlatırken kişisel düşüncem demokratik bir ortamda Bonnlı Hans, Parisli Michael hangi demokratik haklara sahipse bizim Hakkari Hase'nun da aynı haklara sahip olmamasına hiçbir neden yoktur. Ancak şunu belirteyim, ne onların ne bizim ne de bir başkasının Kürt halkının kendi kaderini belirleme hakkına müdahale etmeye hakkı yoktur. Nihai hedefte o halk kendi kaderini kendisi tayin etmelidir.

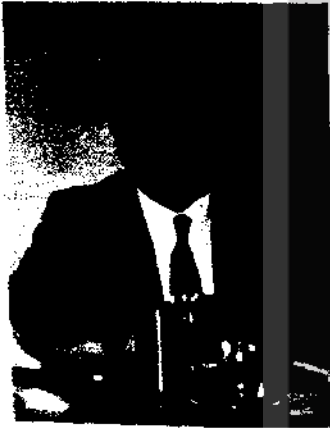
Konferansa katılan 7 SHP milletvekili Disiplin Kurulu'na sevk edildi. Hatta Evren'in Özal'a "Kürt milletvekillerinden birkaçının dokunulmazlığını kaldırın" dediği öne sürülüyor. Bu durum karşısında nasıl bir tavır geliştirmeyi düşünüyorsunuz?

SHP basının yaygarasına göre hareket etti. 7 milletvekili arkadaşımız şahsi davetleriyle bir toplantıya katılmışlardır. Toplantıdaki konuşmaları sadece dinlemişlerdir. Bunun bir milletvekili olarak, bir insan olarak hukuksal hiçbir yaptırım yok. Bir konuşmayı dinlemenin cezası yoktur. Milletvekili olmasına rağmen 7 arkadaşımız konuşmaları dinledikleri için suçlandılar. Bu hiçbir insanlık anlayışına sığmaz. Sığsa sığsa SHP'nin bugünkü yönetiminin çifte ölçü anlayışına sığar.

Kürt halkının o arkadaşlarımızın ihraç edilmesine

seyirci kalacağımı sanmıyorum. Halkımız vefakardır. Kendisine öncülük yapmak isteyenlerin sorunlarına sahip çıkmak isteyenlerin sonuna kadar yanındadır. Onlara sahip çıkar. Bu sadece 7 milletvekiline yapılmış bir saldırı değil, Kürt halkının demokratik haklarına bir saldırıdır. Bu konuda Kürt halkı SHP kendi partisi olsa bile, kendi partisine karşı demokratik hakları savunmaya çalışacaktır. Yüzlerce belediye başkanı ve binlerce partili delege üye istifasını hazırlamış, derhal istifa edeceklerdir. Ama şunu söyleyeyim, hiçbir zaman halkımızı sahipsiz bırakamayız. Bu halkın sorunlarına sahip çıkacak insanlar vardır. Olacaktır. Biz olmazsak başkaları olacaktır.

"Doğu"da yıllardır süren silahlı eylemleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kürt sorununun çok yönlü baskı altında olduğundan dolayı çözümü önerilerinin çok değişik olduğunu biraz önce belirttim. Ben şunu söylüyorum: Yere dökülen her şey toplanabilir. Toplanmayan bir tek kandır. Yere dökülen kan toplanmaz... Bu nedenle kavgadan doğuştan yana değilim. Ama kendileri bir çözüm yolu olarak seçmişlerdir, ona birşey diyemem.

Son zamanlarda Türkiye'de yasal bir Kürt partisinin kurulmasından söz ediliyor...

Ben duymadım bu tür söylentileri. Bir kere belirli çevreler Kürt halkının varlığını kabul etmiyor. Kürtçe konuşmak, Kürtçe türkü söylemek yasaktır. Olmayan birşey nasıl yasaklanıyor? Bir taraftan "Kürt halkı yok!" denirken bir taraftan da yasal bir Kürt partisinin de oluşturulması mümkün. Ama Kürt halkının iradesi dışında birileri parti oluşturursa ben buna kesinlikle karşıyım. Eğer öyle birşey olursa bunu Kürt halkının kendisinin yaratması gerekir.

Bir de "sığınmacılar" sorunu var.

Onlara bir ad bile verilmediğinden tabii ki sığınmacılar diyoruz. Türkiye onları kabul etti ama mülteci statüsünü kabul etmiyor. Afganları, Bulgaristan'dan gelenleri mülteci olarak aldı ama Kürtleri mülteci olarak kabul etmiyor. Türkiye'deki Kürtlere uygulanan baskının zararını bu sığınmacılar çekiyor. Bu insanlar kendi aralarında çocuklarını okutmaya kalkıştılar, Diyarbakır kampında. Hem de kendi oturdukları konutların bodrumlarında. Oradaki kampın ortasında bir okul olmasına rağmen açılmıyor. Ne okutacaklardı?

Oradaki Kürt öğretmenler çocuklara Kürtçeyi okutacaklardı. Diyarbakır'ın bir tarafında Kürtçe okunması serbest, diğer tarafında yasak olamazdı. 20. yüzyılda okulları kapatıp insanları okumaktan alıkoymak, insanlığın yüz karasıdır. O insanlar bize uygulanan devlet politikasının cezasını çekiyorlar.

Kürt halkının birinci dereceden sahip çıkacak hiç kimsesi yok ve dünyada 25 milyonluk bir halk olarak ulusal haklarını almamış son halk da Kürt halkıdır. Kürt sorunu avukatsız bir halkın sorunudur

Efendim Türkiye'nin sığınmacıları Kürt sorununun çözümünde bir unsur olarak değerlendirilmesini istiyorlar?

Boyle bir yöntem seçilirse yanlış olur. Çünkü artık dünya kamuoyu biliyor ki Kürt sığınmacılar esir kamplarında yaşıyorlar.

1975'lerde de Barzani döneminde Irak'ın napalmından kaçan binlerce insan Türkiye sınırına yığılmıştı. O dönem CHP hükümet olmasına rağmen sınımlar açılmadı. 1988 yılında sınırların sonuna kadar açıldığı görülüyor, nasıl oluyor bu?

Bu Türkiye'nin insan haklarına falan olan saygısından değil. Bilemediğimiz çok değişik bir politikanın ürünüdür. Değişik bir politikadan kaynaklanıyor bu. Belki şunu diyebiliriz: Bu politikanın bile uygulanmasından o günkü sosyal demokrat yöneticiler, SHP'nin başında olanlar korktular. İnsanlara kapıyı bile açmadılar ama Özal bu kapıyı açtı. Belki de kendi kendine belli riskleri göğüslemek zorunda kalmıştır. Onun nasıl açıldığı, nasıl kaldırıldığı bence değişik bir politika. Bilemediğimiz bir uygulamadır.

Önümüzdeki seçimlerde tekrar adaylığınızı koymayı düşünüyor musunuz?

Eğer aday olursam aday olmak zorunda kalırsam şundan dolayı, şu anda hakkımda açılan bir sürü dava var. Yani dokunulmazlığımın kalkmasıyla beni cezaevine yollamaları sözkonusu. Bu nedenden dolayı aday olmak isterim. İkincisi belki milletvekillik hevesimi yenemem. Milletvekili olmak istesem Kürtlerin bulunduğu herhangi bir yere gider "Sizin bağımsız adayınızım, eğer sizin için milletvekilliğim süresince görevimi yapmışsam, sizin için sefere görev istiyorum" diye bir talepte bulunurum.

Röportaj : Abdullah Keskin

TBKP'Lİ AVUKATLAR 'HUKUKÇULAR ÖRGÜTÜ'NE KARŞI ÇIKIYOR

Baro yönetimi daha çok Necatibey caddesinden esen rüzgarın havasında. Şefleri Erdal "açlık grevi şiddet eylemidir." diyor, baro da katılıyor buna. SHP'nin her konudaki silikliği baroya da sinmiş adeta. Resmi ve tutucu

Dünya yerinden oynasa Ankara Barosu'nun kılı kıpırdamıyor.

Tabii ki yönetimde sosyal demokratlar var.

Erzan Erzurumluoğlu SHP Ankara il başkanlığından Ankara Barosu başkanlığına terfi etti. Başkanlık başkanlıktır pek fark etmiyor. Ancak yine de baro başkanlığı yükselmek için daha elverişli bir mekan: Hemen milletvekilliğine, hemen SHP üst yönetimine atlanabiliyor.

Seçimlerde Fahrettin Piyade yönetiminde faşist avukatlar bas bas bağırıyorlar: "Baro atlama tahtası değildir" diye. Neden olmasın?

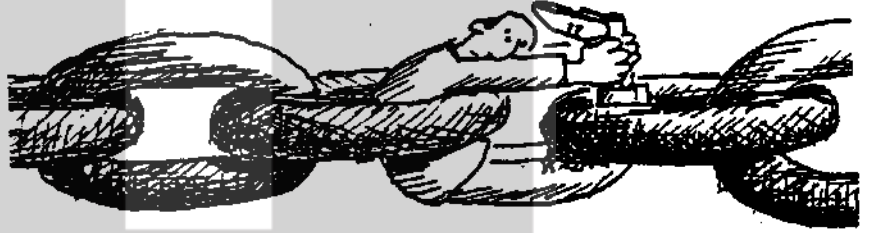
Baksanıza Atilla Sav'a.

Unutmadan Baro Yönetim Kurulunda üç de "çağdaş" avukat var. Yani sosyalist avukat. Ama bu sıfatı onlar ne kadar kabul ediyorlar, o ayrı bir konu. Sözelimi Reşat Kadayıfçılar'ın böyle bir derdi yok.

Ankara Barosu'nun geçen dönemki seçiminde bir grup avukatın muhalefetine rağmen çağdaş grupta sosyal demokratlarla 'ittifak' kararı alındı. Sosyal demokratların çağdaşlara seçim için bir ihtiyacı olmasa da. Ve seçime ortak listeye gidildi.

Ne var ki üç sosyalist avukatın baro yönetiminde olması yönetimin genel tavrını hiç mi hiç etkilemiyor. Baro yönetimi daha çok Necatibey caddesinden esen rüzgarın havasında. Şefleri Erdal "açlık grevi şiddet eylemidir." diyor, baro da katılıyor buna. SHP'nin her konudaki silikliği baroya da sinmiş adeta. Resmi ve tutucu. Barolar Birliği Başkanı Önder Sav açlık grevinin

45. gününde Aydın Cezaevini geziyor ve olanca vahşete göz yumup olduğu gibi ANAP'lı Sungurlu'nun sözlerini yineliyor. O da işkenceye ve zorbalığa karşı şefi Erdal gibi tavr alıyor.

Baronun doğası gereği ne demokratik bir işleyişi var, ne bir katılım. Ankaralı bir grup avukatın yanısıra İstanbul ve İzmir'den de avukatlar yaptıkları bir dizi görüşmeden sonra demokratik bir Hukukçular Örgütü'nün kuruluşunu tartışmayı gündemlerine alıyorlar. Bir örgüt neden gereklidir, sorunlar nelerdir, çözüm yolları nasıl üretilecektir, nasıl bir hukukçular örgütü sözkonusu olacaktır soruları gündem konusu ediliyor.

Fiilen varolan çağdaş grubun bir disiplin ve örgütlülüğe kavuşması, toplumsal ve hukuksal olaylarda etkin tavır alınması birkaç büronun faaliyetinin geniş kesime yayılması örgütü zorunlu kılıyor. Hüs-nü Öndül'lerin bürosundaki ilk toplantıdan sonra Ankara Barosu lokalinde daha geniş bir toplantı düzenleniyor.

Genç avukatlar ve stajyer avukatlar, şiddetle örgütlenmenin gerekliliği üzerinde duruyorlar.

Yıllardır mücadele eden avukatlar da duruyor zorunluluğun üstünde. Sosyal demokratlaşan avukatlar ise aynı şiddetle örgütsüzlüğü savunuyor. Şiddetle örgütü reddediyorlar.

TBKP'li avukatlar da bir grup kararıyla sosyal demokratlaşan avukatlara katılıyorlar. Tek tek söz alıp örgüte ihtiyaç olmadığını, baro içinde çalışmak gerektiğini, bölücü olunmamasını, siyaset yapılmamasını, darlaşılmamayı anlatıyorlar. Hukukçular örgütüne hayır diyorlar.

Tartışmalar sürüyor. Örgütlülük yönünde kararlılıkla ilerleniliyor. Her gün Silopi'ler, her gün gözaltılar, her gün öüm cezaları.

her gün işkence, her gün dışkıcı binbaşılar... TBKP'liler şimdilik hayır dese de örgüt gerekliliğini her an duyuruyor. ■

DÜĞÜN DEĞİL BAYRAM DEĞİL

Genel Kurmay, durup dururken "Anayasal düzene bağlılıktır" belirtiyor. Biz burdayız, ayağınızı denk alın demeye mi getiriyorlar?

Ne Erdal Demirel'den, ne de Süleyman İnönü'den ses çıkıyor. Yalnız Silopi halkı yürüyor. Yalnız dağlarda 'düşmanlar' var.

TC Devletinde devlet memurlarına, kamu kurumlarına "siyaset yapmak" yasak. Hatta bir konuda açıklama yapmak bile. Doğrudan yaptıkları işe ilişkin, bir olaya, çığnayan bir hakka ilişkin bir soru sormaya kalkışsanız "Efendim açıklama yapmamız mümkün değil, biliyorsunuz biz devlet memuruyuz" yanıtını hiç duraksamadan verirler.

TC'nin bütün memurları için geçerli bir teamü bu; ancak bir tek Genel Kurmay'ı ilgilendirmiyor bu yasak. Onlar akıllarına esen her konuda açıklama yapıyorlar. Bazen başbakanın olurunu alarak yapıyorlar bunu, bazen de hiçbir tepki görmeyince kendiliklerinden.

Toruntay, Özal'ın izniyle açıklamada bulunuyor: "Doğuda ordumuzla savaşanlar düşmanımızdır." Evet Genel kurmay bir düşman tanımlaması yapıyor. Artık o düşmana karşı ne yapılırsa mübahdir. Artık savaş hukuku kuralları uygulanacaktır. Ama kural ihlal edilmek için yaratılıyor. Silopi'de telsizle bildirilen 9 sayısını tamamlamak için 6 köylü bütün Türkiye Cumhuriyeti'nin önünde kurşuna diziliyor. Hesap soran? Ne gezer, Silopi halkı kendisi yürüyor, Hükümet Konag'na.

Genel Kurmay siyaset yapmaya devam ediyor. Meteoroloji Genel Müdürü önümüzdeki haftanın hava tahmin raporunu basına açıklasa bu siyaset oluyor, fakat Genel Kurmay düşman ilan ediyor, bu milli bir vazife sayılıyor.

Ne var ki Genel Kurmay durmuyor. Tam da General Evren'in yol hazırlıkları yaptığı bir zamanda patlatıyor balonu: "Genel Kurmay, anayasal düzene içtenlikle inan-

maktadır."

Ne demek şimdi bu?

Sanki başka bir seçeneğin mi var?

Emniyet Genel Müdürlüğü polis teşkilatı neden bağlılığını açıklamıyor?

Yoksa biz burdayız, sopa elimizde, ayağınızı denk alın demeye mi getiriyorlar?

Ne Erdal Demirel'den, ne Süleyman İnönü'den ses çıkıyor.

Yalnız Silopi halkı yürüyor.

Yalnız dağlarda 'düşmanlar' var.

Gerisi kim kime dum duma...

Milliyet, 2 Kasım 1989 İSTİHBARAT SERVİSİ

İSTANBUL Üniversitesi'nde bir arkadaşlarının gözaltına alınmasını protesto eden 700 kadar öğrenci giriş kapısını işgal etti. Polis kütübesine "Kafile polis defol" yazılı pankart asan göstericilere polis karşılık vermedi ve olay yerinden ayrıldı. Hukuk Fakültesi'nde dün bir öğrencinin önerisinde, hakkında toplatılma kararı olan "Toplumsal Kurtuluş" dergisinin çıkartması ve polisçe gözaltına alınması gösterilere yol açtı. Siyasal Bilgiler Fakültesi önünde toplanan yaklaşık 700 kişi "Polis defol", "Polis idare işbirliğine son", "Sürüngenler defol" gibi slo-

Federal Almanya-PKK Davası

KÜRT POLİTİKACILAR YARGILANDI

Federal Almanya'nın en büyük davalarından biri olarak nitelendirilen Federal Almanya-PKK Davası, 24 Ekim 1989 günü görülmeye başlandı. Yaklaşık iki yıldır Almanya hapisanelerinde tek kişilik hücrelerde tutulan 16 Kürt politikacı, "terörist örgüt kurmak ve üye olmak" savıyla mahkeme önüne çıkarılıyor.

Tutuklular Kürtçe konuşma isteminde buldukları için duruşmada Almanca-Türkçe-Kürtçe çeviri yapabilecek üç yeminli çevirmen bulunacak. Olağanüstü güvenlik önlemleri içinde geçen davayı 200-300 kişilik bir grup protesto etti. Alman Hükümeti, ilk duruşma için 8 milyon mark (yaklaşık 10 milyar TL) harcadı.

ERNK-Avrupa Örgütü yayımladığı bildiriye, Alman emperyalizminin tutuklulara sahip çıkan Kürtleri çeşitli tehditlere maruz bıraktığına, derneklerin kapatıldığına değinerek, davayı Türk sömürgecileri ile tarihsel ve güncel işbirliklerinin bir ürünü olarak değerlendirdi. **Serxwebun** gazetesinin Eylül '89 sayısında yayımlanan **Vakkas Çetindağ** adlı ajanın itirafına atıfta bulunulan bildiriye; davanın Türk MİT'i, Federal Alman emperyalizmi, TEVGER ve DB'nin işbirliği sonucu tezgahlandığı önu sürüldü.

Bildiri yeni bir "**Leipzig Davası**" olarak nitelenen Federal Almanya-PKK Davası tutuklularıyla, ilerici ve yurtseverler dayanışmaya çağrılıyor. ■

ÜNİVERSİTE'DE POLİS BASKISI

AVRUPA'DA SOLCULAR TOPLANARAK EĞLENMEYE BAŞLADILAR

İstanbul'da Mülkiyeliler Birliği'nde başlayan "Birlik" toplantıları Avrupa'ya sıçradı. Avrupa'daki solcular "Birlik" toplantılarını eğlenceye çevirdiler.

Avrupa'daki trotskistler Türkiye'de kotarılan işin üçte birinin kendilerine ait olduğunu ve Avrupa'da da üçte bir ağırlık istediklerini söylediler.

Atilla Keskin'in, O. Baydar, İ. Demir, E. Erkiner, V. Sarısözen, O. Silier, S. Tanilli ve B. Uluer ile birlikte çağrıcı olmak istemesi çok uzun tartışmalara neden oldu. Sonunda Ahmet Kaçmaz'ın "Atıllacığım at bir imza" demesine rağmen, Keskin daha sonra imza atmaktan vazgeçti.

Mülkiyeliler Birliği'nde Gencay Gürsoy, Ertuğrul Kürkçü, Nail Sallıhan'ın girişimiyle başlayan sosyalistler arası "Birlik" toplantıları Avrupa'ya sıçradı ve Frankfurt'ta yapılan kongre tam bir eğlenceye dönüştü. İlk sözü alan, 12 Mart öncesinin ünlü eylemcilerinden İlkay Demir, "doğmatik olmamak" ve "güleryüzlü olmak" üzerine konuşma yerine daha çok ablaca nasihatlar verdi Şimdi trotskizmi savunan Doğan Tarhan bu işin kotarılmasında üçte bir hakları olduğunu söyleyerek divanda temsil edilmek istedi ve çok kızdı. 12 Mart öncesinin yine ünlü isimlerinden Atilla Keskin, Oya Baydar, İlkay Demir, Engin Erkiner, Veysi Sarısözen, Orhan Silier, Server Tanilli, Bülent

Uluer tarafından yapılacak "Yurt dışındaki sosyalistlere çağrı" yazısında kendisinin de imzası olmasında ısrar etti. Feridun Şakar, Bülent

Uluer'in konuşmasını "sokak satıcılarına" benzetti ve buna Mahir Sayın kızdı. Pek çok kimse Mahir Sayın ile birlikte salonu terketti. Aradan sonra Feridun Şakar "özeleştiri" verdi ve tekrar toplanılmak üzere toplantıya son verildi.

FRANKFURT'TA BİRLİK ARAYIŞI

Frankfurt'taki "Birlik" toplantısına iki yüze yakın solcu katıldı ve toplantının açılış konuşmasını, kendisini "bağımsız marksist" olarak tanıtan Politika Gazetesi'nin eski genel yayın yönetmeni Aydın Engin yaptı. Bundan sonra yapılan ilk konuşmalar, güleryüzlülük ve doğmatizm üzerine gelişti. 12 Mart öncesinin korkmaz devrimcilerinden ve silahlı eylemcilerinden İlkay Demir, güleryüzlülüğü överek "asık suratlılıktan ve böyle tartışmaktan korktuğunu" ifade etti. 12 Mart öncesinde TIP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, "güleryüzlü sosyalizm" aramaya çıkınca içlerinde İlkay Demir'in de bulunduğu geniş bir gençlik kesimi, Aybar'ı oportünist ilen ederek silahlı eylemleri başlatmışlardı. Frankfurt'ta bu kuşak için bu günlerin geride kaldığı anlaşıldı.

TKP'nin bir zamanlar perde arkası lideri sayılan Veysi Sarısözen, Demir'den sonra kürsüye geldi ve "doğmatizmin ciddi bir sorun olduğunu" haber verdi. Sarısözen, tövbekar yayınlara yansıyan yenikçi söylevlerden birisini dile getirdi ve modaya uygun olarak geçmişteki hatalarından söz etti. "Biz geçmişte

milli meseleye, muhtaç olduğu hassaslıkta eğilemedik ve kimi hatalar yaptık" dedi. Yeni hataları önlemek için Özal'a karşı "geniş demokratik cephe" yapılmasını istedi.

SAYIN İÇİN DE ÖNCE DEMOKRASİ

Mahir Sayın, "sosyalist demokrasi" aşkını tekrarladı ancak burada kalmayarak "önce demokrasi" dedi. Bütün sosyalistlerin önce demokrasi mücadelesi okulundan geçmesini istedi ve "tutarlı bir demokrasi mücadelesi verilmeden sosyalizme ulaşmamız mümkün değildir" diye buyurdu.

KAÇMAZ ERKEK SOSYALİZMİNE KARŞI

TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz, Avrupa'da sosyalizmini geliştiğini gösterdi ve "erkeklerin hakim olduğu sosyalizmden iyi sonuçlar çıkmıyor" görüşünü ileri sürdü. Çevre sorunlarının, sosyalizmin içine katılmasının gereğini vurgularken anlaşılır projeler yaparak bunları halka sunmayı önerdi.

Kaçmaz'ın bu toplantıdaki en büyük katkısı Atilla Keskin'in "saygın" isimler arasına girme isteği nedeniyle ortaya çıkan uzun tartışmada uzlaşma sağlamasında görüldü. Bu uzun tartışma sonucunda yapılacak çağrışı yalnızca Keskin'in değil isteyen herkesin imzalaması önerisi ortaya çıktı. Atilla Keskin herkesin arasına girmek istemedi ve Kaçmaz'ın "Atıllacım hadi at bir imza" diye ısrarlarına da kanyarak tümünden imza atmaktan vazgeçti.

POPÜLİZM DEĞİL UVRIYERİZM TEHLİKEDİR

Bülent Uluer, konuşmasının merkezine kendilerinden ayrılıp trotskist olanlara hücum etmeyi koydu. "Türkiye devrimci hareketinde tehlike popülizmde değil uvriyerizmde" dedi. Uluer de "bunahım" edebiyatına katılarak "Türkiye bir ekonomi politik bunahımı yaşıyor" görüşünü dile getirdi.

Bundan sonra da moral vermek için "durumumuz kötü olmasına kötü ama burayı da bir ağlama duvarına çevirmenin bir alemi yok" diye ekledi. Avrupa'daki solculuğun ağlamaya ve yakınmaya fazla ağırlık vermesine dikkatleri çekti. Uluer'in konuşmasına tepkiler geldi. Feridun Şakar, "Bülent Uluer'in konuşma stiline sokak satıcılarına" benzetince, Mahir Sayın dayanamadı ve büyük bir kızgınlıkla salonu terketti. Bunun üzerine salondan önemli sayıda izleyici ayrıldı.

Daha sonra Şakar, özelleştire verildi ve salondan ayrılanların bir bölümünün tekrar salona gelmeleri sağlandı.

İNANÇ EREZYONU VE STALİN

İrfan Kılıç, inanç erezyonu üzerinde durdu ve "bugün düne ve geçmişe küfretme bir modernlik ve yenilenme olarak sunuluyor" dedi

"Oysa bu tür bir tavır hem geriliktir ve hem de mücadeleden kaçaklıktır" diye ekledi. Burhan Fırat, İrfan Kılıç'a katıldı "yaşanan bireycilik, egoizm ve kariyerizm ortamında Stalin gibi bir adama ihtiyacımız var" görüşünü savundu. Halbuki Doğan Tarhan, en büyük tehlike ve kötülüğün stalinizm olduğunu toplantıda bulunanların kabul etmesini istiyordu. Frankfurt toplantısı Stalin üzerinde tam bir anlaşmazlığa düştü.

KÜRT DEVRİMCİLERİ NEDEN YOK?

Fevzi Karadeniz toplantıda "neden Kürt devrimcileri ve sosyalistleri yok" diye sordu. Ali Kar, PKK'nın değerlendirilmesini istedi. Mustafa Düzgün ise Kürtler'in dostlarının Aziz Nesin, Halit Çelenk gibi isimler olduğunu söyledi.

Frankfurt'ta toplanan solcular tekrar toplanmak üzere toplantılarına son verdiler. ■

ERGUN BALCI'NIN MÜCAHİTLERİ BAŞARILI OLAMADI

Mücahitler, Kabil hükümetini deviremeyince Cumhuriyet'in dış haberler sorumlusu Ergun Balcı Afganistan'da siyasal çözüme razı oldu. Balcı şimdiki ABD ve mücahitleri iknaya uğraşiyor.

Ergun Balcı'nın Afganistan yazısından sonra İlhan Selçuk aynı konuyu ele alarak "Gericiler mi yoksa ilericiler mi size yakın geliyor?" sorusunu sordu.

AFGANİSTAN AFGANİSTAN...?

Neden iki başlık. Biri Ergun Balcı'nın diğeri, onun sayfa komşusu İlhan Selçuk'un. Cumhuriyet'in dış haberler sorumlusu Ergun Balcı'ya İlhan Selçuk, dayanamayarak hemen ertesi gün yanıt verdi.

Ergun Balcı 28 Eylül'de köşesinde Afganistan konusunda yapmış olduğu tahminlerin yanlış çıktığını

sonunda itiraf etti. Neydi bu tahminler?

YETERKİ ANTİ-SOVYET OLSUN

15 Nisan 1988'de Sovyet askerleri Afganistan'dan çıkma kararı vermişti. Ergun Balcı belki de Afganistan'daki gericiler mollalardan daha büyük sevinç duyarak sevincini yazıya döktü: "ABD'nin Vietnam'

dan çekilmesinden on dört yıl sonra ikinci süper güç SSCB, Afganistan'dan çekiliyor. Vietnam olayı tekrar yaşanıyor. Kararlı ve bağımsızlığına düşkün bir halkın gerektiğinde süper bir güce bile karşı olabileceği bir kez daha kanıtlanıyor." Ergun Balcı'ya göre kararlı ve bağımsızlığına düşkün bir halk aynen Vietnamlıların Amerikan askerlerini kovması gibi ülkesinden kovmuştur.

15 MAYIS MÜCAHİTLERİN MİLLİ BAYRAMI

Ergun Balcı 15 Mayıs'ı tarihsel bir gün olarak ilan etmede mücahitlerden önce davranıyordu: "15 Mayıs tarihi bir gündür. İşgal güçlerine karşı savaşılan halkın geri kalmış olması, feodal düzeni aşmamış bulunması, 21. yüzyıla girmek üzereyken bir din devleti kurmak istemesi, 15 Mayıs'ın tarihi gün olması gerçeğini değiştirmez... Afganistan savaşı gerici ilericiler arası bir savaş değildir. Dışardan gelen işgal güçlerine karşı halkın kahramanca direnişinin öyküsüdür."

Pes doğrusu, Sovyet askerlerine karşı savaşılsın da ne olursa olsun. Savaşanların gerici olmaları din devleti kurmak istemeleri hatta Amerikan emperyalistlerinin piyonları olmaları bile Balcı'yı rahatsız etmiyor. Yeter ki Sovyetler'e karşı olsun.

15 Mayıs'ı Afganlıların milli bayramı ilan eden Balcı, Afganlılara bir bayram daha hediye etmek istiyor: "Kabil ile birkaç kentin dışında hiçbir etkinliği olmayan Necibullah yönetiminin mücahitlere karşı uzun süre direnmesi beklenmiyor."

BALCI YÜZDE DOKSAN YALAN SÖYLÜYOR

Balcı, Necibullah'ı da devirince huzura kavuşacağına inanıyor. Sovyet askerlerinin çekilişi Balcı'da isterik bir sevinç yaratınca belki de kendisinin bile inanmadığı yalanlar söyleyerek sevincini okuyucularıyla paylaşmak istedi:

"Mücahitler ülkenin %90'ına yakını denetim altında tutuyorlar." 15 Mayıs '89

Sovyetler kısa bir süre için asker çekmeyi durdurduğunda Balcı tekrarlıyor: "Afganistan'ın yaklaşık %85-90'ı mücahitlerin denetimi altındadır." 7 Ekim 1989

Afganistan ve Türk basını konusunda Toplumsal Kurtuluş dergisinin 17-18. sayısında çıkan incelemede şunlar yazılı:

"Ergun Balcı ile telefonda görüşemedik ama Cumhuriyet'in dış haberlerinden sorumlu olduğunu söyleyen bir kişi bu haberi doğruladı ve bu haberin ajanslardan alındığını söyledi. Afganistan'da mücahitler ülkenin kaçta kaçını elinde tutuyor sorumuza Milliyet kesin bir

cevap veremeyeceğini söylerken, Hürriyet gazetesi, böyle bir haberin ajanslarca geçilmediğini ve bu oranı bilmenin imkansız olduğunu, her saat oranların değiştiğini söyleyerek, eğer bu oranı bulursanız bana da haber verin, diyor. Bunun üzerine Pakistan Basın Ataşesiyle görüşüyoruz. Ataşe bize bu oranın %50 civarında olduğunu, Afganistan Büyükelçiliği ise %50 oranının bile çok abartılı ve propaganda amacı taşıdığını söylüyor." Görüldüğü gibi Cumhuriyet'ten başka kimse bu oranı doğrulamadı. Hatta Afganistan'da taraflardan biri ve mücahitleri destekleyen Pakistan Büyükelçiliği bile mücahitlerin kontrolündeki toprakların ancak %50 olabileceğini söylerken Balcı %90

olduğunu iddia etmişti.

BALCI'NIN SEVİNCİ KURSAĞINDA KALDI

Sovyet askerleri Afganistan'dan çıktığı halde Kabil hükümeti düşmeyerek Ergun Balcı'nın yüzünü kara çıkarttı. Balcı savaş yöneten komutan gibi Kabil hükümetinin düşmemesinin nedenlerini arıyor ve mücahitlere kızıyor:

"Bir kent ancak uçak ve tankların desteğindeki düzenli ordu birlikleri tarafından alınabilir. Gerilla, düzenli orduya karşı vur-kaç taktiği uyguladığı sürece başarılı olabilir. Kendisinden çok daha ağır silahlarla donatılmış düzenli orduya karşı cepheden saldırıya geçtiği takdirde ağır kayıplar vermesi kaçınılmazdır."

"Mücahitlerin başarısızlığının diğer bir nedeni kendi aralarındaki rekabet ve sürtüşmelerdir. Sovyet işgali mücahitleri birleştirici bir rol oynamıştı... Sovyet birliklerini çekilmesinden sonra ise tekrar birbirine düşmüşlerdir."

ÇÖZÜM ASKERİ DEĞİL SİYASİDİR

İşte bu nedenlerle Amerika'nın ve Ergun Balcı'nın desteğindeki mücahitler başarılı olmadılar. Artık Balcı'nın mücahitlere tavsiyesi şudur:

"Mücahitlerin, tahminlerin aksine, Kabil yönetimini kolayca devremeyecekleri anlaşıldığına göre bunalıma siyasal çözüm aramaktan başka yol kalmıyor. Bu da komünistler dahil tüm tarafların katılacağı geniş tabanlı bir hükümetin kurulmasıdır."

Balcı'nın siyasal çözüme razı olduğu anlaşılıyor. Belki de kurulacak bir geçici hükümetle mücahitler 'devleti içten yıkmayı' başabilirler. Balcı'nın Amerika ve mücahitleri siyasal çözüm konusunda ikna edip edemeyeceği henüz belli değil.

Balcı'ya göre bir kent ancak tank ve uçak desteğiyle ele geçirilebilir. Ne var ki mücahitlerin ne tankı ne de uçağı var. Bilindiği gibi NATO'nun Varşova Paketi'yle an-

laşması sonucu imha edeceği silahları Türkiye almak istiyor. Ergun Balcı NATO'yla arabuluculuk yapıp uçak ve tankların bir kısmını mücahitlere verdirebilirse mücahitler rahatlıkla Kabil'i ve Kandahar'ı ele geçirerek Necibullah'ı devirmeyi başarır. Böylece Mücahitler de Balcı da bayram eder.

HANGİSİ SİZE YAKIN

İlhan Selçuk'un Ergun Balcı'nın gerici mollaları hâlâ desteklemesine çok bozulduğu anlaşılıyor. Afganistan olayını iki fotoğraf karesine sığdırıyor ve gördüklerini okuyucuya anlatıyor:

"Birinci karede mücahitler görünüyor:

Başlarında hep sarık ya da benzeri. Sakalları sünneti şerife üzere. Kafalar Ortaçağ. Amaçları din devleti. Kadınları ortada görünmüyor. Tesettüre uygun, çuval içinde yaşıyor.

İkinci fotoğraf karesinde Kabil var:

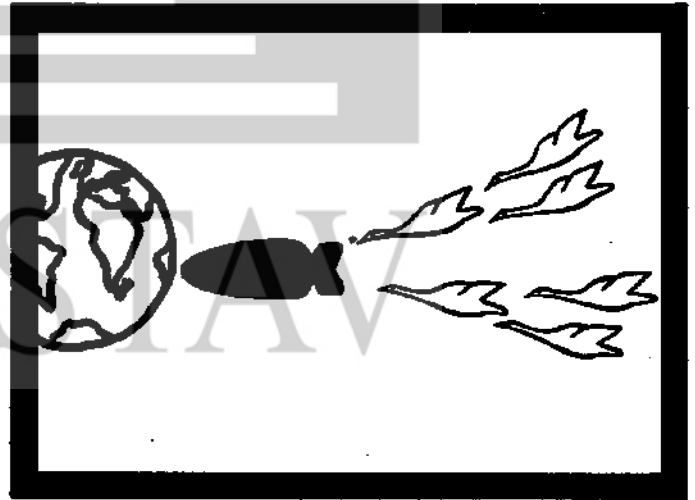
Kadınlar Türkiye'nin başkentindeki gibi giyinmiş. Dinden soyulanmış, devletin adı 'Demokratik Cumhuriyet.' Genç kızlar etek ve buluzla ulusal bayramlara katılıyorlar. Akıl şeriatın üstünde tutuluyor, bilim 'mürşit' sayılıyor.

Soru: Bu iki fotoğraftan hangisi size yakın geliyor? Birincisi mi, ikincisi mi?"

Sorunun muhatabının vereceği yanıtı biz de merakla bekliyoruz. ■

Bozan Yaman

aydınlıkkapı

DÖNEM
YAYINEVİ

Şiir Kitabı Çıktı

İsteme Adresi: Konur Sokak, 73/9 Kızılay - Ankara

SOLDA DURUM SAPTAMASI VE SORUMLULUĞA ÇAĞRI

Haluk Yurtsever

Bu dergide daha önce de yazıldı; Türkiye solunda birlik güdüsü zayıftır.

Birlik için çaba harcanmadığı söylenemez. Tersine, birlik en çok konuşulan, uğruna en çok zaman ve enerji tüketilen konu. Ancak gerçek değişmiyor: Türkiye solcuları birleşemiyor.

Bütün sol güçleri birleştirecek sihirli bir formül yok ve böyle bir çabanın gerçekçi ve gerekli olmadığı da açık. Soldaki ayrılıkların bir bölümü temelli ve haklı nedenlere dayanıyor. Sınıfsal temel ideoloji ve siyasetteki gerçek farklılıkların ayrı örgüt biçimlerine bürünmeleri kaçınılmazdır.

Önemli ve gerekli olan kaçınılabılır ayrılıkları ortadan kaldırmaktır.

Önce nedenleri üstünde durmak gerekiyor.

Üç temel ve genel neden sayılabilir: İktidardan uzaklık; teorizsizlik; sınıf ve halk hareketinden kopukluk.

İktidardan uzaklık; siyasette amaçtan sapmaya, araçlarla amaçların yer değiştirmesine yol açıyor. İktidar ufku olmayan, ya da zamanla kararan bir siyasal hareket için toplumdaki gerçek sınıf ve siyaset güçlerini birleştirmek acil ve dayatıcı değildir. Neden olsun? Gerçek ve güncel bir iktidar hedefi olmayınca, "varlığını kanıtlamak", "sesini duyurmak" yeterli olabiliyor! Türkiye solunda iktidar ufku çok buğuludur. Birlikçi olamamanın altında bu var.

Teorizsizlik, iki yönlü etki yapıyor.

Bir: Biraraya gelişlerin teorik dokusu zayıftır. Birçok örgütte ideolojik netlik ve birlik yoktur. Programsız büyük hareketlerin varlığı; örgütlerin büyük çoğunluğunda programın önemsiz ve biçimsel bir belge olmaktan ileriye gitmemesi bunu anlatıyor. Birçok örgüt için gelenek, teorisi zayıf özverisi büyük pratiklerden ibarettir. Bu geleneklerini sürdüren hareketler sınıf mücadelesinin ve kendi gelişmelerinin belli bir noktasında teorizsizlikten, dar pratikçilikten gelen büyük yetersizliklerle karşılaşılıyor. Bölünme ve parçalanmalara uğruyorlar.

İki: Ayrılmaların ve ayrı örgüt varlıklarının teorik gerekçeleri de çoğu kez yüzeyseldir. Teorik sıgık, sanıldığı kadar köklü olmayan teorik ayrılıkları abartma ve kemikleştirme eğilimini de besliyor. Sonunda her ayrı duruşa bir teorik gerekçe bulunuyor; nüanslar büyük "ideolojik ayrılıklara" büyütülüyor. Aynı durum, çizgilerin gerçek teorik ayrılık noktalarından

çekilmesini güçleştiriyor.

Sınıf ve halk hareketinden kopukluk, sol hareketi yığın hareketinin nesnel olarak taşıdığı birlikçi etki-lerden yoksun bırakıyor.

Birliğe karşı sayılan nedenler, birlikçi bir siyasetin üstünde yüreyeceği temelleri de veriyor: Teoride yolu derinden açmak; kütleyle kaynaşmak ve iktidara yürümek.

Yalnız birlik sorununda değil, sosyalist hareketin tüm eylemliliğinde önemli olan bu üç noktayı öne çıkarmak, birlik tartışmalarında kimin nerede durduğunu saptamak ve bilinç açıklığı için gereklidir.

Birlik nedir? Kim kiminle hangi birliği arıyor?

"Birlik" sözcüğünü ve tartışmalarını bugünkü sıkıntılı durumdan kurtarmak için herkesin bu soruları çok açık yanıtlaması, bunun için de birliği genel olarak tartışmak yerine bugünkü tablo içinde somutlaştırması gerekiyor.

Bizim için birlik, en başta devrimci sosyalizmin teklesmesidir. Gündemdeki adım partileşme, parti birliğidir.

Bizim için birlik, ikinci olarak devrimci hareketin ve halkın savaş birliğidir. Bugünkü adımı sosyalist ve devrimci demokrat güçlerin eylem birliğidir.

Daha da somutlaşabilmek için soldaki tabloya bakmak ve sonuçları oradan süzmek gerekiyor.

Yerini bulamamış taşlar bulunmakla birlikte sol hareketteki gruplaşma genel çizgileriyle ortaya çıkmıştır.

Birinci kümelenme, TBKP çevresinde halkalanmakta olan uzlaşmacı reformist kesimdir. Görüşleri açıktır. Türkiye'de devrim ve sosyalizmi teorik ve pratik bir olasılık olarak görmüyorlar; varolan tekelci düzen içinde istikrar ögesi olmak istiyorlar; gizli yapılarını dağıtıyor ve kendilerini burjuva legalitesine teslim ediyorlar. Bu tutumlarıyla devrimci hareketin dışına çıkıyorlar. Orada Birikim, Sosyalist Birlik çevreleriyle ve uzlaşmacı aydınlarla buluşuyorlar. TSİP, tövbecar kesimle ilişkilerinde elini güçlendirecek Gelenek ve Emek Dünyası çevrelerini de buraya çekmeye çalışıyor. Gelenek, sosyalist hareketin makro düzeyde yaşadığı darboğazı aşmak, Emek Dünyası ise hiçbir birliğin dışında kalmamak gerekçeleriyle uzlaşmacı kampa ortaklık arayışını sürdürüyorlar. Yazıyla ve sözle kendilerini tövbecar çizgiden ayırma

çabaları, pratik siyasal tutumları ve bağlantıları nedeniyle boşlukta kalıyor. Türkiye'de siyasetin koşulları ise, bu kararsız ortacı tutumlara fazla bir manevra olanağı tanımıyor. Ya o tarafa, ya bu tarafa gideceklerdir.

Bizler açısından tövbekarlarla birlikte ister gizli ister açık bir parti kurmak söz konusu değildir ve bu noktadan beri açıktır.

Açık olmayan ve sorulması gereken, bunca sözünü etmelerine rağmen neden parti kurmakta bu kadar geciktikleridir. Aralarında giderilmemiş anlaşmazlıklar, pürüzle olabilir ve olduğu biliniyor. Ancak ana nedeni, geri dönülmez noktaya götürdükleri uzlaşmacılık çizgisi ile buna yanıt vermeyen Türkiye ortamı arasındaki çelişki de aramak doğru olur. Türkiye ortamında en uzlaşmacısı da olsa bir sol parti kurmak çeşitli tehlike ve riskleri göze almak demektir. Bunu göğüsleyemeyecek kadar kendilerini burjuva yasalılığına teslim etmiş durumdadır. 141-142 değişmeden bir parti kurmaları zayıf bir olasılıktır. Kürt sorununun yol açtığı kritik gelişmeler ise, darbe de içinde olmak üzere ters yöndeki olasılıkları güçlendiriyor. Gelişmeler bekledikleri gibi olursa TBKP ve TSIP yanlarına uzlaşmacı aydınları da alarak bir açık parti kurabilirler. Kurarlarsa Türkiye solunun reformist-uzlaşmacı kesiminin birliğini sağlamış, soldaki netleşmeye katkı yapmış olurlar. Biz de, ideolojik kavgamızı tek bir örgütle yapma rahatlığı kazanmış oluruz.

İkinci damar, devrimci demokrat akımdır.

Burada reformist kamptakine benzer bir birleşme eğilimi görünmüyor. Çok parçalı ve dağınık durum sürüyor. Savaşkan bir geleneği olan ve tekelci düzene karşı devrimci bir dinamizm taşıyan bu akım içinde,

geçmişten devraldığı kimliği tartışan ve kısmen kendi geçmişinden koparak yeni arayışlar içine girenler var. Geleneği aynen ve daha büyük bir sekterlik içinde tekrarlayarak "kişiliğini" korumak isteyenler de var.

Yeni arayışlar içine girenlerin bir bölümü liberal rüzgarların etkisi altındadır; bir bölümünün devrimci sosyalizme yöneldiğini gösteren işaretlere rastlanıyor.

Devrimci demokrat akımın 1970-1980 arasındakiine benzer bir yükseliş göstermesi mümkün görünmüyor. Ancak varlığını koruyacak ve tekelci düzene karşı muhalefet ve tepkinin bir bölümünü temsil edecektir. Halkın devrimci birliğini oluşturmakta düzene karşı radikal bir mücadele sürdüren bu akımlarla bağlaşıklık önemlidir ve buna uygun araçlar yaratmak gündemdedir.

Ortak düşmana vuran ve onu zayıflatan her hareket yararlıdır. Aynı ideolojik konumlar her zaman karşılığı ifade etmiyor ve yoldaşça eleştiri ortak hedefler için birlikte mücadele etmeye engel olmamalıdır.

Üçüncü grupta, Marksizm-Leninizmin devrimci özünü, işçi sınıfı iktidarını savunan ve Türkiye'de sosyalizmi gerçek ve gündemde bir alternatif sayanlar yer alıyor. Bu kümedekilerin, mücadele yöntemlerinde köktencilik benimsenmek, parti birliğini başa almak, kendilerini açık-legal çalışmayla sınırlamamak gibi başka ortak yanları da var.

Kendimizi bu küme içinde görüyoruz.

Hiçbir kümenin sınırları mutlak değil ve kendisini bizimle aynı kümede görenlerin bir bölümünün yukarıdaki en genel ölçütler açısından bile durumları tartışılabilir. Özellikle varlıkları ve programları 12 Eylül öncesine dayanan gerçekten özverili devrimci kadrolara sahip bazı örgütlerin teorileri ve programları, pratik siyasal tutumlarının çok gerisindedir. Bu çelişkiyi çözmeleri, teorilerini yenilemeleri gerekiyor. Evet, devrimci-reformcu ayrımı önemlidir, ancak bu ayrım yalnızca mücadele yöntem ve araçlarındaki farklılığı indirgenemez. Çünkü bunlar kendi başlarına devrimcilik ölçütü değildir. Örneğin, bugün Türkiye'de anti-faşist ya da anti-tekel iktidar hedefleri koyan, burjuvazinin şu ya da bu kesiminin bu hedefleri paylaşacağını varsayarak programlar yapan arkadaşlarımızı sözcüğün gerçek anlamıyla radikal saymak mümkün değildir.

Öte yandan, Türkiye'de 1960'lı yıllardaki biçimiyle bir MDD - sosyalist devrim tartışmasının anlamı yoktur. O tartışmanın hem tarafları hem de argümanları yanlış.

Bugün başka türlü tartışmak ve örneğin aşağıdaki noktalarda açıklığa ulaşmak güç görünmüyor.

Minimum - maksimum program ayrımı eski bir kalıptır, aşılmalıdır. Tek programlı bir devrim anlayışı kabul edilmelidir.

Komitern'in her ülkenin ekonomik-sosyal gelişme düzeyine göre ayrı bir devrim tipi belirleyen aşırı tasnifçi ve statik anlayışı geride kalmıştır; terkedilmelidir. Saf bir işçi devrimi olanaksızdır. Bağlaşıklık gereksinimi nesnelidir. Türkiye'de burjuva devriminin yarım bıraktığı demokratik görevler vardır ve bunlar programa alınmalıdır.

Demokratik görevlerin varlığı, araya aşama girme anlamına gelmez ve bağlaşıklık gerekliliği devrim iktidarını bir sınıflar koalisyonuna çevirmez. Çünkü iktidara yürüyen her ittifakın bir hegemon gücü vardır ve hegemon olan sınıf iktidara kimliğini verir. İşçi sınıfı hegemonyası ve sosyalist iktidar için savaşmak esastır.

Solun ulaştığı bugünkü olgunluk düzeyinde bunları ve daha birçok konuyu tartışarak yeni sentezlere varmanın mümkün olduğuna güvenmek gerekiyor.

Üçüncü gruptakilerin bir bölümü, 12 Eylül öncesi ve sonrasında eski örgütlerinden ayrışan ve onları aşarak yeni sentezlere yönelen, yeniden örgütlenerek devrimci bir partiye gidiş yolu arayanlardır. Bunların her birinin Türkiye'nin ihtiyacı olan devrimci partinin oluşturulmasına katkıları olacağı kesindir. Sorun, bunu en doğru ve sancısız yoldan yapabilmek, paralel çabaların kaynama ve kaynaşma yaşayacakları ortak bir kaba akışını kolaylaştırmaktır.

İdeolojik birlik, örgütsel birliğin granit temelidir. İdeolojik konularda bugünden varolan yakınlığın geliştirilmesi gerekiyor.

Siyasal tutumlardaki benzerlikler, ortak siyaset üretme olanaklarının olduğunu gösteriyor.

Pratik siyasal konuların ikisinde baştan bakış ortaklığı aranmalıdır: Kürt sorununda ve devrimci demokratların muhtemel eylemleri konusunda anlaşamayanların birlikte bir parti kurmaları düşünülemez.

Türkiye'nin objektivitesi, birbirine yakınları birleşmeye zorluyor.

Yapılması gerekenler ortaya çıkıyor.

Kısaca anlatmaya çalıştığım çerçevede yer alanların, herkesin çağrılı olduğu, sonuçsuz kalacağı baştan belli geniş birlik toplantıları yerine kendi aralarındaki ilişki ve görüşmeleri yoğunlaştırmaları gerekiyor.

Bütün bu ilişki ve görüşmelerin birinci gündem maddesi birleşme ve tekleşmenin sorunları olmalıdır.

Her grup ve çevrenin ideolojik olarak kendini tanımlama ve örgütsel güç kazanma çabaları süreçtir ve sürmelidir. Ancak, özellikle ideolojik programatik süreçleri birlikte yaşamının, temel tezleri tartışarak geliştirmenin büyük bir avantaj sağlayacağı da unutulmamalıdır. Herkesin ayrı ayrı hazırlayıp tartışmaya sunacağı program ve tüzükleri sonradan teke indirmek çok güç bir iştir ve baştan eklektik olma tehlikesini içinde taşır.

Her örgüt, grup ya da çevrenin kendi yapısını programlı, tüzüklü, merkez komiteli ve merkez organlı bir parti işleyişine yükseltmesinden sonra ayrı ayrı partilerin bir birlik kongresiyle birleşmeleri çok zayıf bir olasılıktır. Çünkü biçimlenen örgüt yapılarının kendine özgü korunma güdüsü ve tutuculuğu birleşmeyi zorlaştırıcı bir etkidir. Ayrıca bu tarz bir birleşme gerçekleşse bile; bu birleşenler arasında kaynama ve kaynaşma açısından en elverişsiz biçim olacaktır.

Öte yandan sınıf mücadelesinin mantığı, yola yakın da kalsa yürüme cesareti ve kararlılığı ile çıkanların gelip gelmeyeceği belirsiz başka birilerini

uzun süre beklemesine de izin vermiyor. Böyle düşününce yapılması gereken, sözünü ettiğim güçler arasındaki birlik konusunun bir an önce netleştirilmesi, ortak temel görüntüyorsa sürecin hangi noktasında olduğuna bakılmaksızın bütün çabaların birleştirilmesi gerekiyor.

Türkiye devriminin temel sorunlarında benzer ve yakın pozisyonlarda duranların, sosyalist devrimci hareketin tekleşmesi için aralarındaki yapay duvarları yıkacak cesaret, özveri ve yaratıcılığı göstermeleri, sorumluluk ve insiyatif üstlenmeleri gerekiyor.

En istenir ve kısa zamanda sonuçlar üretecek yol budur.

Ancak, elverişli koşullara rağmen, bu yazıda değinilen nedenlerle ya da bu yazıda hiç değinilmeyen özel motifli başka nedenlerle birbirine benzeyenlerin birleşmeleri gecikebilir ya da hiç gerçekleşmeyebilir. Bu da olasılıklardan biridir. Böyle bir durumda, görüşlerdeki benzerliğe rağmen birleşememenin nedenlerini ve sorumlularını ortaya koymak görevi doğar ve zaten kısa bir zaman sonra görüşler arasındaki yakınlık da kaybolur.

Herkese ortak çıkarı başa alan bir sorumlulukla davranmak düşüyor.

Son olarak, 12-13 Ağustos toplantısı türünden biraraya gelmelere ilişkin birkaç söz söyleyerek bitirmek istiyorum.

Bu tip toplantılarla "sosyalistlerin ve işçi sınıfının siyasal birliğine" ulaşılamaz. Böyle çok imzalı çağrı ve zorlamalarla solun tablosunu değiştirme olanağı yoktur.

Bu tür geniş katılımlı toplantılar başka bir gündem maddesiyle işlevli duruma getirilebilir. O gündem, somut konularda iş ve eylem birliğidir.

Eylem birliğinin, o somut ve tekil eylemin amacını ve katılımcıların çoğunluğunun, belirleyeceği işleyiş ilkelerini, eylem disiplini kabul etmekten başka koşulu yoktur. Böyle eylemler için genel siyasal hedeflerde anlaşma koşulu aramak eylem isteksizliğinden başka anlama gelmez ve kimsenin şu ya da bu örgütü dışlama hakkı da olmamalıdır. Eyleme katılmayan kendini dışlamış olur.

Örneğin, bugün keyfi gözaltılara, dergi toplatmalara, cezaevindeki baskılara, Kürt halkının kitlesel katılım girişimlerine karşı, tek seferlik eylem ya da süresi belli kampanyalar yürütülebilir. Ortak bildiri ve açıklamadan yürüyüş ve mitinge, başka tür protestolara kadar çok ve çeşitli eylem biçimleri bulunabilir. Ya da tekeli dağıtım aygıtlarının blokaj ve sabotajlarına karşı ortak hareket, hatta ortaklaşa dağıtım örgütlenmeleri düşünülebilir.

Hayalciliğe ve gereksiz iyimserliğe gerek yok. Gündeme eylem ve işbirliği de gelse herkes katılmayacaktır. Ancak, aralarında önemli ayrılıklar bulunan sol örgütlerin "en geniş birliği" ancak bu düzlemde sağlanabilir. Bunu yapamayanların ise birlik sözleriyle kendilerini ve başkalarını daha fazla oyalmaya hakları yoktur.

Mülkiyeliler Birliği'nden sonra Kuruçeşme'de sürdürülen birlik tartışmalarında Akış Yayıncılık'ın sahibi arkadaşımız Ahmet Zengin bir konuşma yaptı. Okuyucularımıza olduğu gibi sunuyoruz.

"DEMOKRASİ" BİR İÇ SAVAŞ DURUMUDUR

Ahmet Zengin

Konuşan birçok insanın da değindiği gibi bizce de demokrasi nitelik belirleyici bir kavram değil, kendi kendiyile açıklanamaz, ancak belli ilişkiler içinde tanımlanabilir. Bu, Çağatay'ın (*) değindiği özgürlük/özgürleşme kavramı için de geçerli.

Kısa geçmek için ben kendi demokrasi anlayışımı belirtiyim. Ki buna demokrasi deyip dememekte, bu kavramın bugün algılandığı anlamlardan dolayı kuşkuluyum.

Ben böyle bir ortamı şöyle tasvir edebiliyorum.

Birincisi, herkesin özgürce kendini ifade edebilmesinin ve gerçekleştirilebilmesinin koşullarının oluşumu,

İki, herkesin tüm potansiyellerini topluma verebilmesinin ve vermesinin koşullarının sağlanmış olması,

Üç, yine herkesin tüm eylemlerinin sonuçlarından kendisinin sorumlu olması ve tutulması.

Evet toplumun gelişmesinin dorukları olarak bunları görüyorum ve sosyalizmi de buna giden yol ve süreç olarak. Aynı zamanda her aşamadaki toplumu, toplulukları, kolektifleri, grupları, örgütleri, partileri de bunların gerçekleştirilebilmesinin imkanlarını sunup sunmaması açısından değerlendiriyorum.

Bunların dışındaki demokrasi anlayışlarını, herkesin kendi tarihinin ve kendi birikiminin kendisi önündeki engeli aralar değerlendirmek gerekiyor. M.Emin Sert TBKP'yi eleştirirken "Tekelci burjuvazi gerçek bir demokrasi istemez, bizi kandırıyor -diyor- burjuvazi bir demokrasiye ihtiyaç duymaz." Yani, burjuvazi bir demokrasi istese M. Emin Sert TBKP ile beraber olacak. Evet bizim devrimciliğimiz burjuvazinin demokrasiyi isteyip istememesinden bağımsız olabilmeli.

Bu noktada gerçekten de burjuva demokrasininin bir tanımını yapmalıyız. Teorik konuşmayacağım bu konuda. Dünya tarihi içinde bir geriye yürüyüş yaptığımızda görürüz ki, kitaplarda yazılı burjuva demokrasisi hiçbir zaman gerçekleştirilmemiştir. Gerçekleşmeye yaklaştığı anlarda da bu, burjuvaziye rağmen olmuştur. Ertuğrul'un (**) bu noktada söylediklerinin her satırına katılıyorum. Aynı şeyleri söylememek için hızla geçiyorum. Değişik bir şekilde şöyle ifadelendirebilirim: Kapitalist toplumda demokrasi bir iç savaş durumuna tekabül eder. Egemen sınıf dışındaki toplumsal sınıf, katman ve grupların kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve toplumsal-siyasal süreçler üzerinde denetim

kurabilmeleri bir sertliğe, bir şiddete ve burjuvazi karşısında bir farklı iktidar odağına tekabül eder. Her sınıfın kendi isteklerinde ısrarlı olması ve korumakta kararlı olması ise bir iç savaş durumu demektir.

Burjuvazinin buna izin vermesi elbette mümkün değildir ve olmamıştır. Burjuva devrimlerindeki Jakobin iktidar benzeri süreçler burjuvaziye rağmen, burjuva devrimlerinin ileriye götürülmesi süreçleridir ve geçici olmuştur. Tabii bu aynı zamanda bir ikili iktidar durumudur. Çünkü, sınıfların güçlerinin görece bir denge durumunda olabilmesini anlatır. Burjuva hegemonik aygıtları karşısında emekçi kesimlerin -her alanda- kendi hegemonik aygıtlarını var edebilmesini içerir. Bunun dışındaki tüm burjuva demokrasileri -evrensel Avrupa demokrasisi vs - burjuvazinin tam bir hegemonyası ve ezilen sınıfların taleplerinin manipülasyonudur.

Bu noktada Avrupa demokrasisinin evrimine baktığımızda, Avrupa'da ve Amerika'da demokrasinin gelişmesi, ilerlemesi burjuva hegemonyasının topluma daha fazla nüfuzu, sendikalar ve benzeri karşı-güç aygıtlarının manipülasyonu, toplumda yönetime katılmıyormuş yanılması yaratarak kendi hegemonyası için rızayı oluşturması ve düzene eklemleyebilmesini görürüz.

Kısaca bugün Türkiye'de bir burjuva demokrasisi talebi belki gerçekçidir, ama -amiyane tabirle söylersek- avantamıza değildir.

Mücadele araç ve yöntemlerine gerçekten yeni bir gözle bakmak gerekiyor. Sendikalar, seçimler vs'ye.

Uzun vade-kısa vade, devrim-reform amacın veya nihai hedefin içselleştirildiği bir gündelik mücadele vb konularda konuşmak, -ne bileyim duygu anlamında- bir yandan ne konuşsam boş olacak gibi geliyor ama bir yandan da bunun politikanın en önemli meselesi olduğunu biliyorum.

Engels, Marx'ın Kapital'ini yazarken Marx'ı şöyle anlatır: "Dağın doruğunda bulunan birinin aşağıdaki ovayı tamamıyla görmesi gibi, tüm toplumsal ilişkiler alanını görebilecek bir yükseliğe tırmanmak bir Alman, Marx'a nasip oldu." Bugün bunun da ötesinde çok daha geniş bir alan ve çok daha uzun bir zamanı görece bakışla bakmak gerekiyor. Bu bakıştan sonra ayağımızı bastığımız yerden bugün bir adım atmamız gerekiyor. Kuşkusuz herkes bunu yaptığını düşünüyor.

* Çağatay Anadol

** Ertuğrul Kırkçü

Bu anlamda, "hemen şimdi" demek ve hemen şimdi yapılanlar -adına ne dersiniz deyin- bir iğneyle kuyu kazmak siyasetidir, bir uzun vadeli yoldur. Bu açıdan TBKP'yi reformculukla suçlamak çok fazla şey anlatmıyor. Yani kavramlarla-teorik olarak eleştirmek. Zira onlar da şunu diyebilirler: "Siz devrimcilik-reformculuk ayrımını yaparken aslında bekleyicilik-reformculuk ayrımını yapıyorsunuz. Reformculuk karşısında bekleyiciler pozisyonuna düşüyorsunuz." Kaldı ki her uzun vadeyi gözeten siyaset reformculuk olarak tercüme edilebilir. Bir yanı da budur.

Kuruçeşme toplantısında Umur Coşkun "Bu deklaras-yona katılıyoruz" deyince, Nail (*), Umur'a "Siz nasıl bu deklarasyona imza atarsınız" demişti. "Gelin deklarasyon metni ile TBKP programını karşılaştıralım. Ya siz bu deklarasyonun içeriğini anlamadınız ya da kendi programımızdan vazgeçiyorsunuz." Umur Coşkun da bunun üzerine "Önemli olan yazılanlar değil iştir, ne yapacağımızdır" dedi. Evet bizzet de TBKP ile böyle tartışılabilir. İş ne, ne yapıyoruz, siyasetimiz ne?

Teorik olarak herkesin herkesi eleştirmesi, bir anlamda mahkum etmesi mümkün. Zira, bugün dünya öylesine karmaşıklaşmış, parçalanmış ve zenginleşmiş ki, her şeyi söylemenin ortamı var veya öyle görünüyor.

Evrimcilik bir kendiliğindenliğe ve hayata güvenmeye tekabül eder. Hayat bizden yana (!) Şimdi TBKP yeni düşünce diyorsa, her şeyi yeniden değerlendirmeliyiz diyorsa önce bu yargıdan başlamalılar değerlendirmeye. Kendileri de itiraf ediyorlar. "Hayat bizden yana işlemedi" diye. Peki bundan sonra işlemesinin güvenceleri var mı? Yok. Tersine burjuva hegemonyası iliklerimize kadar, 106 kemiğimize kadar işlemiş. Voluntarizm diyoruz, irade diyoruz; bunları burjuvazi açısından da düşünmek lazım ve esas olarak onun açısından düşünmek lazım. Bir evrimin tekdüzelikte süreç kimden yana işler? Böyle bir tekdüzelikte süreç, ancak burjuva manipülasyonunun izin verdiği değişiklikleri yaşayabiliyor. Bu da onun egemenliğinin pekişimi, nüfuzu demektir. Evet karşı bir irade koymadığımız sürece hayat burjuvaziden yana. Bilgi vb tüm hegemonyayı kurma mücadelesi verirken, bunun iktidarla daha iyi yapılacağını düşünmek durumundayız. Bu anlamda operatif/operasyonel bir siyasetin anlamı ve yeri de vardır.

Hayatı anlatmanın yeri yok burda elbette. Ama evrim evrim dendiğinde Lenin'in Buharin'e eleştirisini anımsamamak imkansız.

Bitiriyorum. Son olarak Sungur'un (**) söylediklerine geliyorum.

Görülüyor ki, Sungur da "Stalinist" kategorileştirme - maddeleştirme hastalığından kurtulamamış. 1, 2, 3, 4, 5,

Stalin de ulus meselesini böyle anlatıyordu ve Kürt sorununa Türk solunun bakışını sakatlaştıran da bu yaklaşımdı büyük oranda. Ve bugünkü gerçeklik kar-

şısında herkesin geçmişte söyledikleri kendi önünde engel.

İkincisi Sungur teorik, ve geçmişte kalmış bir konumdan konuşuyor. Cuma akşamı da SB'den gelen gazeteciye de böyle bir soru sormuştu.

Anti-parantez bugün dünyada yeni bir enternasyonal girişimi var. 4. Enternasyonal'i dar bakmakla ve işçi sınıfının çok az bir bölümünü içermekle eleştiriyor.

Yine birçok insan reformların ikili karakterinden söz etti ve bu konuya ilişkin Lenin'den ve Rosa'dan alıntı yaptı. Bu alıntılama mantığı da bana öyle geliyor ki, diyalektiğin mekanik kavranışına tekabül ediyor. **Bir**, her şeyde bir **ihili** yan görmek anlamında; **iki**, son elli-altmış yıllık tarihin yaşanmışlığının gözardı edilmesi, içselleştirilmemesi anlamında. Çubuğu tersine bükerek şu söylenebilir: Bugün reformun ikili yanından söz edersek bu burjuvazinin yararına olan yan ve proletaryanın zararına olan yan olarak ifade edilebilir. Gelişmiş Avrupa'da sosyalizmin durumu ortadadır.

Yine Çağatay, kitle bilincine teslim olmaktan bahsetti. Bence asıl bunun ikili anlamından söz etmek olası. Zira önünde sonunda kitlenin gerçek konumlanışına ve günlük bilincine dikkat etmek durumundayız.

Teşekkür ederim.

* Nail satlıgan.

** Sungur Savran.

HÜCREDE ZAMAN ve MEKAN

*Hücrede çok düşündüm
Kitaplar devirdim
Işıksız ve kitapsız hep kitaplar okudum
Sorunların çözümüne yaklaştıkça
Taş duvara yumruk vurdum
Parmaklarımı şakırdattım
Beş gün tuvalete ve sorguya gitmek
Hartç
Beton zeminden hiç kalkmadan
Zamanı düşündüm
Işığı hiç değişmediği bir mekanda
Zamanı düşünmek harika
Ve çok zor
Çareyi açlıkta buldum.*

Yalçın Küçük

SIYASİ POLİS PARTİSİ

Siyasi polis, bir siyasi partidir. Siyasi polis, poli değil, tam bir partidir. Parti olarak hareket ediyorlar hukuk ve idare prensipleri, davranışlarını belirlemiyor. Tümyle ve tek tek, devrimci siyasal hareketi durdurmak için çalışıyorlar. Şu anda Siyasi Polis Partisi 1980 öncesinin Milliyetçi Hareket Partisi'nin tüm işlevini ve işlevlerini almış durumdadır. Tek tek "hepimiz" ve "her birimiz" ile uğraşıyorlar.

Amaçları suçu önlemek değil; böyle görünmüyo Amaçları suçluyu yakalamak değil; bu anlaşılmıyo Bir tek amaçları var: Mücadeleden caydırmak ve dördürmek istiyorlar. Tek tek bunun mücadelesini yapıyorlar ve çetele tutuyorlar.

Tuvalete götürüyordu; birden "Bilgesu ile beraber misiniz?" diye sordu. Bu nezaretçi polis Bilgesu'nun da bir başka hücrede olup olmadığını sorduğunu sandım. Yanılmışım; "Burada yok" dedim. Bun sormuyormuş; hâlâ ve politik olarak beraber olup olmadığımızı soruyor. "Evet, evet devam ediyor." Su tu ve hoşlanmadı.

"BURASI MUŞTUR YOLU YOKUŞTUR"

Yan hücrede birisi var; bazan ağlıyor ve bazan c gülüyor. Çok kötü türkü söylüyor; benden de kötü seler çıkarıyor. Ahk bir hali var; adının Mehmet Ali olduğunu duyduğum. Beni merak etti; nezaretçi polislerde birisi, "DGM takti, her ay buraya gelir bir kez" cevabını verdi. "Sen boş ver!" Polislerin de benim birkaç gün hücreye kapatıldıktan sonra serbest bırakılacağına inandıkları anlaşılıyor. Öyle konuşuyorlar.

Boyum kısadır. Bu kez hücrem boyumdan da kısadır. Artık cilet olmuş bir sünger şilte üzerinde hep uzandım. Başka çarem yoktu.

Hücrenin kapısında bir mazgal var. Nezaretçi polisin yüzünden daha küçük, yüzünün tümünü göremiyorum. O konuşuyor ve ben beton zemin üzerinde yatıyorum. "Bırak Hoca, artık bırak. Artık çekil geriye!"

Bu kez bana hücrede hep "bırak" nasihatı yapıldı, "Ben de istiyorum, ama, bir türlü olmuyor. Yeniler çıkınca bırakacağım." Yenilerin çıkmasını bekliyorum. İpuçlarını duyuyorum, bu nedenle bu zamanlar son derece mutluyum.

"Karnın da hukukçuymuş. Şu battaniyeyi getirmese, biz de almasak burada donardın." Nezaretçi polis doğru söylüyor; ince gözlüğüyle bir yardımcı profesöre benziyor. Doğru söylüyor; hücre buz gibidir. Hücrede üşümek çok tehlikeli ve zor oluyor. Çünkü üşüyen insan daha çok tuvalete çıkma ihtiyacı duyuyor. Tuvalete götürme, nezaretçi polislerin işidir. Hepsinin işini sevdiğini ve isteyerek yaptığını, ya da bunu görev bildiğini söyleyemem; bu nedenle hücrelerin çoğu bir tuvaletten beter idrar kokuyor. Çoğu zaman ihtiyaç, polislerin görev ve sorumluluk duygusunu aşıyor.

İlk gece battaniyem yoktu. Eskiden nezaretçi polisler bu kadar beni düşünmüyorlardı; bu kez gelip gidip beni bırakmaya, ikna etmeye çalıştılar. Görev olarak yapıyorlar; bilmiyorum. Nezaretçi polislere yumuşak olma düşüyor; yukarda, sorguda, yeni ekip başım, önce işi sert tutmak istedi. Bir ara kızdı ve "Mücadeleye devam ha!" diye tepkisini ifade etti. Yukarısı sert, aşağısı yumuşak davranıyor. İş bölümü olabilir.

Bu ahk Mehmet Ali, bir gülüyor bir ağlıyor ve çok kötü seslerle "Burası Muş'tur yolu yokuştur" diye tutturuyor. Beni mahkemeye götürün ekibin başı, bir mücadele arkadaşım için, "Bırakır, bu işleri" diyor. "Benim sanım budur. Bırakır. Artık sizden uzak durur." Çetele tutmuşlar; bir yoldaşımı daha yoldan caydırdıkları hesabı içindeler. Bunu söylüyorlar ve belki de beni yoldan çıkmaya ikna edebileceklerini düşünüyorlar.

Yokuşu tırmandığımızı düşünüyorum. Her yokuşun bir inişi var.

Her sabah koşuyorum. Dayanıklı olduğumu anlatmaya çalışıyorum. "Öyle deme, öyle deme, iz bırakır." Beni çok düşündüklerini anıyorum. "İlhan Erdost... neydi o, he doğru, Muzaffer Erdost... Yok, yok.. O buraya gelmez. Ben biliyorum. Hoca o senden genç. Şu haline bak. Yok, yok bana bir şey olmaz deme, taş üstünde yatıyorsun. İz bırakır. İz bırakmaz, deme Hoca, Erdost senden genç. Hoca, bırak. Şöyle bir geriye çekil!" Bunları söylüyor.

"GİDEN GELMİYOR ACEP NE İŞTİR"

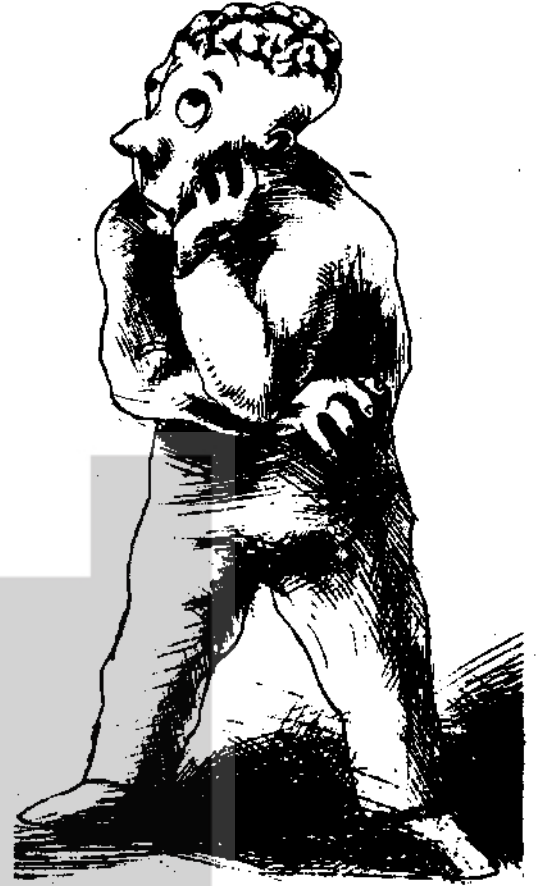
Bırakanlar bir daha hiç gelmiyorlar. Benim deneyimlerim bunu gösteriyor. "Bırak Hoca, artık bırak bu işleri. Oğlun da varmış. Üzülmez mi, oğlun üzülür." Doğru, insan en çok kendisi için üzülenler üzüyor. Ama ne yapılır; onların yazgısıdır. Battaniye getirirler. Telefon köprüsü kurarlar. Hücrede onları duyarsınız. Güç alırsınız. İş bölümü olduğunu düşünürsünüz.

Nezaretçi polisleri de düşünüyorum. Benim için çok üzülüyorlar. Beni en çok benim için üzülenler üzüyor. Dayanamıyorum. Üzülmemeleri için ikna etmeye çalışıyorum. Nasıl? "Dervişler var, bilir misin?" Gerçekten de biz Doğulu insanların derviş geleneği var. Biz Doğu insanlarının derviş geleneğinin bilincine en çok Einstein'ın varmış olması bir rastlantı mı; hiç sanmıyorum. Einstein, mektup arkadaşı Belçika kraliçesine yazdığı bir mektupta, inzivamın kişiliğin öğretmeni olduğunu anlatıyor. Bunun Doğu insanında bulunduğunu, bir tür gıpta ile kaydediyor. Her ay birkaç gün, taş bir hücrede münzevi yaşamak; bunu, içten içe bir şans saydığımı kaç kişi biliyor!

Einstein ve Kant; zaman kavramı üzerinde en çok düşünen iki insandır.

PRATİK ZAMAN VE TEORİK ZAMAN

Pratik zaman son derece basittir: Bir ritm ya da tempo, pratik zamanı veriyor. Pratik zaman son derece kolaydır ve aynı ölçüde yanıltıcı olabiliyor. Bunu ilk kez Sultanahmet Cezaevinde fark ettim; cezaevinde yaşam, görüşme gününe göre kuruluyor. Cezaevinde görüşme günleri bir sevinçtir; yazgı arkadaşlarının temizliklerini bile görüşme günlerine göre düzenlediklerini gördüm. Pratik zamanın bir düzenlilik olduğunu cezaevinde anladım.

Haftada bir gün idi; haftanın bir gün olduğu sonucuna vardım. Bunu ilk kez bulunca çok sevindim; daha sonra okuduğum mektuplardan aynı bulguyu aynı cezaevinde benden çok önceleri Nazım Hikmet'in de yapmış olduğunu okudum. Haftada bir gün görüşme ile, dünyadaki insanlara tam yedi tane gün, hapisteki insana yalnızca bir gün oluyor. Bunu buldum ve görüşmenin 15 günde bir olması halinde 15 günün bir gün olacağı sonucunu çıkardım. Böylece hapis yatmayı son derece kolaylaştıran bir formül kazandığımı düşünüyordum.

Hücrede görüş günü olmuyor. Üstelik ve asıl zoru, ışık hiç değişmiyor. Hücreye ışık, kapının üzerindeki dar aralıktan sızıyor; hücre hep yarıkaranlıktır. Dışardaki lamba hep yanık olduğu için içeri sızan ışıktaki da ışsızlıkta hiçbir değişiklik olmuyor.

Ekonomiyi piyasa mekanizmasına bırakmayı doktoriner nedenlerle karşı çıkıyorum. Bu, var. Ancak bundan daha önemlisi, kontrol etmemeyi, insanlığa bir hakaret sayıyorum. Ekonomik yaşamı, insanoğlunun iradesi dışında düzenlemeyi, insanlığın yüz karası sayıyorum. Bu nedenle de kim ne derse desin, merkantilist dönemden öğreneceklerimiz var.

Zamanın ölçüsünü ise dünyanın güneş etrafındaki hareketine göre ayarlamayı da bir türlü kabul edemiyorum. Bu nedenle bir yerde, güneş ışınlarının dünyaya gelişinin engellendiği zamanda, bir yapay uydusu ile bu ışınları dünyaya yansıtmayı hayal ettiğimi yazdığım.

■ hanrlıyorum. Böylece insanlığı çok basit ve kaba bir zaman ölçüsünden kurtarmış olabileceğimizi düşünüyorum.

UZAYDA BİR İŞİĞA BİNSEM

Tanınmış erkeklerden en çok Einstein'in yüzünü seyretmeyi seviyorum. Sanki uzayın bütün ışıkları gözlerine ve yüzüne yansıyor; sanki hepsini bize geri veriyor. Einstein, teorik zamanı araştırırken, uzayda bir ışına binmeyi düşünüyor. Teorik zaman, mekanda ışığın hareketinden çıkıyor.

Hücrede ışınlar hareket etmiyor. Hücrede ışık hareketsiz kalıyor. Hareketsizliğe çok kızıyorum.

Çareyi buldum: Gözlerimi kapatıyorum. Ancak gözlerimi kapattığım zaman gördüğüm ışığın şiddetine fazla dayanamıyorum. Işık beni en çok gözlerimi kapatınca rahatsız ediyor. Gözlerimi kapatınca gördüğüm ışın cümbüşüne dayanmak zor oluyor. Fakat hücre hücredir ve hücrem boyumdan kısadır. Halbuki teorik zamanı ancak mekânın sonsuzluğunda düşünmek mümkün olabiliyor. Hücreden uzaya çıkmadan teorik zamanı düşünmek mümkün olmuyor.

Hücreden uzaya çıkmanın yolunu buldum: Açlık. Teorik aklı işletmenin tek yolu, aklı, duyuların bozucu etkisinden özgürleştirmektir. Dervişlerin, inzivada, yemeği ve içmeyi kesmeleri, felsefi bir ihtiyaçtan kaynaklanıyor.

HÜCREDE AÇLIĞIN YARARLARI ÜZERİNE

Bundan önceki hücre pratiğinin sonunda Adalet Bakanı'na bir mektup yazarak bir daha hücreye konduğumda aç kalacağımı bildirmiştım. Daha önce de yaptım; nezaretçi polisler bildirmedim. Bu kez tutanak tuttular.

Cezaevlerindeki açlık pratiklerinden öğrendiklerim şunlar: İnsanoğlu, günlük su ihtiyacının çok önemli bir bölümünü ekmek dahil diğer yiyeceklerden karşılıyor. Açlık halinde vücuda su çok az girmiş oluyor ve idrar yapma ihtiyacı azalıyor. Bu, hücredeki birisi için büyük özgürlüktür; çünkü nezaretçi polislerin hepsi "Memur bey, tuvalete gideceğim" çağrısına cevap vermiyorlar. Bir işkencedir. Bundan kurtulmak mümkün oluyor.

Ayrıca büyük tuvalet ihtiyacı da zamanla tümünden ortadan kalkıyor. Hücrede pislik, en zor dayanılır insanlık hallerinden birisidir. Açlık, insanın temiz kalmasına da yardım ediyor.

Açlığın en kötü etkileri, ilk üç günün sonunda, geride kalmış oluyor. Dördüncü ve beşinci günlerden sonra insan, yavaş yavaş dış dünyadan kopmaya başlıyor. Daha sakin ve daha teorik olabiliyor; bu da, sorgucuların karşısında Doğulu bir "derviş" hali ile çıkmak mümkün oluyor.

Hücreye düşenlere açlığı hep tavsiye ediyorum.

"MARX İYİ ADAM, AMA SEN NESİN?"

Eylül ayının on dördüncü günü Ankara DGM'de duruşmam vardı. O gün DAL'a götürüleceğimi tah-

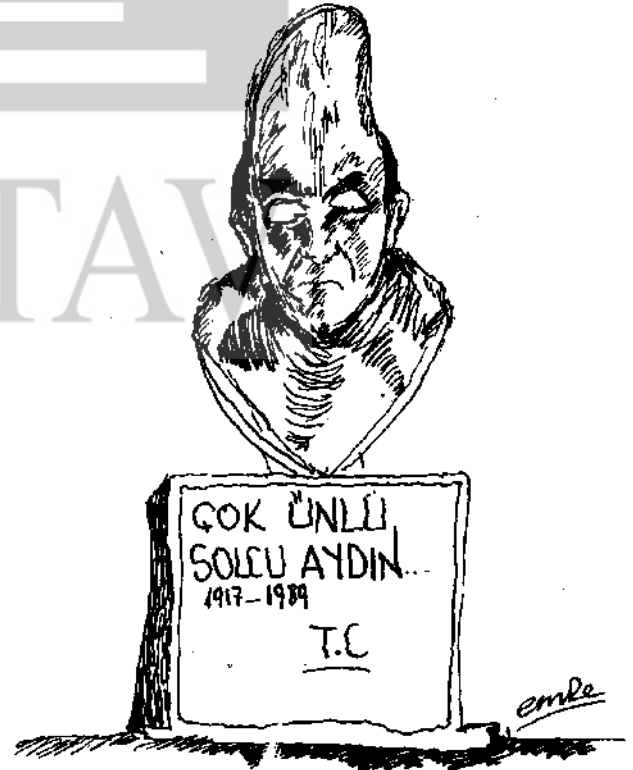
min ediyordum; kalın giyindim. Bu duruşmanın Ankara siyasi polisinin kayıtlarında olmadığını, 20 Eylül'deki duruşmadan hemen önce anladım. Çok ince giymiştim; alınmayı bekliyordum, ama, yine de titiz davranmadığım ortaya çıktı. Benim "yeni" ekip başım, beni, duruşmadan önce alıp götürmek istedi. Duruşmaları artık bir kamu görevi saydığımı daha önce belirtmiştim; görevim olduğunu söyleyerek itiraz ettim. Tartışmanın sonunda, 20 Eylül tarihli görevimi yapma imkanı buldum ve görevim tamamlandıktan sonra hücreye kondum.

İlk sorguya hücredeki üçüncü gün çıkarıldım. Açlığın en kötü günüdür; ancak yine de sakinleştirici etkileri egemen oldu. Gözlerim bağlandı ve evim kadar iyi bildiğim garajdan sorgu odasına götürüldüm.

Parantez açmam gerekiyor: Beni, cezaevlerinde uygulanan şiddeti açıklayan bir özel sayı nedeniyle gözaltına aldıklarını ileri sürdüler. Kesinlikle doğru değil; 11 Ağustos günü Felemez Ak ile birlikte beni İstanbul büromuzdan aramışlar. 12 Ağustos gecesi, Karakusunlar'daki evimi basıyorlar. Bu tarihte Toplumsal Kurtuluş'un özel sayısı henüz çıkmamıştır; buna bağlı alınmam mümkün olmuyor.

Parantez içinde bir parantez daha açıyorum. Geçen yazdan beri ben Kürt Masası'na bağlıyım. Beni Kürt Masası'na bağlıyorlar ve her ay bir masadan diğerine alıyorlar. Gözlerim açılınca duvardaki şemalardan hangi Kürt Masası'na getirildiğimi anlıyorum.

İççe bu üçüncü parantezdir; bir kez hücrede, neza-

retçi polisler konuşurken duymuştum. Birisi komiser muavini sınavına girmiş; "Bana Rızgari'yi sordular" diyor-du. Halbuki, "Kawa'yr su gibi biliyorum" diye ekliyordu. Soru çalışmadığı yerden gelmiş; komiser muavini sınavını kazanamıyor.

Kürt Masaları, uzmanlık alanları oluyor. Ben masaları dolaşıyorum; bir kez Kürt Masası'na bağlanmışım. Bunu, birinde, evimi aramaya gelen polislerden öğrendim. "Hocam, kusura bakma" dedi. Yazdan dolayı ahıyordum; kimse evine getirilip evi aranmıyordu. Ben Kürt Masası'na bağlı olduğum için bu kez de evime getirildim ve evimde suç delili bulunamadığı saptanarak tutanak yazıldı.

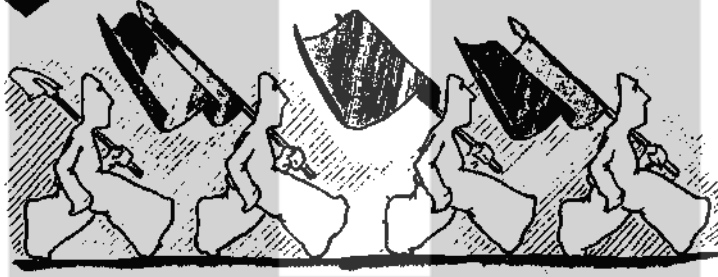
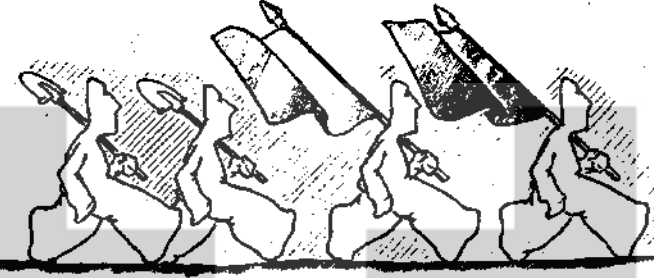
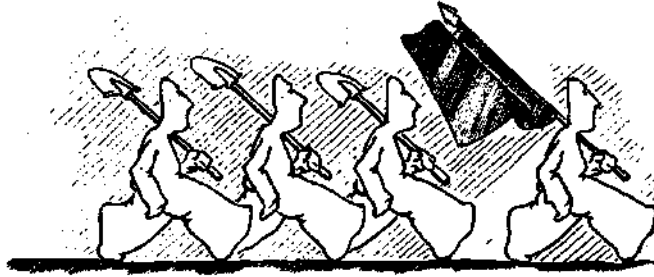
Bekaa Vadisi'nden geliyordum; PKK Masası'na götürülmeyi bekliyordum. Geç oldu; Apo ile yaptığım görüşme yayımlanmadan önce götürmek istiyorlardı. Şimdi yayımlanmıştı. Ben rahattım. Ekip rahat görünmüyordu.

Masa başım değişmişti. İlk sözü, "Ben senin Apo ile görüştüğüne inanmıyorum" demek oldu. "Olabilir" cevabını verdim. Açık sakinleştirici etkisini gösteriyordu. Resimler var; "Bunlar fotomontaj" dedi. Olabilir. Benim sorunun olmadığını söyledim.

"Biz Apo'yu sinek gibi ezeriz!" Bir yandan Sokak dergisini, diğer yandan Tempo'yu karıştırıyor ve bir de bunları ekliyordu. "Çocukları niye öldürüyor, sordun mu?" Sormadığımı söyledim. "Soracaktın, soracaktın" diye ısrar ediyordu. PKK'nın geleceğiyle ilgili olduğumu söyledim. "Şatolarda oturuyor, değil mi? Karılar... kızlar... Hep viski içiyor..." Gerilla köylü kızlardan başka kadın görmediğimi ifade ettim. Apo içki içmiyor. Avrupa'da da gördüm, PKK sempatanları bile içkiyi bırakmışlar.

Ben çok sakinim. Bir nedeni ne sorulursa, "Yazılıdır" cevabı vermenden ileri geliyor. Sokak'ta çıktı. Toplumsal Kurtuluş yazıyor. Her soruya bunlardan birisini tekrarlayarak cevap veriyorum. Arada bir Tempo da işin içine giriyor.

Benim yeni masa başım birden sinirlendi. Tüm konuşmalarıyla beni tahrik etmek istiyordu ve kendisi tahrik oldu. Ayağa fırladı ve "Marx doğru adam, ne

dediği anlaşılıyor, sana ne oluyor?" demeye başladı. Siyasi Şube'de benim ekip başı, bana Marx'ı övmeye başladı. "Güzel adam" diyordu. Ne dediği anlaşılıyor. Benim yeni masa başım, eskisinden daha iri yarıdır; masalar arasında dolaşarak, bana, "Nedir, senin çizgin, anlaşılıyor" diyordu. "Ben soruyorum. Büyüklere soruyorum. Tutarsız, diyorlar." Ben içimden "manyak" demek istediğini, ancak henüz yeteri kadar kızmadığı için söylemediğini düşünüyorum. "Tutarsız diyorlar. Bir şey anlamıyoruz, diyorlar. Bir yere koymuyoruz." Hakkımda, diğer "solcuların" yazdıklarını okuduğunu da belli ediyor. Açıkça "Ne yapmak istiyorsunuz?" diye soruyor.

ŞU MARKSİSTLER OLMASA MARX'TAN NE KALIR?

Marx, Rusya'da bir yayıncıdan Kapital'i Rusçaya çevirme önerisi alınca pek çok şaşırıyor; bunu, Rusya asillerinin moda düşkünlüğüne bağlıyor. Burası ayrı; ancak, Çarlık Rusyası sansür heyetlerinin uzunca süre Marx'ın kitaplarını ve bu arada Kapital'i yararlı buldukları pek az hatırlanıyor. Rusya'da Çar'ın sansür-cüleri, Kapital'i yararlı bir ekonomi politik sayıyorlar ve serbest bırakıyorlar.

Rusya'da Kapital'in sansür edilmesi, devrimciler ve "Marksistler" yüzünden oluyor. Ve ben başta Lenin, Marksistler olmasa Marx'tan ne kalabileceğini hep düşünüyorum ve kendi kendime tartışıyorum. Marksistler olmasa Marx'tan bir Bernstein'in ve Marksizmden, ekonomizm anlamında menşevizm kalabileceğinden ciddi ölçüde kaygılanıyorum.

Marx, adına bir devrim yazıldığı için bugüne kalıyor.

Lenin devrimini, Marx'a ithaf ettiği için Marx yaşıyor.

Ve Sovyetler Birliği'nde bir yığın kapitalist yolcu Marx'ı, Saint Simon'a indirgemek istedikleri için, Marx'tan bir Buharin çıkartmak istedikleri için, Ankara DAL'da benim masa başım, bana Marx'ı övüyor ve beni ezmek istiyor.

Bunlar bunlardan sonra ve hayretler içinde, bana, "Mücadeleye devam ha!" diyor. "Apo bir sinek. Daha zamanı gelmedi." Bunları ekliyor.

İŞİTLERİN ÖNÜNDE REDİF SESİ VAR

"Mücadeleye devam ha!" Masa başım bundan sonra beni sorgulamayı bırakıyor.

Masa başı geçen yaz, amirlerin işkence yapmakla yapmamak arasında zor zamanlar geçirdiği ve işkence yapıp yapmamayı nerede ise önümde tartıştıkları geçen sabahında ifademi yazan ve beni hücreme götürülen memura bırakıyor. Bu memura nedense hep sempati duyuyorum; sanki işkenceden dönüşümü, kendisine borçlu olduğumu düşünüyorum. İfademi almaya başlıyor ve yazıyor.

Doğrusu yaptığına ve yazdığına kendisi de inanmıyor. "Ee, daha neler var?" diyen bir hali var. Toplumsal Kurtuluş'un cezaevleriyle ilgili özel sayısından dolayı ifademi alıyor. Ben de "Eğer özel sayıya, haberim var. Ben sahibiyim ve sahiplerin sorumluluğu olmuyor" diyorum. "Eğer bildiri ise benim imzam yok, ben dağıtmadım" diyorum. Nereden bakılırsa bakılsın benim buraya keyif için getirildiğimi anlatıyorum. Anlaşılmayacak türden değil, nitekim, sonunda, Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı'ndan ilk kez tutuklama talebi olmadan serbest bırakıldım.

Memur Bey de biliyor. Eğer Apo mülakatı yayımlanmadan önce ben hücreye konmuş olsaydım, durum çok değişik olabilecekti. Bana sorulacaktı ve ben cevap vermeyecektim. MİT karışacaktı. Ashında bu işin başında MİT olduğuna inanmıyorum. Zamanında ben hücreye konmadığım için MİT işin içinden çekiliyor; siyasi polise veya Siyasi Polis Partisi'nin militanlarına bırakılıyor.

Polis memuru, beni, Apo mülakatından sorgulamaya başlıyor. "Dışarı çıkınca Sokak ve Tempo dergilerinden dolayı sorgulandığımı söylerim"; bunları söylüyorum. Sokak ve Tempo yerine benim buraya alınmamın hoş olmayacağını anlatmaya çalışıyorum. Toplumsal Kurtuluş ile ilgili bir sorunun ise İstanbul DGM tarafından yapılacağını ifade ediyorum. Kurtuluş'un mülakatın kendisinden değil benim yazdığım girişten dolayı toplatılmış olduğunu işte burada öğreniyorum. Ankara DAL'a İstanbul'dan yazı gelmiş bulunuyor; ancak bir sorgu talebi görünmüyor.

Bunlar ortaya çıkıyor. Polis memuru birden "Devamını pazara ahırız" deyiveriyor. Gözlerim bağlanıyor ve ben tekrar hücreye atılıyorum. Hafta sonunu hücrede geçireceğim anlaşılıyor.

AÇLIK HÜCREMİN DUVARLARINI DELİYOR

Hiç tahmin etmiyordum; bu kez açlık daha hızlı zayıflatacağına benziyor. Beton zemin üzerinde iki yanına uzanamıyorum; kemiklerim batıyor. Hep sırt üstü yatmam gerekiyor; kalçalarım vücudumun ortasında yastık işlevi görüyorlar.

Karşımda hücrenin duvarı var. Işıklar hiç hareket etmiyor. Hep teorik zamanı düşünüyorum; benim işin-

larım hareketsiz duruyorlar. Galilei hatırlıyorum; hareketin değil hareketteki değişimin önemini vurgulamasının gerçekten çok büyük bir devrim olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum.

Fakat ışınların hareket etmemesine gerçekten seviniyorum: Çünkü zamanım işlemiyor. Peki ama, benim zamanım işlemezken, dışardakilerin zamanı işliyor mu? Nezaretçi polislerin nöbet değiştirmesinin de bir ritmi var; bu pratik düzenlilik bütün düşüncemi bozuyor. Zamanı anladığımı sandığım zaman yeniden kayboluyorum.

Zamanı bırakıyorum ve devleti düşünüyorum.

Her ay bir kez, düzenli olarak, hücreye atılmak ve DAL'a gelmek bana devleti anlatıyor. Birden devletin amacının hiç de kötü olmadığını ve niyetinin bana devleti anlatmak olduğunu kavrayıveriyorum. Devlet, zor toplamdır. Devletin şiddeti zorun hareket hızıdır.

DAL'da devlet çiril çıplaktır.

DAL'DA DEVLET ÇIRIL ÇIPLAK

Artık hücremin dışına çıkmış durumdayım; mekandayım. Devleti bir yazımda zor vektörleri toplamı olarak tanımlamaya çalıştım; zor ışınları da diyebiliyorum. Zorun toplamı ya da zorun şiddeti, vektörlerin ya da ışınların dizilmesine göre değişiyor; birbirini çelmedikleri zaman, şiddet en yüksek noktasına ulaşılıyor. Zorun şiddetini zorun mekanda uygulanma hızı belirliyor.

Devlet, sınırsız zor uygulamasıdır.

DAL'da devlet, mantiki sınırlarına ulaşılıyor: DAL'da devlet çiril çıplak görünüyor.

Devletin seyri DAL'dadır. Devletin sırrı Hegel'de değil; DAL'dadır.

12 Eylül 1980 sabahı bütün Türkiye DAL'dır.

Açlık beni hücremden mekana çıkarıyor. Mekanda zora karşı koymalar görüldü. Henüz çok zayıf; ancak yine de duyuluyor. 1970 yıllarından itibaren yorgunluk göstermeye "başladık"; 12 Eylül 1980 sabahı, devlet bütün vektörlerini aynı yönde dizebildi ve "biz" buna karşı koyamadık.

Şimdi devlet, mutlak olarak, DAL'dadır. DAL'da Siyasi Polis Partisi egemen oluyor. Ben her ay bir kez mutlak devlet ile karşı karşıya geliyorum.

Mekanda hafif karşı koymalar var; duyuluyor. Devlet doğası gereği karşı koymalara razı olmuyor. Etkin karşı koymaları iç savaş sayıyor.

İç savaş, devletin, en demokratik görüldüğü zamanlardır.

Demokrasi bir devlet durumudur. Artık yalnızca iç savaş dönemlerinde görünüyor.

Eylülizm, iç savaş koşullarını ortadan kaldırma operasyonudur. Tekelsi düzeni kuruyor. Eylülizm, üniversite özerkliğini, basın özgürlüğünü iç savaş ilanı olarak görüyor. Eylülizm, kişilikleri iç savaş ilanı sayıyor.

Pazar geliyor. Bir daha sorgumu yapmıyorlar. Oyun, bu kez de bitmişe benziyor.

Hücreden hâlâ teorik zamanı çözemeden, ancak, devleti daha iyi anlamış olarak çıkıyorum.

"BABAMIN ÖLÜM NEDENİ EVREN'DİR"

1956'da gizli örgüt kurmaya başlayan, 27 Mayıs İhtilalinde Muhafız Alayı Komutanlığını yaptığı Celal Bayar'ı deviren Osman Köksal, 27 Mayıs'ın amaçlarına ulaşmadığını görünce askeri kanatta örgütlenmeye devam ediyor. 1972'de Madanoğlu ile birlikte yargılanıyor. Eylül'ün geldiği darbeler onu hayal kırıklığına uğrattıyor. 1 Kasım 1982'de ölen Osman Köksal'ın kızı Serpil Köksal ile konuşuyoruz.

"Kapıyı kapatıp konuşuyorlardı. Silahlarını çıkartıp masanın üstüne koyuyorlardı. Demek ki çokta sakınılmıyormuş."

"Babam Talat Aydemir'i daha önce uyardı, "Bunun sonu idamdır yapma" diye. O ısrarla babamı da hareketin içine almak istiyordu."

Serpil Hanım, siz bir ihtilalci kızısanız. Babanız Osman Köksal, askeri kanatta birçok gizli örgütlenmelerde bulunmuş bir ihtilalci. Hazırlıkları yılları alan, çok riskli ve ciddi örgüt çalışmaları sonucu oluşan 27 Mayıs ihtilali günlerini hatırlıyor musunuz?

Anımsadığım, babamı çok az gördüğümdü. Babam pek eve uğramayan bir insandı. Çok çabışkandı. Bütün zamanı koşuşturmayla geçiyordu. İhtilal havası sezinlemedik. Annemin de sezinlediğini pek sanmam. Çünkü, ihtilal olacağı sabah, ihtilalin ters tepmesi olasılığından hareketle oradan kaçmamız için hazırlıklar yapıldığında annem çok şaşkın ve tedirgindi.

Size olay ne zaman, nasıl haber verildi?

27 Mayıs sabahında haber verildi. O gece babam haber bekliyormuş. Benim gördüğüm bir rüya üzerine etkilenmiş, heyecanlanmış, hatta biraz da paniğe kapılmış. "İlk defa paniğe o zaman kapıldım" derdi.

Rüyanızı biraz anlatabilir misiniz?

Tanklar vardı, toplar-tüfekler pathıyordu. Babamın

öldürüleceğini söylemiştim. Çok net hatırlıyorum. Babam çok şaşırılmıştı ve bana sarılmıştı ki babam çok az sarılan bir insandı. Öldürülecek diye çok korkmuş ve ağlamıştım. Belki farkında olmadan bizim yanımızda bir şeyler konuşulmuş olabilir, veya çocuk kafamla hissetmiş olabilirim.

Üst rütbedeki subaylar sık gelir miydi?

Çok sık geliyorlardı. Bu olağandışı değildi. Bizim evimiz hep misafirli olurdu ve çok hareketliydi. Olağandışı bir görünüm değildi. Kapıyı kapatıp konuşuyorlardı. Hatta silahlarını çıkartıp masanın üstüne koyuyorlardı. Demek ki çok da sakınılmıyormuş. Biz çocuklar da o ortamda bulunabiliyorduk. Bu onların birinde silahı alarak arkadaşına "Eller yukarı" dediğimi hatırlıyorum. Çok paniklemişlerdi. Silah doluymuş. Hemen elimden aldılar. Yanımızda konuşmalarına rağmen, çocuk olduğumuzdan olayın ciddiyetinin farkında değildik.

O sabah babam, "İdareye el koyduk ama her şey tersine dönebilir, çocukları al git" diye haber yollamıştı anneme. Annem bu durum karşısında müthiş telaşa düştü. Sabah çok erken saatte hazırlandık, alaydaki

subay eşleri çocuklarını da hazırladılar. Cemselere bindirildik.

Nereye gidecektiniz?

Izmir'e, teyzemlerin yanına gidecektik.

Babanızın kişiliği ile 27 Mayıs'ın amaçladıkları arasında nasıl bir ilişki vardı?

Babam son derece dürüst, özgür kafalı, ileriye dönük bir insandı. Ama onların askeri eğitimi dışında değildi. Kemalistti, ordunun da Kemalist olduğunu düşünüyordu. Atatürk ilkelerine sıkı sıkıya bağlıydı. Atatürk ilkelerinin DP ile çığnendiğini düşündü. Amerikan askerlerinin veya başçavuşlarının Türkiye'deki en ufak hareketleri bile rencide ediyordu. Muzaffer Yurkadul'un, Bilgesu'nun oyununda da vardır, 555K'da. Amerikan çavuşuna bizim generalimizin kalkıp selam vermesi ve selamının alınmaması. Ordu üst düzey subaylarında müthiş bir Amerikan hayranlığı vardı, güdüme girme vardı. Bu, bağımsızlık düşüncesiyle yetiştirilmiş subaylar için çok ters. Babam hep 'tam bağımsız Türkiye' derdi.

27 Mayıs ihtilali gerçekleşikten sonra NATO'ya hayır demek akıllarına bile gelmemiş. Tam bağımsız Türkiye derken, bağımsızlığın sınırlarının bilincinde değiller bana göre. Hepsi de büyük bir İsmet İnönü hayranlığı içinde. Büyük şef, büyük lider...

İsmet İnönü'den ne bekleniyordu?

İsmet İnönü'nün çok zeki ve çok kurt olmasının da payı var. İnönü olayı kendine doğru çok güzel çevirdi. Aslında belki Türkiye'deki ortam 40-45'lerden gelen bir ortamdı. Yalnızca DP'nin başa geçmesi de değil, bir birikim vardı. İnönü milli şef. Onun milli şef olması askerler için çok önemli, "Kuvvayi Milliye" ruhuna sahipler. Zaten çevrenin, aydınların, bilim adamlarının yönlendirmesi de o doğrultuydu.

27 Mayıs'tan sonra Talat Aydemir'in iki kez ihtilali girişimi oluyor. İlkinde İnönü tarafından affediliyor. 63'teki girişimi ise idamına kadar gidiyor. Babanız eski örgüt arkadaşlarından Talat Aydemir'in idamını onuyor. Babanızın 27 Mayıs'taki amaçları ile Talat Aydemir'in hareketi arasındaki fark ne? Sonuçta ikisi de askeri bir hareket...

Talat Aydemir'in dayandığı yer cuntacılığı içeriyordu. Ordu hakimiyeti sözkonusuydu. Daha soldu dünya görüşü. Anayasanın yetmeyeceğini, daha radikal birşey yapılmasını savunuyordu. Babamda, onun kişiliğine karşı olan bir güvensizlik vardı sanıyorum. Babam onu daha önce uyardı, "Bunun sonu idamdır, yapma" diye. Aydemir ısrarla babamı da hareketin içine almak istiyordu. Belki çok insanı ölüme sürüklemesinin getirdiği korkunun sonucu olabilir, ya da kişisel kırgınlığı olabilir. Aydemir, babamın anlattığı, benim çıkardığım kadarıyla kişisel kompleksleri olan bir adamdı.

Babam artık, Türkiye de sivil yönetimlerin olması gerektiğini, askerinin bu işten çekilmesi, ardında olmaması gerektiğini savunuyordu. Bu hareketin sonuç vereceğini de düşünmüyordu. Daha önce affedilmiş bir insan, tekrar geliyor, tekrar aynı hareket içinde ve başarması mümkün değil.

MBK üyesi iken idamlara karşı tavrı ne oldu? Zorlu, Polatkan, Menderes...

Babam karşı oy verdi ve birşeylerin ezikliğine de duydum. Bir tarafla çok duygusal bir insandı. Kendi sine emanet edilmiş bir insanı ve yeri arkadan bıçaklamak gibi ki bu babama karşı çok kullanıldı, onun getirdiği bir rahatsızlık vardı. Bayar'ın muhafızı iken Bayar'ı deviriyor ve bu çok önceden planlanmış birşey. Babam çok dürüst, namusluydu. Bunun ezikliğine taşıdı. Planlı, örgüt çabması iken dahi, ona arkadan vurmak gibi geldi. Yıllarca oynamak konumunda, insanları yönlendiriyor, kendine güven duymalarını sağlıyor ama günü geldiğinde deviriyor. Bu anlamda babam belli bir rahatsızlığı içinde hep taşıdı. Yaşamında hep insan öldürülmesine karşı çıktı. Talat Aydemir olayında belki anlatılmamış pek çok şey vardır. Zamanla ortaya çıkar.

Babanız 60 sonrası hayal kırıklığına uğruyor ve tekrar örgütlenmeye gidiyor. Madanoğlu hareketinde hedefi neydi?

60-70 dönemi belli özgürlükler verildi. TIP kuruldu. Parlamentoda pek çok şey tartışılıyordu. Aynı gelişme babamda da oldu. Kendini geliştirdi. Babam, 1961 Anayasası içinde bir burjuva demokrasisi istiyordu yeniden. 61 Anayasası'nın Türkiye için yeterli olacağını düşünüyordu. Kemalist bir insan, daha fazlasını istemiyor. Daha ileri aşamada, sosyalizm komünizm onun için tersti. Bir tarafta askeri örgütlenme, diğer tarafta aydınların, gençlerin örgütlenmesi de var Madanoğlu olayında. Düşündükleri darbe 61 Anayasası'nı yeniden yerleştirmek için olacaktı.

Sürekli cunta rejimi istenmediğine göre getirilmek istenen kim olabilirdi?

Türkiye hareketliliğinde kimi getireceğiz diye bir kaygı yoktu. 61 Anayasası yaşama geçirilsin, seçimler olsun isteniyordu. Muhtemelen sosyal demokrat bir yapılanma olacaktı. Gençlik hareketleri daha radikaldi. Belki TIP boyutunda bir parti olabilirdi, daha fazlasının düşünüldüğünü sanmıyorum.

Aybar hakkında ne düşünüyordunuz?

Aybar'dan çok söz edildiğini hatırlamıyorum. Ama Çetin Altan'dan çok sık söz edilirdi. Çok yürekli, çok gerçekçi buluyordu. Anti-empyralistti. Savundukları hep ezilenlerdi. Ama dediğim gibi olaya sosyalist rejim gözüyle bakmıyordu.

Peki Doğan Avcıoğlu?

Doğan Avcıoğlu ile çok sık görüşüyorlardı. Babam çok severdi. Titizlikle yazdığı her yazıyı takip ediyordu. Hayranlık duyuyordu. Türkiye'de o dönem Doğan Avcıoğlu en ileri aydınlardan biriydi. Babam yürekli buluyordu. Fakat yargılamalardan ve davaların bitiminden sonra birlikte hareket ettiği aydınlara karşı bir kırgınlık içerisindeydi. O dönem herkes içerdeydi. Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Madanoğlu Ziverbey Köşkü'nde sorgulanıyorlardı. Babam kendisinin de tutuklanmasını istedi. Faruk Gürler'e de sıcak bakıyordu. Orduya bakışı sıcaktı genelde, ordunun Kemalist, ilerici bir güç oluşturduğunu düşünürdü.

"Deniz Gezmiş için bu çocuk ölmemelidir dediğini hatırlıyorum."

Deniz Gezmişlerin idamında tavrı ne olmuştu?

Çok üzülüğünü hatırlıyorum. "Bu çocuk öldürülmemelidir" dediğini de hatırlıyorum. Gençliği seviyordu. 27 Mayıs'ta ordu-geçlik elele vermişti. 1970'lerde de gençlik ordudan ümit bekliyordu. Avcıoğlu da aynı şeyi düşünüyordu, ordunun ilerici bir güç olduğunu. Babam ordunun Kemalist ilkelerden ayrılıp gerici faşist kadrolar oluşturabileceğini düşünmemişti. 80'e kadar da inanmadı. Türkiye'de ordudan bağımsız hiçbir şeyin yapılamayacağını düşünürdü. Bu anlamda tipik bir askerdirdi. Çok laik bir adamdı.

Namaz kılar mıydı?

Asla. Evimizde hiç Tanrı adı geçmedi. 'Allah korusun' dediğini bile hatırlamıyorum. Bir anlamda ateistti. İnancı varsa bile kendi içindeydi. Bize de hiç aktarmadı. Bir din hocasının üzerimizdeki yanlış eğitiminden dolayı müdahale edip bizi din dersinden aldığına hatırlıyorum.

Çocuklarının 80 öncesi gençlik hareketlerinde yeri neydi?

70 öncesi, ben lisede iken öğretmenler boykotuna katıldım, Siyasal Bilgiler'de, ODTÜ'de arkadaşlarım vardı. Siyasal'da Mahirlerin grubu, Yusuf Küpeli, Kamil Dede, ODTÜ'de Denizlerin grubu. Onlarla ilişkimiz oldu. Ağabey gözüyle bakıyorduk, çok büyük ustalar gözüyle bakıyorduk. Onlar da bize çömezleri gibi davranıyorlardı. Pek de ciddiye almıyorlardı galiba.

Öğretmenler boykotuna katılacağını öğrendiğinde babanızın tavrı ne oldu?

Herhalde Türkiye'nin ortamından dolayı son derece doğal karşıladı. Ben o gün eve gidip "Bugün boykotta katılıyorum, bir şey olabilir" dedim. "Olur, git" dedi. Tartıştığımızda "Bu adamlara her şeyi anlatıyorum. Tamam komutanım, tam istediğimiz bir düzen, diyorlar. Bu sosyalizmdir, dediğimde ise, hayır komutanım asla olamaz, diyorlar" demiştik.

Evde tartışır mıydınız?

Çok sık politik tartışmalar olurdu. Benim eve gelişimi beklerdi. Kavgalarımız olurdu bazen. Babama göre biz daha uçtuk. Epey sert tartışmalar olmasına rağmen bir müdahalesi sözkonusu olmazdı. Zaten evimiz çok politik bir ortamdı. Biz de o politik ortamdan geldik. Kişisel çevremiz, dostluklarımız da öyleydi. Abim Kudret ve ben çok coşkuluydük. Coşkuumuz kavga boyutunda da olsa babamla paylaşırdık.

Osman Köksal'ın 12 Eylül karşısında tavrı ne oldu, rahatsızlık duydu mu?

Babam Kenan Evren'i, daha önceki konuşmalarında, çok akıllı olmayan, oldukça güdümlü, emir almaya uygun bir adam olarak tanırdı, tanıtır. CHP çizgisinde olduğunu sanıyordu. Ortam çok anarşikti, buna ancak ilerici bir ordu 'dur' diyebilirdi, ve dur dedi, diye düşündü. 12 Eylül olduğunda Evren'den bu tür bir darbe beklemiyordu. Belki bir anlamda sevinçle karşılamıştı. Daha sonra Evren'in konuşmaları onu diken diken etti. Mesela Evren'in mektuplarından, emeklilik istediğinden ve hiç söz etmemişti. Dedikoduyu sevmezdi. Mektupları babamın ölümünden sonra sandıktan çıkardım. İyi dostu olduğu için emekli etmek istemiyor. Evren'in resen emeklilik isteminde bir blöf var. Resen emekli olanların çift maaş alması da önemli olabilir ama bence sözkonusu olan resen emeklilik değil, üst düzeyde bir rütbe ya da yer. Kendini alçaltarak yazılmış bir mektup. Babamı çok iyi tanırlar, dostluklarına sadık olduğunu bilirler. Bundan yararlanmak istemiştir.

Babanızın çok güvendiği asker arkadaşlarının oğlu Kudret'in TKP-B davasından dolayı '80'de alınmasında tavrı nasıl oldu?

Kudret'e işkence yapıldı. Babam, işkencenin o bo-yutta olduğuna inanmıyordu, hele ordunun eli ile asla. Hatta polisten bile beklemiyordu. Ziverbey'de arkadaş-larının işkenceli sorgulamalarını biliyordu, orada kelle koltuk göze alınmıştı, o yüzden yadırgamamış olabilir, ama ondan sonra polise her gidenin işkenceye gire-ceğini aklı almıyordu. Her insan için bir polisin olabi-leceğini, bu kadar sistematik hale getirileceğini düşün-memişti.

Kudret kaçmıştı, yerine eşini almak istediler. Ba-bam hep şaşırıyordu, rehin bırakılıyordu. Kudret'i DAL'da ziyaret etmiş, para ve üst-baş bırakmıştı. Em-niyet Müdürü Kemal Yazıncıoğlu'nun çok iyi davran-dığını, Kudret'e işkence yapılmayacağını söylemişti. En azından ben askerim diyordu. On gün sonra Kud-ret eve getirildiğinde çok bariz işkence izleri taşıyordu. Üstelik, babamdan 17 bin lirayı alıp örgüt parası gibi gösterdiler.

Babam, Kudret daha fazla işkence görmesin diye Recep Ergun'a, Bedrettin Demirel'e telefon ettirdi. Sıkıyönetim komutanına teslim etmek için. Her ikisi de kendisini 'yok' dedirtti. Oysa Bedrettin Demirel'in yıl-lar öncesinden eminsu olmadan ordu içinde kalması babamın sayesinde oldu. Bedrettin Demirel, emekli edilmemesi için babama yalvardı, yakardı. 'Yıllar öncesinden bugünkü durumları için bana borçlu olan arkadaşlar nasıl kendilerini yok dedirtir. Benim oğlu-ma nasıl işkence yaptırılır' diye düşünmüş olabilir. Sonra, Kudret'in davaları sırasında Mamak'a gidiş gelişler vardı. Mamak'a gidiş gelişinde Osman Köksal olmasının bir anlamı olmamıştı. Bir görüşe gidil-diğinde itilip kakılıyordunuz, asker son derece terbiye-siz, kim olduğunuzun kimliğinizin hiçbir önemi yoktu.

Babanız emekli miydi o zamanlar?

Emekliydi ama Osman Köksal bir ihtilaleci, en azın-dan bir askerin diğer bir askere böyle davranması, or-dunun yapısı onu alt üst ediyordu. Babam, Kenan Ev-ren'in her konuşmasını kendisine bir hakaret kabul etti. Kenan Evren'in 31 Ekim akşamı 27 Mayıs ve 27 Ma-yısçıları kötöleyen konuşmalarının ardından gece iki-de kalp krizi geçirdi. O gece birlikteydik. Biz gittikten sonra kalp krizi geçiriyor. Son konuşması, "Serpil, bu adam adeta hep benden söz ediyor. Ben öyle algı-lyorum" şeklinde idi. Babamın ölüm nedeni Evren'dir. Babamın 82 Anayasası ile ilgili bir demeci vardı: "Bu anayasa yakılmalı, külleri de çok derinlere gömülmeli" diye. Çok acı çekiyordu. Kenan Evren'in kompleksini kabullenemiyor, en azından, 'Nasıl 27 Mayısçılar için böyle vefasız olurlar' diye şaşırıyor, üzülyordu. Gerek Evren olsun, gerek Şahinkaya, gerekse Sedat Celasun olsun 27 Mayıs ihtilalini kutlayanlardan, destek veren-lerden, inananlardandı ki, yürekten olmadıkları çıktı ortaya. O dönemin riyakarlıkları aslında.

Eylül'ün hayal kırıklığı, darbeler, 27 Mayıs'ın amaçlarının gerçekleşmemiş olması askeriyeye karşı bir güvensizlik doğurmadı mı?

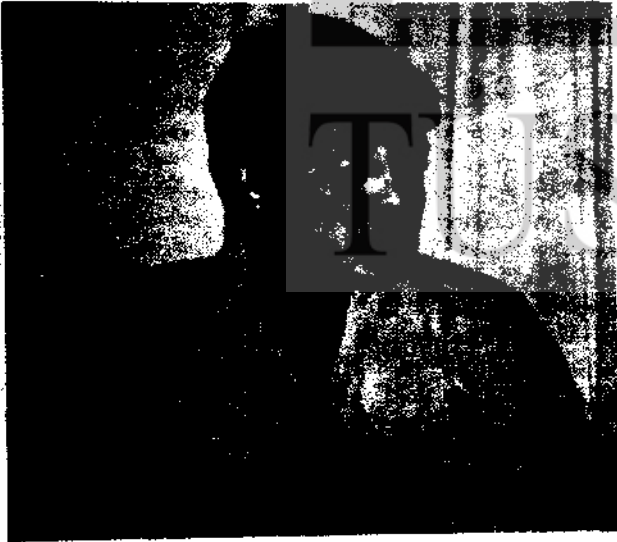
Tabii, "Atatürk ilkeleri yoktur, çiğnenmiştir, bunlar her şeyi yapar" diyordu. Ama Ecevitçiydi. 1978 yılında CHP'ye üye olmak istedi. Ecevit'in yükseliş döneminde girmede, Ecevit seçimleri kaybettikten sonra üye oldu. Desteklemek amacıyla. İnönü'ye karşı da Ecevitçiydi. İnönü'nün devrini tamamladığını düşünüyordu.

Babam Madanoğlu davasından sonra bir kırkılık yaşadı. "Türkiye'de aydın kesimi sadece dedikodu ya-pıyor. Dedikodu hiçbir harekette olmamalı, yıpratır" diyor ve bu dedikodularla nedeniyle bir takım insan-larla bir yere gidilemeyeceğini düşünüyordu. Kulağı-na gelen dedikoduların ve gördüklerinin getirdiği bir tedirginlik vardı.

Hayatta hiç kimseyi çektiştirmediğini görmedim. Tabii ki kafasında insanlarla ilgili bir takım fikirleri vardı. Örneğin Evren için, bir tek kez hatırlıyorum, balkonda-ki konuşmamızı. "Bunu, yazacağım, anılarıma da ko-yacağım: Evren bir hırsızdır. Çok düşündüm yazıp yazmamak için ama, bu adamın Türk tarihinden silin-mesi gerekir" demişti. Kenan Evren'in Türkiye tari-hinde olmaması, yazılmaması gereken bir insan olduğunu söylüyordu.

Yaşamındaki önemli anılarını yazdığı bir kayıt bulunmuyor mu ?

Anıları vardı, 1956'dan beri yazıyordu. İnkılap Mektupları'nda bir kısmı var ve bunlar müsvettedir. Esasları babamın ölümünden hemen sonra çalındı ■

"Babam Kenan Evren'in her konuşmasını kendisine hakaret kabul etti. Son konuşması 'Serpil, bu adam adeta hep benden sözediyor. Ben öyle algılıyorum' şeklinde idi. Babamın ölüm nedeni Evren'dir."

DÜNYA SOSYALİZMİ VE GERÇEKLER

İ. Zeynel Aslan

Çağımız, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır. Yaşanan devrimlerin çıkış noktasında ezen-ezilen, sömüren-sömürülen çatışması yatmaktadır. Günümüzde kapitalizm-sosyalizm, yani karşı-devrim devrim zıtlığı yer almaktadır. Sosyalist güçlerin çıkış noktası da bu temelde olmalıdır. Bu ikilemin arasında başkaca bir çizgi yoktur.

Günümüzde sosyalizm cephesinde, ezen-ezilen, sömüren-sömürülen dünyasındaki sorunların gündemde olduğu ve sosyalist güçlerin de bu sorunları çözmek istediği biliniyor. Sosyalistler; bu sorunları çözmek isterlerken günümüzün temel gerçeklerini gözardı edemezler; Türkiye işçi sınıfı hareketinin asıl amacı, sınıfsal mücadelesini geliştirmek, bu temel yaklaşımın uluslararası siyasal duruma ve sosyalizmin durumuna açıklık getirmeyi görev bilmek olmalıdır.

"Her tarih döneminin ekonomik üretimi ve zorunlu olarak bundan çıkan toplumsal biçimleme, o dönemin politik ve düşünce tarihinin temelidir ve bunun sonucu olarak (ilkel komünal toprak mülkiyetinin ortadan kalkmasından bu yana) tüm tarih, sömürenle sömürülen, egemen olanla egemen olmayan sınıfların sosyal gelişmenin çeşitli aşamalarındaki savaşlarının, yani sınıf savaşlarının tarihidir; ama bu savaşımın şimdi ulaştığı aşamada, sömürülen ve ezilen sınıf (proletarya) aynı zamanda tüm toplumu sömürüden, ezilmeden ve sınıf savaşımından nihai olarak kurtarmadan, kendisini sömüren ve ezen sınıftan (burjuvaziden) kurtaramaz..."(1)

ÇÖZÜM BİLİMSEL SOSYALİZM

Yaşanan sosyalizmde karşılaşılan sorunların nedeni, yapılan devrimlerle gerçek çözüm yolu olan bilimsel sosyalizmi karşılaştırarak açıklamak gerekir. Yoksa, sınıf uzlaşmacı yollarla kapitalist-empyalist sisteme taviz vererek bu sorunlar çözülemez. Nitekim Sovyetler Birliği'nin başını çektiği ve birtakım sosyalist ülkelerin de katıldığı; "Biz barış içinde yaşayalım, diğer ülkelerdeki sınıfsal ve ulusal mücadeleler ne olursa olsun, statükoyu koruyalım" şeklindeki uzlaşmaya giden yollar sosyalist hareketi geliştiremez. Buna tavır almak gerekir.

Sosyalizmi, toplumun, toplumsal biçimlerin, belirli bir konumda yaşayan halkların kurtuluşunda, sosyalizmi kurmuş olanların ilerlemesinde vazgeçilmez bi-

limsel bir öğretiyi olarak ele almak gerekir. Ancak, sosyalizmde sağ ve sol sapmaları da sürekli eleştirmek gerekiyor. Sosyalizmin bu eleştirilerle daha da zenginleşeceğine inanıyoruz. Sosyalizmin bir dogma değil, tarihin incelenmesi ve somut güncel mücadeleyle (kitle eylemiyle) geliştirilebileceğine, devrimci insanın giderek yetkinleşeceğine, insan yaşamının bu yöntemle daha da devrimcileşeceğine inanıyoruz.

Biz sosyalizmden şüphe duymuyoruz. Sosyalizmi bir dogma olarak ele almadığımızdan sosyalist ülkelerdeki sorunlara, eksikliklere de Marksist yorumlar getirmeliyiz. Tarihin sürekli, yorumun geliştirilmesiyle verilmekte olan mücadeleler ve yeni ortaya çıkan sorunlar üzerinde sürekli düşünmek ve doğru çözüm yollarına varmakla sosyalizme katkının yapılacağına inanılmaktadır.

Sosyalist sistemin başını çeken Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov'un başlattığı "yeniden yapılanma" ve "açıklık" politikası Sovyetler Birliği'ni yeni bir politik değişikliğe götürmektedir. Bu değişiklik, devrimci güçlerle kapitalist sisteme karşı savaşmayı değil, uzlaşmayı getirmektedir.

TAKTİKSEL UZLAŞMA

Tarihe bakıldığında, daha Lenin zamanında Sovyetler Birliği'nde pratikte uzlaşma olduğunu görüyoruz. Ancak, bunun Lenin'de taktik düzeyinde olduğunu biliyoruz. Lenin, bunu pratikte siyasallaşmaya doğru yol alındığında ilkede değil, politik bir güç haline gelmeye başladığı yerlerde yapıyor. Bu taktiksel ilişkiler, dönemin koşullarına ve devrimin çıkarlarına göredir. Yani, sorun devrimi ilerletme sorunuyorsa, uzlaşmaya, zorunlu olarak, devrimin çıkarlarına göre gidiliyor. Gorbaçov'un şimdiki politikası bu çizgide görülüyor. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin çıkarları için devrim hareketlerine seyirci kalmak, mevcut olan devrimleri bile koruyamamak ve gelişen devrimci hareketlerden vazgeçmek gericiliktir, karşı devrimlere hizmet ediyor.

Bolşeviklerin sosyalizm kurulmadan yaptığı uzlaşmalar kapitalist sisteme karşı savaşımında devrime hizmet etmiştir. Lenin'in, "Eğer bu savaşımında Sovyetler Birliği'nde soylu bir zaferi kesinleştirmek istiyorsak, birkaç ülkede daha sosyalist devrim'i yapmak gerekir"

şeklindeki belirlemesi, devrimlerin desteklenmesi gereğini ve Sovyetler Birliği'nin güçlendirilmesi gereğini gösteriyor. Buna karşın Troçki'nin "Sosyalist devrim dünya çapında olmak zorundadır, bu olmazsa sosyalist devrim olmaz" gibi ters yaklaşımı var. Tarih Lenin'i doğruluyor. Özellikle Stalin döneminde, Sovyetler Birliği'nin birçok ülkedeki devrimlere yaklaşımı Leninist çizgide olmuştur. Günümüz Gorbaçov döneminde devrimler ve ulusal kurtuluş hareketlerine bakış ikinci plandadır. Emperyalist-kapitalist sistemle uzun süre birarada yaşamanın gereğine inanan Gorbaçov çizgisi hakim politika durumuna getirilmiştir. Bu politika Sovyetler Birliği'ni de aşarak diğer sosyalist ülkelere dayatılmaktadır. Yine Gorbaçov'un izlediği bu politika "nükleer bir savaş olursa, sosyalizmin ve kapitalizmin, dolayısıyla insanlığın sonu olur" belirlemesi iki sistemin uzlaşmasını belirtiyor. "Madem ki kurulu bir sistemimiz var, şimdi dünya çapında bu ikili dengeyi korumak gerekir" diyor Gorbaçov. Sovyetler Birliği'ndeki iç sorunlar, Polonya ve Macaristan'daki reformist-gerici karşı devrimcilerle uzlaşma eğilimleri, sosyal demokrat partilerin kurulmasına izin vermeleri bu ülkelerdeki yetersizlikleri gösteriyor. Sosyalist yapının tamamlanmadığı ülkelerde bile Gorbaçov'un dayattığı uzlaşma, devrimlerden vazgeçme anlamına geliyor.

Nükleer silahların belli bir boyuta gelmesi, iki blok arasında belli bir tıkanmayı getiriyor. Ancak, bu çözümsüzlük, Gorbaçov'un uzlaşma yöntemiyle değil, devrimci yoldan, Marksist tarzda çözülmelidir. Sosyalizmi yaşatmak ve geliştirmek için zorunludur. Bunun için de öncelikle:

- Parlamentar burjuva demokrasilerine verilen ödünler kaldırılmalıdır.
- Ekonomide liberalleşme eğilimleri engellenmelidir.
- Pazar ekonomisine dönüştürme çalışmaları, küçük esnafın artması engellenmelidir.
- Özel mülkiyeti geliştirme önemli boyutlara varmıştır, kaldırılmalıdır.

Bütün bunlar alt ve üst yapıda kapitalizme verilen geniş tavizlerdir. Bu tavizlerin yıkılması gerekiyor.

DEVRİMLERE DESTEK

Enternasyonalizm demek SSCB'nin ve SBKP'nin anlayışı demek değildir. Ama görülen o ki SSCB'nin tavrı hiç de olumlu değil. Sınıfsal ve ulusal kurtuluş mücadelelerine yaklaşırken genelin ve özelin çıkarları değerlendirilerek değil, daha çok SSCB ve emperyalistler arasındaki dengenin korunmasına yönelik oluyor. Amerikan emperyalizminin dünyanın her yerinde gelişen karşı devrimci hareketleri desteklemesi ve hatta kışkırtması sözkonusu iken SSCB'nin sessiz kalması bir Nikaraga Devriminde, emperyalistlerin 1988 yılında Güney Kürdistan'da faşist Saddam rejimi tarafından kimyasal silah kullanılarak binlerce Kürt insanının katledilmesine göz yumuyor. Ortadoğu'da yıllardır çözülemeyen Filistin sorununa da doğru tavır alınmıyor ve emperyalistlerin istediği yönde olay gelişiyor.

Gorbaçov'un son Küba gezisindeki şu yaklaşımı açıkça Sovyetler Birliği'nin tavrını belli ediyor. "Biz devrimlerin de karşı-devrimlerin de ihraç edilmesine karşıyız." Bu belirleme dengeyi, sistemler arası uzlaşmayı getiriyor. Kaldı ki devrimler ihraç edilerek başarıya da ulaşmıyor. Afganistan örneğindeki emperyalistlerle varılan uzlaşma; Afganistan'daki ilerici hareketin zararına olmuştur. Bu ancak karşı-devrimci çetelerin lehine olmuştur. Emperyalizmin her tür karşı faaliyetine rağmen Afganistanlı devrimciler karşı-devrimci çeteleri yıkıp başarıya ulaşacaktır. Yani başarı hastanın kendi reçetesine göre olacaktır.

Günümüzde karşı-devrimler kapitalist-emperyalist sistemin, tüm dünyayı etkisi altına almaya çalıştığı yoldur. Dünyayı daha fazla egemenliği altına almaya çalışıyor. Bu da karşı-devrimlerle oluyor. Kısacası karşı-devrimler emperyalistler tarafından ihraç ediliyor. Dolayısıyla Gorbaçov politikası karşı-devrimlerin geliştirildiği günümüzde sosyalizmin kapitalizasyonu, kapitalizmin de sosyalizasyonu içeriyor. İki sistemin uzlaşmasını içeriyor. Buna karşın Dünya işçi sınıfı hareketinin görevi, devrimleri yükseltmesidir. Statükoyu dağıtmaktır.

DİPNOT

1 - F. Engels, Komünist Manifesto Alm. Önsöz

TÜDAY'DAN DUYURU

13 Mayıs 1989 günü Federal Almanya'nın Köln kentinde 90'a yakın kurucu ve destekçi biraraya gelerek, TÜDAY (Türkiye Demokrasi ve İnsan Hakları Dayanışma Demeği) Kuruluş Kongresi'ni tamamladılar. Kongre öncesi çalışmalar aylarca sürmüştü ve bu süre içerisinde Türkiye ve Alman kamuoyunun en geniş kesimleriyle tartışmalar yapılmıştır.

Sonuç olarak TÜDAY, farklı siyasal düşüncelere sahip; aralarında tanınmış yazar, sanatçı ve bilim adamlarının da bulunduğu devrimci demokrat ve ilericilerin, "demokrasi ve insan hakları" amacıyla biraraya gelerek, Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları mücadelesiyle uluslararası dayanışma görevini temel perspektif olarak önüne koymuştur.

İlgili alanlarına ilişkin çeşitli çalışma grupları TÜDAY bünyesinde örgütlenmiştir. Bu gruplardan biri de, içinde bulunduğumuz toplumsal süreçte insanlık dışı uygulamalar nedeniyle gündemden düşmeyen "cezaevleri" çalışma grubudur.

Bizler, "TÜDAY Cezaevi Çalışma Grubu" olarak, hangi siyasal eğilimden olursa olsun başta politik tutuklu ve hükümlüler olmak üzere, tüm devrimci-demokratik kişi ve kuruluşlardan; cezaevleri, işkenceler, gözaltı-soruşturma ve yargılamalar üzerine karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak istiyoruz.

Mektuplarınızı bekler, mücadelenizde başarılar dileriz. Doğu selamlarımızla...

TÜDAY CEZAEVİ ÇALIŞMA GRUBU

Yazışma adresi:

TÜDAY, Hohenzollernring, 32
5000 Köln 1

"ADRESSİZ SORGULAR" YA DA ÇAĞDAŞ PROMETHEUS'LAR

Metin Sönmez

"Bilesiniz ki, boyun eğmem ben
Çünkü, boyun eğiş bir kader sözcüğü
Oysa insan tutsaklığının ölüm mührü
Sallanmaktadır tacının üzerinde
Sicilyah'nın kılıcı gibi
Onu bunu kabul edecek mi?
Yoksa ben mi teslim olacağım?
Ben teslim olmayacağım..."

(Shelly/Bağlarından Kurtulmuş Prometheus) (1)

Hep darbelerle büyüyoruz.

Bir darbeyle bebek, bir darbeyle çocuk, bir darbeyle büyük oluyoruz. Darbeler ancak insanı büyütmeğe yarıyor.

Darbeler geçiyor.

"Biz", kalıyoruz.

İnsan da, kabı olabilen değil midir?

acımasız şiddet olan Eylül diktatörlüğü, çocukları büyütmemek, büyümekte inatlaşanlar varsa, küçültmek mikroskobik canlılara dönüştürmek için geldi.

Hapishaneler, darağaçları, kurşuna dizmeler ve işkenceler hep bunun içindi.

Ve hep birlikte gördük: Başaramadılar.

Eylül, bir eliyle "birey insanı", "sürünün içinde birer insan" a dönüştürürken, öbür eliyle ve isteği dışında, Prometheus'un çağdaşı demek olan "direnen insan"ı yarattı.

Direnen insan; faşizmin, olanca sınıf kınıyla Ortaçağ'dan bugünlere taşıdığı bir sorgulama yöntemi olan işkenciyi onuruyla yenmesini bildi.

Çocuklar, her şeye rağmen teslim olmadan büyümeyi öğrendiler.

Hem de, "Adressiz Sorgular" da kırılmak pahasına... "Adressiz Sorgular" kırmak içindi.

İnsanın tanımı içinden, onur ve direnç adına ne varsa çıkarabilmek, bir tür yaşayan ölümler sürüsü yaratmak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Binlerce insan geçti vahşetin sorgu odalarından, onbinlerce insan geçti.

Teslim olmayı kurdular.

Aklın boyutlarını aşarak, aylarca süren işkencelerde adını bile söylemeden direnen, Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği davası sanığı Mehmet Fatih Ök-tül-müş, Metris Askeri Cezaevi'nde başladığı ölüm orucunun 67. gününde yaşamını yitirdi. Adımı bir destana yazarak can verdi.

Yol arkadaşı İsmail Cüneyt, sağ olarak yakalandıktan sonra polis tarafın-

dan kurşuna dizilerek katledildi.

Ataman İnce, Hacı Köse, Selma Aybal, Songül Kayabaşı, Gökhan Edge, Eylül sonrasında gözaltına alınan yüzlerce devrimci ve sosyalist gibi, canlarını sorgu odalarının iğrenç karanlığında bıraktılar.

Türkiye'de, 27 Mayıs'la doğan bebekler, 12 Mart radyosunun "Teslim ol" çağrılarını dinleyerek çocuk oldular, sonra bir savaşa ve bir başka darbeye büyüdüler: Eylül darbesine...

Türkiye topraklarının bugüne değin gördüğü en

Ve kıyımdan sağ çıkmayı başaranlar "Adressiz Sorgular"ı yazdılar.

"...Parmığıma kabloyu bağladıktan sonra rahmine de yerleştirmeye teşebbüs ettiler. Buna izin vermedim. Korktuğumu sanarak kahkahalar atmaya başladılar. Ani bir hareketle kabloyu ellerinden kapıp kendim yerleştirdim. O anda sessizliğe gömülmüşlerdi. Birisi kollarımı askıya bağlayıp ~~yağmur kıldırda~~ Diğerleri ise şaşkınlıkla, 'Bu işi nasıl yaptın... ~~yağmur kıldırda~~ diye kendi aralarında iddialaşmaya başladılar.

... Ardından bu işkenceyi sapıkça bir eğlence haline getirdiler"(2)

"...Doktor raporlarıyla belli olmayacak şekilde, nasıl tecavüz etme yöntemleri olduğunu anlatmaya başladı...

... Normal bir insanın hayal dahi edemeyeceği bu sapıkça konuşmayı dinlerken, bunlar hayvan bile olmaz, diyordum. Belli etmemeye çalışıyordum ama, bütün vücudum tiksintiyle ürpermişti."(3)

Tiksinmemek mümkün mü?

Ürpermemek mümkün mü?

"General Elektrik"i kendi eliyle rahmine yerleştirebilene saygı duymamak mümkün mü?

Değil elbet...

Ama, sormak gerekiyor: İşkencenin bir amacı da, yükselen toplumsal muhalefeti ve sınıf mücadelesini, fabrikalardan, alanlardan ve iktidar perspektifinden koparıp sorgu odalarına sığdırmak değil miydi?

"Şu an beynim, yüreğim ve işleyen tüm hücrelerim tek bir ses, tek bir kelime üzerinde yoğunlaşıyor: Direnmek... Direnmek... Başka hiçbir şey düşünmek istemiyorum artık..."(4)

Ne yazık ki, darbeler iç savaşı "içeride" savaşa dönüştürmek içindi:

"Orası bir savaş alanıydı. Düşman ve ben. Düşmanın amacı beni teslim almaktı. Gerekliyorsa, şartları da uygunsuz beni öldürebilirdi.

Düşman kinini kusuyor, insanlık dışı bir yığın yönetime başvuruyordu."(5)

"General Elektrik", içerideki savaşta devrimci insanı teslim almaya, teslim alamıyorsa eğer, direnmekle sınırlamaya çalıştı.

Ve hep birlikte gördük: Başaramadılar.

Bütün kinlerini kustular ama başaramadılar.

"Bu benim son şansım. Yaşamak ya da ölmek. Ben yaşamak istiyorum. Onurlu ve insan gibi.

Ölmek; kalbin durup beynin hiçbir işlevi yerine getirememesi değildir sadece. Sizler, hizmetinde bulunduğunuz bu kokuşmuş düzen, hep yaşayan ölüler yaratmayı amaçlıyorsunuz.

Sizce nedir yaşamak?" (6)

Sahi neydi yaşamak?

Pişmanlık yasasına sarılmak mı?

"Sevdiklerini arkadaşlarını hançerlemek mi? Kendinden başkasını düşünmemek, bana dokunmayan yılan bin yaşasın demek mi? Şurada hangimizin sonuna kadar güvenebileceği bir yakını, bir arkadaşı var?

Er ya da geç, hizmetinde bulunduğunuz, ayakta tutabilmek için çırpınıp durduğunuz bu düzen, mutlaka

yıkılacak. Bu inancımı asla yok edemeyeceksiniz.

Bir gün mutlaka, ama mutlaka bu düzen yıkılacak ve tüm insanlar özgür, mutlu ve onurlarıyla yaşayacaklar.

Sözümü dahi kesmeden dinliyorlardı. Uzunca süren "nutuğum"dan sonra bir süre sessizlik oldu. Sessizliği bozan tim şefi:

'Pekala, sen kazandın. Evet, bu savaşı sen kazandın.

Biz seni kazanalım derken, neredeyse sen bizi kazanıyordun. Ne yapalım, biz kaybettik' diyordu." (7)

Evet, onlar kaybettiler.

Ve "biz" kazandık.

Ne Eylül "Adressiz Sorgular"dan ibaret, ne "biz" TIKB davası sanıklarından ibaretiz.

Sorgu odalarına sığmayacak kadar da büyüttüler bizi.

Her darbeyle biraz daha.

"Adressiz Sorgular" yalnızca bir kesit. Bir belge. Hani şu Eylül ile önplana çıkan 40 kuşağının yeteneksiz yazarlarının yayımladıkları yalan yanlış "günlük" leri ya da "geçmiş zaman olur ki, hayali cihan değer" anılarından çok farklı bir belge. Canlı tanıkları var önmüzdede duran; mahkeme kayıtları, polis tutanakları var.

"Adressiz Sorgular" bir tipoloji çiziyor: Ezik solculuğun tekellerle birlikte dayattığı geçmişine küfreden geleceğine inanan, kendisine güvenmeyen yaşayan ölümlere inat, direnen ve savaştan insan. Devrimci ve sosyalist insan.

"...Beton ve demir yığınlar arasında bir tutam özgürlüktü çiçekler. Operasyonlarda kırılıp dökülmesine alınıp götürülmesine karşın, inadına yetiştirildi. Duvarlar onlarla delinir, onlarla açılırdı. Kardelen, Eylül karanlığında boyun eğmezliğin, mücadelenin bir simgesi gibiydi.

Açelyayı da hapishanede tanıdım. Atom bombasına kafa tutmuş! Küçükük, ince ağaçsı gövdesinden taşan yeşili tonlayan yaprakları ve dağınık kırmızı çiçekleriyle masamın üstünde duruyor. Radyasyon sağanağını yarıp gelmiş bu günlere. Inadına, kışın yapraklarını çiçekleniyor, açelya... (8) diyor direnen insan.

Ama ne yazık, direnmek yetmiyor artık.

Şimdi, direnci aşmak zamandır.

Şimdi, direnci gerilerde bırakıp sınıf mücadelesini iktidar yürütüşüne çevirmek zamandır.

Şimdi, kurtuluşumuz için, toplumsal kurtuluşumuz için savaşmak zamandır.

Örgütlü savaşımın aygıtlarını yaratmak zamandır.

Kardelen inadında.

Açelya kararlılığında.

Kahçı olabilmek için başka şansımız yok.

NOTLAR

- 1 - Adressiz Sorgular, Yurt Yayınları, Ankara 1989, s.13
- 2 - age. s.219
- 3 - age. s.222
- 4 - age. s.383
- 5 - age. s.412
- 6 - age. s.420
- 7 - age. s.421
- 8 - age. s.143

Bu yazı Kavram Yayınları sahibi Atilla Birkiye ve çevirmen Aziz Çalışlar üzerinedir. Korkakturlar. Bilgisizdirler. İftiracıdırlar.

DAĞ DİLİNİN KORKAK VE CAHİLLERİ

Bunların soyu böyledir. Bunlar korkak ve cahil soyundandırlar. Aynı zamanda iftira etmeyi severler. Dedikoduya bayılırlar. Hava biraz bulutlu olunca kaçacak yer ararlar. Tehlikesiz havada ise kahraman kesilirler.

Bunların kahramanlıkları tahriktir ve iftiraadır.

Ancak bunlar hep tahrik ve iftiralarının altında kahrlar. Ezilirler.

DAĞ DİLİNİN DİLİ

Harold Pinter, Türk aydını ile dayanışma programı içinde, Arthur Miller ile birlikte Türkiye'ye geldi. O zamanlar, bu tür insanları karşılamak bile cesaret sayılıyordu. Karşılamanın arasında Atilla Birkiye ve Aziz Çalışlar görünmediler. O sıralarda çalılıkların arkasında gizleniyorlardı.

Harold Pinter, Türkiye'deki izlenimlerine dayanarak Dağ Dili'ni yazdı. Londra'da sahneye kondu. Türkiye'de Cumhuriyet gazetesinde bir-iki tanıtma yazımından başka ilgi uyandırmadı.

Bilgesu Erenus Londra'da Dağ Dili'ni izledi. Türkiye'ye dönmeye arkadaşları Candan Baysan ile Türkçeye çevirdi. Dünya Solu'nun ilk sayısında, Harold Pinter'in dilleri yasaklanan insanlar için yazdığı bu kısa oyun ilk kez yayımlanmış oldu.

BİRKIYE HAREKETE GEÇİYOR

Atilla Birkiye, Dünya Solu'nun ilk sayısında Türkiye'de ilk kez Dağ Dili yayımlanınca harekete geçti. Osman Nuri Karaca'nın ONK Ajansı'ndan Pinter'in bu oyununun çevirme hakkını satın almış olduğunu hatırladı. Bir de cesaret buldu. Nasıl olsa yayımlanmıştı ve nasıl olsa dava açılmamıştı. Artık yayımlanabilirdi ve yayımlanmakla yetinmez bir de Dünya Solu'ndan para isteyebilirdi.

Bunlar, Türkiye estetiğinin tahtakurularıdır. Bir kikihtirler ve bilgisizliği ve yitireksizliği temsil ediyorlar.

AZİZ ÇALIŞLAR : DİL BİLMEZ

Yalçın Küçük'ün yazıları var: Aziz Çalışlar, İngilizce bilmez. Türkçe bilmez. Çeviri yaptığı konuları ise hiç bilmez. Bunlar yazılıdır. Aksini iddia eden çıkmıyor. Ancak Çalışlar, bir kliğe kul olduğu için çevirmen sayılıyor. Atilla Birkiye, Dağ Dili için Aziz Çalışlar'ı buluyor. Kavram Yayınları, Çalışlar'ın çevirisiyle, Dağ Dili'ni ikinci kez yayımlıyor. Bir de Osman Nuri Karaca'ya başvurarak, "haklarını korumasını" istiyor. Bu, Dağ Dili'ni yayımlayan Dünya Solu ve çevirenler, Erenus ve Baysan'dan para istemektedir.

DÜNYA SOLU "İLEGALMIŞ"

Bunlar iftiracıdırlar. Bir de Harold Pinter'e haber uçuruyorlar. Dünya Solu illegalmiş; Pinter'in oyunu

böylece illegal bir yayında yayımlanmış oluyormuş. Bunu da bildiriyorlar. ONK Sahibi Karaca, Bilgesu Erenus'a başvuruyor ve şikayeti aktarıyor. Karaca, Kavram Yayınları'nın uzun süre çeviriyi yapmamış olmasından da rahatsız görünüyor.

LONDRA NE YAPIYOR?

Harold Pinter'in Londra'daki ajansı daha başka bir yol izliyor. Pinter, Belgesu Erenus ile Türkiye'den tanışıyorlar. Erenus, Londra'da National Theatre'de Dağ Dili'ni izlerken fuayede Pinter'le sohbet ediyor. Pinter'in Londra'daki ajansı bir başka yol izliyor.

Önce çevirilerden birisini alıyor ve çevirenin isminin üzerini kapattıktan sonra bir hakeme gönderiyor. Bu hakem, Amerika'da tiyatro tahsil etmiş, Türkiye'de ünlü bir tiyatro oyuncusu olmuş, şimdi Avrupa'da bir tiyatro yüksek okulunda bölüm başkanlığı yapan kim-sedir. İngilizceyi, Türkçeyi ve tiyatroyu bildiği kabul ediliyor.

Tiyatrocu bilirkişi, üstü kapalı çeviriyi aldıktan ve inceledikten sonra derhal görüşünü bildiriyor: "Durdurun. Bunun baskısını durdurun. Böyle çeviri olmaz" görüşünü, Londra'ya iletiyor.

Tiyatrocu bilirkişiye bir süre sonra yine ismi kapatılmış bir başka çeviri gönderiliyor. Bunu da inceliyor ve Londra'ya görüşünü bildiriyor: "Ben de çevirsem, böyle yaparım."

Sonunda isimler açılıyor. Aziz Çalışlar'ın çevirisiyle Kavram Yayınları'nda çıkan Dağ Dili'nin bir skandal olduğu belli oluyor. Erenus-Baysan'ın çevirisinin ise hem İngilizce ashna ve hem de tiyatro sanatına uygunluğu bir kez daha ortaya çıkıyor.

Harold Pinter bu bilgilerden sonra Kavram Yayınları'nın eserlerini basmaması için ONK Ajansı'na direktif veriyor. Çeviriyi de telif hakkını da istemediğini belirtiyor. İşin tuhaf yanı; Türkçeyi bile doğru dürüst kullanamayan bir kişiden, Aziz Nesin'den, Aziz Çalışlar'ın bu konularda "yetkin" olduğuna dair "rapor" alıp Pinter'e gönderiyorlar.

PINTER'İN AJANSI ERENUS'U ARIYOR

Pinter'in Londra'daki ajansı, bu raporlar üzerine, Bilgesu Erenus ve Candan Baysan ile temas arıyor. Pinter, bütün oyunlarının Türkiye'deki çeviri hakkını, Erenus-Baysan'a vermek istediğini söylüyor. Bilgesu Erenus ise "Ben bu çeviriyi gerekli olduğu için yaptım" diyor. Başkaca çeviri yapmayı düşünmüyor.

Dağ Dili'nin öyküsü, Türkiye'deki bir hastalığı yeniden ortaya çıkarıyor. Bu, bilgisizliğin, kliçliliğin, korkaklığın, iftiracıların hastalığıdır. Sahipleri her gün bir kez daha kendilerini belli ediyorlar.

Bunlar, Türkiye estetiğinin düşmanı oluyorlar.

EKİM DEVRİMİ ve MİHAİL GORBAÇOV

EKİM DEVRİMİ, dünya tarihinin ve devriminin ilerleyişinde çok önemli bir kilometre taşı, yirminci yüzyılın en büyük ve heyecan veren gelişmesidir.

DEVİRİM, teoriktir.

İLK sosyalist devletin ortaya çıkışı, tarihsel maddeciğin ve determinizmin pratikte kanıtlanmasıdır. Ekim Devriminin öncesi ve sonrası iki ayrı dünyadır.

EKİM DEVRİMİ, sosyalist karakteri ve dünyaya örnek olma yönüyle dünya devriminin ileri bir atılımıdır; ancak doğduğu topraklar ve dünya çapındaki sınıfsal güç ilişkileri açısından kesimsel bir kazanımdır.

SOSYALİST kuruluşun geri bir ülkede başlaması ve daha ileri kapitalist ülkelerdeki devrimlerle tamamlanıp dünya devrimine büyüyememesi, dünyadaki bütün gelişmeleri etkileyen tarihsel bir talihsizliktir.

SOSYALİZMİN tek ve geri bir ülkede sınırlanmasının, kurulan sosyalizmin niteliği ve dünya devriminin gidilş yolu üzerinde paradoksal ve zaman zaman da geriye çekici etkileri oluyor.

BUNLARDAN biri, Sovyetler Birliği'nde kurulan sosyalizmin en başından şaptırıcı ve bozucu nesnel etkilere açık olması ve bu ülkedeki sosyalizm pratiğine teoride ve kitaplarda olmayan birçok yabancılaşın girmesidir. Yeni toplumun kurucusu olacak yeni insanın yaratılamaması ve komünizme doğru ilerleyiş sürecinin içinde geriye dönüş ve kaymalar olabilen kararsız özelliğinin önceden görülememesi yabancılaş ve bozulmaların sonucudur.

İKİNCİSİ, tarih içinde haklı nedenlere dayanan tek ülkede sosyalizmi yaşatma program ve pratiklerinin dünya devrim hareketinde işlev kaymalarına ve teorik-taktik bozulmalara yol açmasıdır. Uzun süre Sovyetler Birliği'nin kendi iç sorun ve gereksinimleri Sovyet Devletinin ve partisinin dış siyasetini, Sovyetler'in dış siyaseti ise dünya komünist hareketinin program ve pratiklerini belirlemiştir. Sovyet sisteminin ve dünya devriminin bugün geldiği kritik noktada bu zincirleme reaksiyonun önemli payı olduğu kesindir.

GORBAÇOV, böyle kritik bir dönemde biriken ve artık tıkanma noktasına gelen sorunlara perestrojka, glasnost ve yumuşama üçlüsü ile yanıt verme misyonuyla ortaya çıkıyor. Ortaya çıkışından bugüne geçen zaman üçlü siyasetlerin yönü ve içeriğiyle ilgili yeterli açıklığı sağladı. Gorbaçov'un imkan ve şansını sonuna kadar kullandığı görülüyor.

PERESTROYKA, kapitalist yöntemleri daha çok kullanarak, emek-değer yasasının ve piyasa mekanizmalarının ağırlığını arttırarak Sovyet ekonomisini yeniden örgütleme siyasetidir. Bugün için, kendi hedefleri açısından da başarılı görünmüyor. Ama sosyalizmi sulandırıyor.

GLASNOSTUN sosyalist aktif yığın katılım ve kütle mobilizasyonu yönünde gelişmediği açıktır. Glasnost, toplumdaki çelişkilerin bir bölümünün açığa çıkmasına, daha çok da sosyalizm karşıtı güçlerin örgütlenip güçlenmesine yol açıyor. Demokrasi arayışları burjuva demokrasisinin dar ve aldatıcı biçimsel ölçütlerini aşamıyor. Stalin'i kötüleme kampanyası ise sosyalizmin, tarihsel haklılığından vazgeçmesi ve başarılarını yok sayması anlamına geliyor.

PERESTROYKA ve glasnostla birlikte Sovyet dış politikasının merkezinde duran yumuşama siyaseti ise bir yandan dünyadaki devrimci ateş noktalarının sömürülmesini öngörüyor, bir yandan da bu siyasete inandırıcılık kazandırmak için "güleryüzlü" bir kapitalizme kendisini ve dünyayı inandırmak gereksinimi duyuyor.

SOSYALİZMİN bu denli kötülenmesi ve kapitalizmin bu denli çok övülmesi, yumuşama siyasetini ideolojik cephede tam bir teslimiyete dönüştürüyor. Artık sosyalizmi karalayan ve bir umut olmaktan çıkaran siyasetler Gorbaçov'u ve bütün sosyalist ülkeleri büyük bir çözümsüzlüğün eşliğine getiriyor. Gorbaçov, sosyalizmin kazandırdıklarına ve başardıklarına dudak bükerek, sosyalizme umudu zayıflatarak kendi dayandığı temelleri yıkıyor.

GELİŞME gibi gerileme de eşitsizdir. Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerdeki olumsuz gelişmeler dünyanın başka toprakları için bir olumluluğun da habercisi olabiliyor. Dünya devrimci hareketinin çeşitli müfrezelerinin eskisinden farklı olarak SBKP'nin ağabeyliğinden ve vesayetinden kurtulmaları o topraklardaki devrim dinamiklerini özgürleştirici bir etki yapıyor.

BİR umudun zayıfladığı yerde taze, dinç umutlar boy veriyor.

SOVYET ülkesinde ortaya çıkanlar, sosyalizmin ilk pratiğinin sonuçlarıdır. İlk pratik, doğduğu toprakların çamurlarının tümünü temizleyememiş. İçinden çıktığı toplumun ahlakından dönülmez bir kopuş yaratamamıştır.

TÜRKİYE devriminin tarihsel misyonu, daha kararlı bir temizlik ve dönüşü olmayan bir kopuştur.